

મહાવીર સાહિત્ય પ્રકાશન મહિર

પ્રથ ૩ જો

સાધક સહચરી

અનુવાદક

કવિવર્ય પદ્મિતશ્રી નાનચંદ્રજી અમીના

શુશિષ્ય

સત્તાવધાની પં શુનિશ્રી સૌભાગ્યચંદ્રજી

વીર મંવત ૨૪૬૧

વિ સં ૧૯૯૧

કિંમત ચાર આના

૩ પ્રકાશક

શ્રી લક્ષ્મીચંદ્ર અવેરચંદ્ર મલવી

મત્રી

મહાવીર સાહિત્ય પ્રકાશન મંદિર

સામરમતી (ગુજરાત)

પ્રથમ આવૃત્તિ

૪

પ્રત ૩૦૦૦

વૈશાખ સુ. ૧૫ ૧૯૬૧

સુત્રક

શ્રી. મગનલાલ લક્ષ્મીદાસ પટેલ

સુવર્ણપ્રકાશ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ

પાનકોર નાકા, ૨૫ મે હા વા હ

સાધકની સહચરીને

સખોધીને

જેના પડેન કરમાં પરત્ર બેઠી
વાણી મને અતિવિલાસ સુઝે ન કેડી,
સ્વાર્ત્ર્ય મયમ તણા હિર રંગ રેલી
તેની ખરી સહચરી બનજે અઢલી

નિવેદન

‘ માધક મદયરી ’ એ આ મંસ્થાનું ત્રીજું પ્રકાશન છે આ પુસ્તકને પ્રકટ કરતાં આજે અમેને ખૂબ દર્દ થાય છે

કાગળ કે આ પુસ્તક આટલું જલદી પ્રકાશિત થશે એમ અમે ધાર્યું ન હતું પરંતુ ઘણા જિજ્ઞાસુ બાઇઓની જિજ્ઞાસા જોઈ મુનિમદારાજશ્રીએ આ પુસ્તકને પણ પોતાના વિદ્યારમાન્ન તૈવાર કરી આપ્યું અને તેથી જ આવું ઉપયોગી પુસ્તક દરવૈકાલિક પત્રી તુરંત જ પ્રકટ થાય છે તે આ સંસ્થાને માટે અવશ્ય સંતોષની વસ્તુ છે

આ પુસ્તકમા પણ બગવાન મદાવીરનાં જ મારવાદો પ્રવચનો નો સંગ્રહ હોવાથી આ પુસ્તક આજ મંસ્થા તરફથી બદાર પડે છે

જેઓ સૂત્રની ગાથાઓ કુલ્લ ન કરી શકે તેમને આટલા સક્ષિપ્ત શ્લોકો મુખપાઠ કરવામાં રસ પડશે અને મૂળ શ્લોકોની નીચે ગૂજરાતી શ્લોકો હોવાથી સામાન્ય અભ્યાસીને પણ મૂળ શ્લોકો સમજવામાં સરળતા થશે.

અમારો માલકોને આજ નાના પુસ્તકની કિંમત ખીન્ન મોટા પ્રકાશનોની અપેક્ષાએ કમ્પક વિશેષ દેખાશે. પરંતુ આ પુસ્તકની છપાઈ પૂરું વગેરે જોવાથી જરૂર ખ્યાલ આવશે કે આ પુસ્તક આથી સસ્તું આપવાનું શક્ય નથી

આ પુસ્તકના અર્થની વિગત પણ સંસ્થાના નિયમ પ્રમાણે પાછળ આપેલી છે

વાચક વર્ગ આ પુસ્તકને વાચી વિચારી અને વર્તનમા મૂકે એજ અભિનાય

મત્રી

પ્રાસંગિક

જ્યારે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનું ગુજરાતી અનુવાદન થાયતું હતું ત્યારે પડિત સુખલાનજી તેમજ અન્ય વિદ્વાનોએ કહેતું કે “ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર જૈન-ચંદ્રનનું પ્રાચીન સૂત્ર છે, તેમજ શ્રમણવર્ગની સાથે ગૃહસ્થજનોને પણ જીવન પ્રેરણા મળે તેવા વિભાગ છતરસૂત્રો કરતા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમા વધારે છે લોકરુચિને અનુકૂળ એવી આગિતકથાઓથી જનકતા અધ્યયનો પણ છે તો આખા સૂત્રનું અનુવાદન થાય તે તો ઉપયોગી છેજ, પરંતુ તેમાની પ્રબોધજનક અને રમપ્રદ ગાથાઓને ચૂટી લઈ તેટલો વિભાગ જો આ પુસ્તક સાથે જોડવામા આવે તો તે જિજ્ઞાસુવર્ગને વધુ ઉપયોગી અને આરણ્યિક બનશે”

આ વિચારો મને ગમ્યા પરંતુ તે વિભાગને સાથે જોડી દેવા કરતા તેની પૃથક્ પુસ્તિકા બહાર પડે તો હીક એમ મને લાગ્યું

આવાજ ગ્રંથોગ્રામા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનું ગુજરાતી ભાષામા અનુવાદન બહાર પડ્યું તે પુસ્તકના પૂર્ણ ઉપગના ‘જેકેટ’ પર જે ગુજરાતી અનુબંધ સ્તોકો કે જે ઉત્તરાધ્યયનની ગાથાઓના ગૂંજર સ્તોકોનુવાદ રૂપે ગોડવવામા આપ્યા હતા તે રાત્રી ધણા જિજ્ઞાસુ-ભ્રામરોએ આવીજ રીતે આખા સૂત્રના સ્તોકોનો પદાનુવાદ થાય તો લોકોને ખૂબ ઉપયોગી થઈ પડે તેવી ઇચ્છા દર્શાવી

પ્રસ્તુત પ્રસંગે પ્રથમની લાવનાને વેગ મળ્યો પરંતુ ત્યારે એ વિચારો આપ્યા કે આખા સૂત્રના સ્તોકોનો સ્તોકોનુવાદ કરવો તે કરતા તેમાના લોકોને અનિવાર્ય ઉપયોગી ગણાતા એવા એવા સારજૂત સ્તોકો ચૂટી જો તેનો ગુજરાતી સ્તોકોનુવાદ આપવામા આવે તો તે હજાર પુસ્તકોનો વિશેષ પ્રચાર થાય અને વિસિષ્ટ જિજ્ઞાસુઓની મુખ્ય પાઠ કરવાની શક્તિ પણ સંતોષાય એ દ્રષ્ટિનિર્દુષ્ટી એક નાનકડું પુસ્તક બહાર પાડવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો

અમદાવાદનું આતુર્ભાસ્ય કરી થોડા વખત પછી અમારું મુંબઈ તરફ જવા માટે પ્રસ્થાન થયું

માગના વિદ્વાન્મા જેમ જેમ કુદરતના કયામલિંગના પ્રાકૃતિક દ્રશ્યો દેખાયા જતા હતા તેમ તેમ તે બધા બોધપ્ર પદોને પ્રેત્સાદન મળ્યે જતું હતું

ખગખગ વહેતી સરિતાઓ નિર્મળતા અને પરાપકારના બોધ પામે પ્રેમોદી રહી હતી અને વેગઅર જતા જતા એ સુચિત્ કગતી હતી કે અમારું કાય ત્વરિતગતિએ યથા ગ્યું છે સમુદ્રેવની વિનતામા મગવા અમે અસ્ખલિત ગતિએ પ્રયાણ કરી ગયા છીએ કેવી એ અપ્રમાત્તા ! ખેડને પહોંચી વળવાનો એ કેટલો તનમનાટ ! માર્ગમા અનેક પ્રનોબનો હોવા છતાં તેના તર્ક મીટ માંડ્યા વિના પોતાની ગતિ કરવામા તેની કેટલી તાનાવેરી નિગસકિત અને એકાગ્રતા ! વચ્ચે વચ્ચે પથરાળ ભૂમિ અને બેખરો પમાર કરતા વેકવા પડતાં સખગમા તેની કેટલી મહિષ્વના ! આજ રીતે ગિજ ગિર વનસ્પતિઓ પણ એકજ ભૂમિ વિભાગમાથી ઉત્પન્ન થઈ વર્ષ, રમ ગધ અને મુલોના કવચિત્ પામેનાથી સાવ ગિજ અને કવચિત્ સમાનભાવે ખીની કુદરતી મૌદ્ધર્મા વૃદ્ધિ કરી વિશ્વના વૈચિત્ર્યમા કેમ જીવવું તે બોધપાઠ શીખવી ગઈ હતી.

આવી રીતે ગિજ ગિર રીતે સાધકને સદ્બોધતી આ વિશ્વશાળાની માથે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના પદો જાણે રપર્ષો કરી રહ્યા ન હોય ! તેમ આગળ વધે જતાં હતા

જેમ જેમ અનુકૂળના મળતો ગધ તેમ તેમ માન ઉત્તગમ્યપન નાજ નહિ બન્ને શ્રી સુરગડાગ અને શ્રી નયવૈભલિકસુતના પણ પદોમાંથી ગમગ ૧૮૫ પો. ચૂટી તેનું ૧૪ વિભાગોમા વર્ગીકરણ વ્યુત્ત જે વિભાગો અનુક્રમણિકામા દર્શાવા છે નામની પસંદગી

સાધક સહચરી' નામ એટલા માટે પસંદ કરવામાં આવ્યું છે કે આ પુસ્તકમા શ્રમણ અને ગૃહસ્થ બન્ને સાધના જીવનવિકાસ ઉપયોગી સામગ્રી સંકલિત છે

આખાએ જૈનતત્ત્વજ્ઞાનની શ્રેણી બે માર્ગમા વિભક્ત છે (૧) અલુભારી એટલે શ્રમલુભાર્ગ અને (૨) અગારી એટલે ગૃહસ્થાશ્રમ માર્ગ અને તે બન્નેને કર્મમુક્તિ, આનંદ કે નિર્વાણસ્થિતિ પામવાની એક મગખી અભિનાયા અને જિજ્ઞાસા છે તેમ પણ જૈનદર્શન માને છે ફેર એટલેજ છે કે પ્રથમનો વર્ગ સુપૂણુ ત્યાગ આરાધી શકે તેવો સામર્થ્યવાન અને શુદ્ધ હોય છે જ્યારે બીજો વર્ગ મોહાદિ બંધનોને લઈને મર્વેયા ત્યાગ ન પાળી શકવા છતાં મયમ અને ત્યાગની અભિ રુચિ ધરાવનારો તે અવશ્ય હોય છે આથી વિશ્વરૂઢ ભગવાન મહાવીરે તેમને શ્રમજોપાસક તરીકે અર્થાત્ કે ગૃહસ્થમાધક તરીકે સ્વીકાર્યા છે

આ પુસ્તકમા જિજ્ઞાસુ માધકના વિકાસમાર્ગમા રોધ કરતા અભિમાન કેનેશ, કપટ, માના લોભ તૃષ્ણા, મોહ સમાજદ્રોહ, છજપ્રપચ, રાગદ્વેષ્ટ્યાદિ સનુઓથી ઉગારી લેવામા અને મયમ, લલ્લચર્ય, અહિંમા જાગૃતિ ત્યાગ, તપશ્ચરણ અને સેવા એવા ઉચ્ચ સદ્ગુણોને આગધવાની પ્રેરણા પૂરવામા મહાવજ નીરડે તેવા ધમ પદોનો જ મમદ કરવામા આન્યો છે તેથી જ જિજ્ઞાસુ માધક સુખ મેળવવાનો સાચો અધિકાર ધરાવેલો હોય તેને આ પુસ્તક માથે રહી મહચરીની ફગ્ગ પૂરી અંત કરે ત તુરૂપ તેનું નામ પણ 'સાધક મહચરી' રાખવામાં આન્યુ છે

હવે આ પુસ્તકની મકનનાનો ઉત્તેજ કરી લઈ

પદ્યરચના

ગુજરાતી પદ્યો બનાવતી વખતે મૂળ ગાથાના સમ્બર્થ કરના તે કથાના લાવ અને રહસ્યને અનુભવવાનું આમા વિશેષ બન્યું છે સગગનેલી

ઉપગન ધમદ કરેના સાધકર્ગ, આત્મવગ શ્રમલુર્ગ ઇત્યાદિ વર્ગોની રમઝરણી સગગ વહેતી ગ્રહે તે મારુ પદ્યોનો ક્રમ પણ તેના આકારમાં જ ગોઠવવામા આન્યો છે

૯૬ પસદગી

અનુક્રુચ રૂતોનો સગગ અવાહ આવુ રહે એ સુદરના લાવવા

માટે કેટલાક જીવજાતિ અને વચસ્ય વૃત્તોના અંકેક પદ્ય મારુ બુખ્ને
 સ્તોત્રો અને તેમના કેટલાકનાં તો જે ચરણો જ લખેને એક સ્તોત્ર
 બનાવ્યો છે અને તેમ કરવા જતાં જો, તે આ અને એવાં એવાં
 સર્વનામ તથા અથવા મુકવા પડ્યા છે કેાઈ પ્રસંગે આપ્યા કે વૈતાલીય
 હદને અનુબુદ્ધિમા વાવવા માટે કેટલાક શબ્દો છોડી પણ દેવા પડ્યા
 છે પરંતુ મૂળના ગદ્યસ્થને કે ભાવને આચ ન આવે તેવું લક્ષ્ય તો
 માલત સે યુ છે

ઉત્તરાખ્યનની સલાહ કથાઓના કેટલાક સ્તોત્રો બાદ ઉપયોગી
 હોવાથી અહીં લીધા છે અને તેવા સ્થળે માતા, પિતા બાપ પતિ
 પત્ની, મુનિ રાજા ત્યાગી એ મંત્રોધનથી ઉચ્ચારાયેલા પદોને અહીં
 પ્રાસ્તવિક રૂપે સ્થાન આપ્યું છે જેમકે - યદ તાત વિયાળદ્વાય
 મહામુખી ઇત્યાદિ હોવાથી તે તે મંત્રોધનો બાઝ કપા છે અથવા
 શક્ય હોય ત્યાં તે કથનને ત્રીજા પુરુષમા લાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે

આ પુસ્તિકામા તે તે પદોનું મૂળ પ્રાકૃત ગુજરાતી સ્તોત્રોનું
 અને તેનો ભાવર્થ એમ ત્રણ અંગોજ આપવામા આવ્યા છે આ
 પુસ્તક પઠને જિજ્ઞાસુ મોને કેવી અભિરુચિ પ્રગટે છે તેનું નિરીક્ષણ
 કરી આ પુસ્તકને જવિખ્યમાં વિસ્તૃત સ્વરૂપ આપવાનું દ્રષ્ટિબિંદુ
 કામ રાખી હાન તો આ સ્વરૂપેજ તેને પ્રગટ કરવામાં આવે છે
 સહાયકો

જે જે જિજ્ઞાસુઓએ મને આ પુસ્તક માટે પ્રેરણાના પીયૂષ
 પાયા છે તે મૌનો હું આભારી છું જે તેઓની પ્રેરણા ન હોત અને
 મારા પૂજ્ય ગુરુદેવનો સક્રિય ફાળો ન હોત તો હું આ પુસ્તકના
 પ્રકાશનને આટલો તાત્કાલિક ન્યાય ન જ આપી શકત

અતિમમા જે બન્ને બાપ્ત્રો સાથે રહી રસપૂર્વક કાવ કરી રહ્યા
 છે તે તથા આ મરચાના ઇતર સખ્યોતો પણ પ્રસ્તુત પુસ્તકમા
 સારો ફાળો છે એમ પણ અહીં કથા વગર રહી થકાવું નથી

સ્વાર્ત યદિન
 ૨૬ ૧ ૩૫
 સુરત

}

સતબાવ

પ્રસ્તાવના

દુન્યવી મનુષ્ય જેમ કોઈ અધ્યાત્મવાદમાં રિયઝ નથી ગઈ ચકતો તેમ કેવળ જડવાદથી પણ નથી જીવી ચકતો જડનાદ અને અધ્યાત્મવાદ એ બન્ને તરફોની વચ્ચે તેનું જીવન વહે છે પગી બને તે યોગી હો કે બોગી હો કાગજ કે તે પૂર્ણ પરમાત્માયે નથી અને જડ પણ નથી તે બન્ને દેહધારી જીવાત્માઓ છે તે બન્નેમાં ઉપરનાં બન્ને તરફો છે તે બે પૈકી એકની અપતા અને એકની બહુલતા તેજ તે બન્ને બાકિતઓ વચ્ચેનું જીવન અતર છે

જડનાદ અને અધ્યાત્મવાદ

જ્યા દેહ છે ત્યા તેને લગતી કિંમતોને પણ સ્થાન છે, અને જ્યા દેહબાન છે તેજ જડવાનું સ્વરૂપ છે જ્યારે ચૈતન્યપુજ જડ-જન્ય સુખમાં અપર્યાપ્તિ અનુભવે છે ત્યારે તેને જે જિજ્ઞાસા, જે તીવ્રતા મંબેલન જાગે છે, કાઈ દિ ન અને બાક્ય તત્ત્વ પ્રતિ તે આકર્ષાય છે તે ગ્રિહિતિ અધ્યાત્મવાદનું પ્રતીક છે

આ ગીતે વિશ્વમાં અધ્યાત્મવાદ અને જડવાદ એમ બે સરઠ્ઠિતિ-પ્રવાહના વહનો વહે છે આ ઇતિહાસ અર્વાચીન નથી, પરંતુ જુગ જુગ જુનો છે કદી અધ્યાત્મવાદનું જોગ તો કદી જડવાલું, એ જગ જેવી ગીતે જગતમાં વ્યાપક છે તેજ રીતે વ્યક્તિગત જીવનમાં પણ હોય છે જેઓ તે પૈકીના કોઈ એક પ્રવાહ તરફ ઢળે છે તે બન્નેનું અંતિમ પરિણામ જડતાલજ છે એક પર અધ્યાત્મવાદનું નિશ્ચૈતન્ય બોધુ છે, જ્યારે બીજા પર મક્રિય જડવાલું પુતળુ છે

જે તે બન્ને પ્રવાહોનું પ્રયોજન સમજ તેની એકવા થના સાધના મથે છે અર્થાત્ જડવાલને અધ્યાત્મવાલું સાધન બનાવી પ્રગતિને પંથે પડે છે તેની ગણના માધક કાટિમાં થાય છે

જડવાં અને અધ્યાત્મનાદના મનપણ સ્થૂળરૂપે જેમ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે તે ગીતે સાધક જ્ઞાના રહેના જીવાત્માના મનોમય ક્ષેત્રમાં પણ થતા કરે છે કદી વિન્ય-કદી પગલ્ય કદી ઉભાઈ કદી નિગરા જેમ પરસ્પર વિરોધક બનેલુ માધકના જીવનમાં મતત આંતર દ્વંદ્વ આને છે તેવે રૂપને તેમને પ્રેરણા અને હિતસાહની આવશ્યકતા ગહે છે

માધ સહયગી ભગવાન મહાવીરના પ્રવચન પુષ્પોની માગા છે ભગવાન મહાવીરની સાધકજ્ઞાથી માડીને માધ્યમિક્ષિ સુધીના અનુભવો તેમાં પરાગ છે તેની કળી કળીમાં પ્રેરણાની સુવાસ છે આવકના અન-રૂપે પગિલાવિન કરે તેવું તે પુષ્પોનું દર્શન છે

ભગવાન મહાવીર

આજથી ૨૫૦૦ વર્ષ પૂર્વે ઉપનબ્ધ ઇતિહાસ પ્રમાણે ૪ જૂન પૂર્વે ૫૮૬ વર્ષ પહેલાં મગધ દેશની રાજધાની ક્ષત્રિયકુલ નામના નગરમાં ભગવાન મહાવીરનો જન્મ થયેનો તેમનું મૂળ નામ વધમાનકુમાર તેમના પિતાનું નામ મિદ્ધાથ અને માતાનું નામ નિસા ॥ દેવી તેમનો આત્મા પ્રબળ મંસ્ત્રમરી હતો જન્મ અને અધ્યાત્મસંસ્કૃતિ નો તેને જુગ જુગ જુનો અનુભવ હતો તેણે અધ્યાત્મનાદને જડ વાદનું વાદન બનાવી લીધું હતું પિતા માતા અને સ્વજનોના આમહ-વશાત્ તેમણે માહસ્યજીવન રનીઠાર્યુંયે ખરું અને અનુભવ યુગે ખરું પરંતુ જન્મની આધીનતાથી નહિ એમણે ગૃહસ્થજીવનની શ્રેણી પડી ત્યાગમાર્ગને અંગીકાર કર્યો ગૃહસ્થસાધક મટીને શ્રમણસાધક થયા તેમના આખાએ જીવનમાં ત્યાગ અને તપશ્ચર્યાના બોધપાઠો માપડે છે તેમ છતાં તેમણે ગૃહસ્થાશ્રમને તિરસ્કાર્યો નહિ એટલુંજ નહિ બલકે મયમની અપેક્ષાએ તે પણ મુક્તિ કે નિવાણની સીડીનું એક સોપાન છે તેમ મમજ્ઞ યુ છે તે તેના ઉપર અધ્યાત્મવાદનું સૂચન છે

તે કાળે તે સમયે

જ્યારે પ્રમત્તવર્ગમાં અજ્ઞાન, વહેમ અને રૂઢિઓનું સામ્રાજ્ય ચાલુ હતું, પ્રજાની મસ્તૃતિના પ્રણેતાઓ ધર્મબ્રષ્ટ બની ગયા હતા, તેમનામાં સ્વાથ અને વિલામ ખૂબ વધી ગયો હતો, ચોતાની નિર્બળતા અને દોષો હુપાવવા તેણે ધમના બાના હે'ળ પાપી પ્રવૃત્તિ આગી મૂકી હતી, જે વખતે અહિંમાને સ્થાને હજારો મૃદ અને નિરત્રાધી પશુઓના બલિદાન ચલા, યજ્ઞને નામે મનુષ્યજાતિની હિંસા થતી જાતિ વાદની ઓથ નીચે મત્તા, અહંગ અને સ્વચ્છતાના જોર વ્યાપ્યા હતા, અજોર પાપની શુદ્ધિ કેવળ જળજ્ઞાનથી થાય છે તેમ સમજવાતું, જડપૂજન મહારન હતું ખૂનખાત લજાઈઓ થતી, પ્રાગ્બધવાદની માન્યતાએ પુરુષાયને નિકૃત કર્યો હતો તેવે વખતે એક મહાન ક્રાન્તિ-ગતી આવશ્યકતા હતી જે ભગવાન મહાવીર પૂરી પાડી

ક્રાન્તિનું સ્વરૂપ

તે ક્રાન્તિ ક્ષણિક ન હતી તેમ કૃત્રિમ પણ ન હતી તે ક્રાન્તિ માચી અને ગ્રિય હતી તેના ધ્યેયમાં એકજ વ્યક્તિ મમાજ કે રાષ્ટ્રનું હિત ન હતું એન્વી માનવજાતિજ નહિ બલકે આપ્તા વિશ્વના નાના મોટા મૈ કોઈ જીવોના કલ્યાણની તે ક્રાન્તિમાં સદ્ભાવના હતી આથી તેના સાધનો હિંમા, વૈ કે સ્વાર્થ ન હતા, પણ પ્રેમ, વિશ્વમનુષ્ય અને મયમ હતા

મહાવીર અને યુદ્ધ

એ ધાર્મિક ક્રાન્તિના પ્રણેતા ભગવાન મહાવીર ઓ ભગવાન યુદ્ધ જાને હતા આ જાને સમજાનીન અને મમાન આત્મના પ્રચારક હોનાથી તેમના તત્ત્વજ્ઞાનમાં પણ બહુ અંશે મામ્યતા જ ગહેલી છે જે આપણે આગળ પિચારીશું તે જાનેના પ્રમુખ પ્રધાતે આખી પ્રજાનું

માનસપત્ની નામ્યુ તેમના સિદ્ધાંતોના પ્રચારે ધર્મનું વિકૃત સ્વરૂપ
પ્રગટત ન પામવા લાગ્યું જન્વાદોના ગામ અસ્કરોમા આવી અપ્રતિમ
કાન્તિના ખીજ રોપવા એ કષ્ટ સામાન્ય વસ્તુ નથી

લોકમાનસના માનમક્ષેત્રમા ઊંડા ઊંડા અવગાહન કરી અજ્ઞાન
તાના મુગ મરણો ગોધવામા તેમણે કેટકેટલું માનસશાસ્ત્રનું જ્ઞાન
મેળ યુ હતો । એક વિચારક અને તત્ત્વચિંતક ગણાતા મનુષ્યને વ્યક્તિ
ગત સામાન્ય રૂઢિનો ત્યાગ કરવામા કેટકેટલું માનમમથન અને પ્રકૃતિ
બદલવા પડે છે ? તે દ્રષ્ટિમિન્દુથી આખા ચે બહોળા લોકસમૂહને
તદન નવીન માર્ગ પર ચનાવવા જતા તેને કેટલો પુરુષાચ કરવો
પડ્યો હશે તે માગમા આવી પડતા અનેક સંકટો મહવામા તેણે
કેવું અપાર આ મનજ અને શાન્તિની સાધના કરી હતો । જીવન
સાથે જડાયેના વાસનાના સરકારોને નિમૂળ કરવા માટે તેણે ઘડ્યું
શસ્ત્ર અજમાવ્યું હતો । વિ । સ સુખ અને શાન્તિ આરાધના માટે
તે સાધકે સાધનશામા કેવી રીતે પ્રગતિ કરી હશે । તે આજના
યુગમા જાણવાની સૌ કોઈને આવશ્યકતા છે પછી તે ગમે તે માર્ગેના
વિહારી હોય માધક તરીકે કહેવાતો હોય કે વિલાસી કહેવાતો હોય
પરંતુ આજના યુગની સૌ કોઈના પર અસર છે તેમા ના ઝઠી
શબ્દ તેમ નથી

વર્તમાન યુગ

૨૫૦૦ વર્ષ પહેલા થયેન પ્રાચીન જૈનધર્મના પુનરોદ્ધાર અથવા
ધર્મસંસ્થાપક જનવાન મહારીરનો યુગ જેમ કાન્તિયુગ હતો તેમ આ
ગાંધીયુગ પણ કાન્તિનો યુગ છે જેમ તે વખતે જડવા અને
અધ્યાત્મવાદના મધર્ષણ હતા તેમ આજે પણ છે તે વખતે જેમ
ધર્મમા રિકાર હતો તેમ આજે પણ માત્ર સ્વરૂપમા ભેદ બે હોય

જ્યારે સાચી કાન્તિની સામાજિક રાષ્ટ્રીય અને ધાર્મિક ત્રણે દેશ
મા પ્રગળે જૂખ લાગી છે, પ્રગતિને પથે દોડવા પ્રજાનુ ચૈતન્ય થનથનાટ

ડગી રહ્યું છે, વિજ્ઞાન કળા અને માહિત્યાદિ સાધનોનો વિકાસ થઈ રહ્યો છે, તેવેજ પ્રમંથે સામાજિક રૂઢિઓની જાળરો, ધર્મને નામે વ્યાપી રહેના ધર્તીગિા વગેરે તેમના માર્ગમા રોધ કરી લય અને ઝડપને જન્માવી મનુષ્યને અટકાવે છે કે પથબ્રષ્ટ કરે છે તેથી તેને ગ્રેરણા આપી સં-માર્ગ જતાવે તેવા અવયમનની આજે ખૂબ આવશ્યકતા છે

મહાવીરનું તત્ત્વજ્ઞાન

કોઈ પણ મહાપુરુષને સમજવા માટે તેમની ગેરહાજરી પડી તેના વચનામૃતો પીવા અને પચાવવા તેજ તેમને મમજનાનો અને તેમાથી ગ્રેરણા લેવાનો મગ્ગ માર્ગ છે તે જ દ્રષ્ટિનિંદુથી ભગવાન મહાવીરના તત્ત્વજ્ઞાનને સમજવા માટે તેના વચનોને સમજવા અને આચરવા ઉપયુક્ત છે એમ ધારી આ નાના પુસ્તકમા તેમના મુખ્ય મુખ્ય મિદ્ધતિને સમજવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવ્યો છે

ભગવાન મહાવીરનું તત્ત્વ નિરીક્ષણ તથા તત્ત્વાન્વેષણ જોટલું ઉઠ્ઠું અને દૂર ગયું છે તેટલા જ તેમના વચનો ગંભીર અને રહસ્યમય છે ભગવાન મહાવીરના વચનો અને અનુભવો જેમા અડિત થયા છે તેને જોનો સૂત્ર તરીકે ઓળખે છે તેની મૂળ સંખ્યા ઠર ની ગણાય છે તે ઉપરાંત જૈનમંપ્રદાયના ત્યારનાદ થયેના લિંગલિંગ આચાર્યોએ અનેક અથો અર્ધમાગધી, પ્રાકૃત, સરકૃત ઇલાદિ ભાષામા અચિત અને રચિત કર્યા છે આખાયે જૈનતત્ત્વજ્ઞાનને મમજવા માટે તો સેકડો અથોનું અધ્યયન કરવું જોઈએ તેવો પ્રવત્તશીલ અને અભ્યાસી વર્ગ બહુજ અ પ હોય તે સ્વાભાવિક છે પરંતુ પ્રત્યવગમા એવો તો બહોળો સમૂહ હોય છે કે જે મશિમ રૂપમા તત્ત્વજ્ઞાનને સમજવાનો પિપાસુ હોય

આજે પોતપોતાના મત કે સમ્રદાયમાં જ ઇતિસમાપ્તિ માની લેવાનો જમાનો રહ્યો નથી એક જમાનો એવો પશુ હતો કે બીજા

મત કે સમ્રાટનું સાહિત્ય વાચવાનું કે ઇતર ધર્મના અનુયાયીઓ સાથે મળી ઉ ૨ ધર્મચર્યા કરવામાજ સુગ મનાતી હતી પોતપોતાના દલાઇદમા અને ધર્મને નામે વિતડાવો તથા ઝગડાઓ ચતા હતા અને પગિણામે ફરજિયાત પોતાનો ધર્મ પળાવવા માટે માનવ જેવી ઉપયોગી જાતિની હિંસા પણ ચઇ જતી આજે પણ એના મંસ્મરોની છાપ કોઠ કોઠ મન કે વાંદોમા મ્હી મઇ છે ખરી પરંતુ આજે બહોળો વર્ગ એવો છે કે તે મર્વ ધમ સમભાવમા માને છે અને તેવુ પ્રમાણુ પણ મારી મખ્યામા ૥ તેથી મકુચિત માનસ વિસ્તૃત અરૂપ પ તુ જાય છે એટલુંજ નહિ મ્હકે જુનનાલી માનસમા પણ હવે ઉદાર ભાનનાના મંસ્મરો રડાવા લાગ્યા છે એક વૈષ્ણવ આજે જૈન અને બૌદ્ધ સાહિત્ય વાચી શકે છે તેજ રીતે બૌદ્ધ અને જૈનોના સમઘમા પણ બને છે કુરાન, બાઇબલ ગીતા વગેરે વગેરે પુસ્તક કોઇ પણ મંપ્રાપનો માણસ હોશે હોજે વાચીને પચાવે છે માગણ કે માતુ એ સાચુ તેને બદલે સાચુ એ માતુ એ ભારના બ્યાપક થતી જાય છે અને તે ચોગ્ય અને મગત પણ છે

કાઇપણ દર્યાન, મત વાદ કે ધર્મ સત્ય પરજ પ્રતિષ્ઠિત થયા હોય છે અને સત્યને ઉદેલીને જ તેના નિયમનો ધડાયા હોય છે તે વસ્તુ વિવિધા છે, અને જે સામાન્ય ભેદ હોય છે તે માત્ર મમાજનું માનમ, દેશ ભ અને પગિસ્થિતિને અનુવક્ષીને જ મોળાયુ હોય છે તે તે ધર્મ મન વાદ કે મંપ્રદાયના અનુયાયીઓને આ વસ્તુસ્થિતિનું પછીથી ભાગે જ ભાન રહે છે તેથી તેનો બહોળો વર્ગ ધર્મની વાસ્તવિકતા કરતા રૂઢિ તરફ વધારે ઢળતો જાય છે તેથી જ ધર્મ જેવુ અખડ અને આજાધિન તત્ત્વ હોવા છતાં તેને તે માત્ર યિક બનાવી વિફૂત બનાવી દે છે

આવી પરિસ્થિતિને અજે કાઇ પણ ધર્મને સમજવા માટે તે મર્મ સરથાપકના અનુયાયીઓના જીવન પરથી તે ધર્મને ઠઠી સમજ

રાજ્ય નહિ અને માખીએ રાજ્ય નહિ જાણુ કે તેઓ પોતે પોતાના ધર્મ પિતાના મિદ્ધાતીથી કેટલીક વાગ વિરુદ્ધ વર્તતા હોય છે અને તે વસ્તુનું તેને જ્ઞાન સુદ્ધા હોવું નથી એટલે અનુયાયીઓના વર્તન પછી જ ન્તે તે તે ધર્મસંસ્થાપકોનું જીવન મધાય તો તે મહા પુરુષોત્તે ખૂબ જ અન્યાય મળે એટલે જ તેમને ઓળખવા માટે તેમના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું અધ્યયન કરવા ઉપરાંત તેમના મમયની મમાજ, રાજ્ય અને લોક વ્યવસ્થાની ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ વિચિત્રિ તપાસીએ તોજ તેનું યથાથ ગ્રહણ મમગ્નય અને બહુ બહુ ગહેનુ સત્ય આપણે તેમથી શોધી શકીએ

અગ્રુત પુસ્તિકામા કાષ્ઠ પણ ધર્મનો જિજ્ઞાસુ મનુષ્ય મક્ષિતમા જૈનધર્મના મુખ્ય મુખ્ય સિદ્ધાંતોને અને સાધક દશાના વિધેય-નિધે ધાત્મક નિયમોને સમજી પ્રેરણા લે તે દ્રષ્ટિગિદ્ધથી બહુ લગવો મંમદ્દ વરવામા આઓ છે

સારક સહચરીમા શુ છે ?

જૈનધર્મમા અતિ પ્રમાણભૂત ગણાતા શ્રી ઉત્તગમ્યયન, દશૈકાલિક અને સુયગગ્રાગ વગેરે પદ્ધાત્મક સૂત્રોમાથી આ થોડા ચૂટી કાઢેલા પદ્યપુષ્પો છે અને તેની મધ્યા લગભગ ૧૮૦થી ૧૯૦ સુધીની છે તે બધા પદ્યોને અહીં ૧૪ વિભાગમા વિભક્ત કરવામા આન્યા છે તેનાં અનુક્રમે આ પ્રમાણે નામો છે સાધકવર્ગ આત્મવર્ગ ધર્મવર્ગ, વિકામવર્ગ વ્રતવિચારવર્ગ, બ્રહ્મચર્યવર્ગ, શુદ્ધિવર્ગ, શ્રમણવર્ગ, કર્મવર્ગ, વિશ્વવર્ગ, વૈરીવર્ગ, પાપશ્રમણવર્ગ, જાતિવર્ગ અને શિક્ષાવર્ગ

પ્રથમ વર્ગનો પ્રથમ જ શ્લોક સંયમનો નિર્દેશ કરે છે સંયમની આટલી બધી મહત્ત્વતા સાથી એમ ધણાને અહીં જાણુવાની જિજ્ઞાસા થશે અને કેટલાકને એમ થશે કે " ધર્મ મંસ્થાપકોએ મંયમ સંયમના પડકારો કરીને માનવજાતને નિષ્ક્રિય અને જડ બનાવી દીધી છે સાધનો મળે તો શા માટે ન ભોગવવા? માનવજીવનનો ઉદ્દેશ

એ છે કે કુદરતે આપેલી અપાર શક્તિઓનો લાભ લઇ તે દ્વારા પુરુષાર્થ કરી સુખના માધનો મેળવવા અને તે દ્વારા સુખનો અનુભવ કરવા જોઇએ

સયમનુ માહાત્મ્ય

બીજા કોઈને જોગદાર ન બનતા અને ત્યાસુધી બીજાના ઉપકારક થવું એ બીજાં પ્રાપ્તિઓ કરતાં માનવજાતનું અનિવાર્ય જ્ઞાત્ય છે અને તે વસ્તુનું ચર્ચાર પાવન મયમ દ્વારાજ થઇ શકે છે આથીજ સયમની અન્ય પુરુષોએ મહત્વતા માઇ છે

સયમથી મનુષ્ય નિષ્ક્રિય કે જા નથી બનતો જન્મ પુરુષાર્થો અને ચૈતન્યવાન બને છે કારણ કે સયમનો હેતુ કોઈ પ્રકારનું ચિદ્ર કે વેશ પહેરવાથી કે ત્યાગવાથી પાર પડતો નથી કમ માયા કે મોહ છત્વાડી આ મોહોથી કનુપિત થયેના ચૈતન્યને તે વાસનાથી દૂર કરવા માટે જે ધાર્મિક, વાચિક અને માનસિક વૃત્તિને મમજીયુ પૂર્વ નિયમમા રાખવાની ક્રિયા કરવી તેનું જ નામ સયમ

આવા મયમ મુદરચાત્રથી કે ત્યાગી મમે તે હો પણ તે પાળી શકે છે એમ પણ આજ વર્ગના જાત મ્લોકમા રપટ સમજાવી દીધું છે

મનુષ્ય માન સુખનેજ ઇચ્છે છે એ વાત સાવ સાચી છે, અને તે સ્વાભાવિક ■ પરંતુ સુખ કેને માનવુ એ જ અટપટા કાયડો કે અહીં જ મનુષ્ય ચક્રરમા પડે છે સમ્પત્તિ શક્તિ સત્તા, અધિકાર એ બધું જોમવનારાના અત કરણુમાથી પણ દુ ખનો પેકાર આવે છે, અને તેમ થવું સાવ શમ્ય છે વૃત્તિને છૂટી મૂકવાથી ઘણી વાગ સુખ, શાન્તિ કે આનંદ મળતા હોય એમ આપણને અનુભવ થાય છે ખરો પરંતુ આપણુ તે સુખ કાયમ ટકવું ચે નથી, બધું પગિણામે અધિક દુ ખમદજ થઇ પડે છે નેમ પણ અનુભવાય છે.

તેનું કારણ એ છે કે વૃત્તિના વિવાદમાં સુખનો વિકાસ નથી પરંતુ પગિણામે હામ જ છે

વળી માનવ શક્તિઓનો ઉપયોગ જો વૃત્તિની તૃપ્તિ અર્થે કરવાનો હોય તો એ ઉપયોગ નથી પરંતુ દુરુપયોગ છે એ માર્ગે વૃત્તિની તૃપ્તિ થતી નથી અને શક્તિઓ વેડફાઈ જાય છે જો બધા પોતાની શક્તિઓને તે જ રીતે વેડરી નાખે તો પગિણામે વિશ્વના ધ્વંસ પ્રાણીઓનું શુદ્ધ આટલો વિચાર માનવને ન આવે તો તે સ્વાધ બધી રીતે પતન જ કરાવે છે એટલે સુખની દ્રષ્ટિએ પણ સમયનું સ્થાન ઉત્કૃષ્ટ છે આ શ્લોકમાં દાની કરતા મયમીને એક બતાવ્યો છે તે ઉપનંદ દ્રષ્ટિએ જોતા વિલક્ષણ હાગતો તેમ છતાં બિડાણથી જોતા તેની સત્યતા સ્પષ્ટ દેખાશે

આ આખું વિશ્વ એકે કુટુંબરૂપ છે નાના મોટા જીવજતુઓનું વિકાસ એજ ખ્યેય છે આ કાંઈને પોત પોતાના શરીર ઈત્યાદિ માધનોના નિર્વાહ અથવા આવશ્યક સામગ્રીની અપેક્ષાથી વિશ્વમાહેલા પદાર્થો દરેકના ઉપભોગાર્થે યોગ્યતા છે સૌ કાંઈને તેને ભોગવવાનો અધિકાર છે મમહજુદિની ભાવનાથી ઉપયોગ કરતા જેટલું વધુ લેવામાં આવે તેટલો જ બીજાની આવશ્યકતામાં કાપ પડે તે સ્વાભાવિક છે

આટલી વસ્તુ સમજી લીધા પછી પણ વાગ્યાથી મળેલું, પોતાના પ્રાગબ્ધથી આવી મળેલું કે પુરુષાચથી સચિત કરેલું જે કંઈ અધિક દ્રવ્ય હોય તેને પોતાની જાતને અર્થે જ ભોગવનાર કરતા દાનેશ્વરી મનુષ્ય ઉચ્ચ ગણિતો છે તે વાત સાવ માત્રી કરે છે પરંતુ મમહજુદિની દ્રષ્ટિએ દાતા કરતા સમગ્રી વધુ એક છે તેમાં રાક્ષાને જરા પણ સ્થાન નથી દાની પાસે મમહ હોય છે જ્યારે સમગ્રી પાસે કશું હોતું નથી. સમગ્રીની આવશ્યકતાઓ પણ ઘણી જ ઓછી હોય છે અને તે વિશ્વમાંથી બહુ થોડું લઈ પોતાના મન, વાણી અને કર્મ દ્વારા

પ્રતરના દિતમાર્ગે જીવન વહાવે છે સયમમાં તેનો આત્મવિકાસ અને આત્મસનોય વધતો જાય છે, સયમના આદોલનથી વિશ્વમાં વ્યાપક ગહેલી સ્વાર્થટત્તિ પનટો ખાય છે

મહાત્માજીના સયમી જીવનથી સયમની ચમત્કારિતાનો પ્રત્યક્ષ અને સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી રહે છે વિલાસિતામાં ખૂબનારા ઠક કુદે મોએ સયમના ધર્માર્થે માર્ગને અનુસરી સતોપી જીવન માળવાના મુખનો અનુભવ પણ કર્યો છે

સયમનો કોઈ ખોટો અથ ન લે એટલા સારુ તેજ શ્લોકની નીચે એ સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે કે સયમી શાની (વિવેકી) હોવો જોઈએ કારણ કે અવિવેકથી પાળેલો સંવમ ધણીવાર વિકૃત થઈ જાય છે અને પરિણામે દિતને બદલે હાનિકર નીવડે છે

ત્યારે શાની કેણુ ? તેના હિતરમાં ત્યાજનીજ 'સેોકમા બહુ સક્ષિતમાં કહી આપ્યું કે માત્ર ધમમયો જણવાથી શાની બની શકાવુ નથી શાનીતા અર્દિમા અને સમતા એ બે અમત્યના લક્ષણો છે અર્દિસા અને સમતા એ બન્ને પરસ્પર એવા સહાયક અને પોષક અંગો છે કે જો અર્દિસકે મમજાત્રી ન હોય તો તે સાચો અર્દિસક બની શકતો નથી અને મમભાવ પણ પૂર્ણ અર્દિમક વૃત્તિ વિના સાધ્ય નથી

ત્યારે અર્દી પ્રથમ યશે કે અર્દિસા શા માટે ? તેનો ખુલાસો પ્રતવિચારગના પાચમા શ્લોકમા સ્પષ્ટ આપી દીધો છે કે જગતના નાના મોટા મવ જીવો જીવનને ઇચ્છી રહ્યા છે જે જે સ્થિતિમા તે ચોખવા હોમ તે તે સ્થિતિમા તેને તેને વિરોધક ન બનતાં સહાયક યવુ એ માનવનું કર્તવ્ય છે અને તેમ કરવામા મયમ અને સુખ બનેની પ્રાપ્તિ છે

અહિંમા ગૃહસ્થજીવનમા સાધ્ય છે કે ? હા, જેટલે જેટલે અરો
મનુષ્ય સયમી બનતો જાય તેટલે તેટલે અરો અહિંસક વૃત્તિનો વિકાસ
થતો જાય જો કે સયમીને પણ પોતાનો નિર્વાહ કરવા માટે ખાતુ પીતુ
મૃત્યાદિ અનિવાર્ય ક્રિયાઓ કરવી જ પડે છે અને તેમા સૂક્ષ્મ પ્રાણી
ઓની હિંસા પણ થાય છે પરંતુ આની હિંમાથી થતું પાપ મગરક
મનુષ્યને પીડતું નથી તેમ સયમને રાહતું પણ નથી એમ સ્પષ્ટ રીતે
ધર્મવર્ગના બારમા શ્લોકમા બતાવ્યું છે મારાસ કે હિંસા ન કરવી
તેટલામા જ અહિંમાનો અર્થ પ્રાપ્ત થતો નથી અહિંસકવૃત્તિમા
અહિંસક ભાવનાનો અભાવ અને નિરાધ બનને છે પણ તે વિવેકપૂર્વક

આવા સંયમીએ તેની અહિંમકવૃત્તિ કેળવવા માટે અસત્ય
સ્તેષ, અપ્રજ્ઞયર્થ, વાસના અને પ્રાપ્ત વસ્તુઓનો પરિગ્રહ એ પાએ
વસ્તુઓને છોડી દેવી ધટે તેમ સાધકવર્ગના ચોથા શ્લોકમા વર્ણવ્યું
છે તે સ્થાનોનું પાલન શી રીતે કરવું જોઈએ અને તે શક્ય છે કે ?
તેની વિચારણા પણ મતવિચારવર્ગમા કરી છે

સંયમી સાધકે કેવી રીતે આગળ વધવું અને કયા ગુણોને
સંપાદન કરવા જોઈએ, કયા દુર્ગુણોને ત્યજવા જોઈએ એ બધું બહુ
સ્પષ્ટ રીતે આખા માધકવર્ગમા આલેખાયું છે

ખીન્ન આત્મવગમમા આત્મતત્ત્વને લગતી આલોચના છે

શરીર, ઇન્દ્રિયો ને તેની ક્રિયા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, મન દ્વારા
વિચારો થાય છે તેથી આ તત્ત્વોના સમ્બંધમા પાશ્ચાત્ય કે પૌર્વાત્ય
કોઈ પણ મંત્રકૃતિનો મતભેદ નથી પરંતુ આત્મતત્ત્વ મંમથમા બહુ
મતભેદ છે

ભારતીય દર્શનોમા પણ તે તત્ત્વ વિશે ખૂબ મતભેદ જોઈ-
દર્શન ચિંતનની સરકારધાગને માને છે આત્મતત્ત્વ તરીકે જોઈદર્શનમા
સ્વીકૃતિ નથી તે જ રીતે કોઈ શક્તિ, કોઈ તત્ત્વ એમ ભિન્નભિન્ન
રીતે માન્યતા ધરાવે છે પરંતુ કમક છે એવું તો માનવીમાત્રને માનવું
જ પડે છે પછી તે નાસ્તિક હો કે આસ્તિક હો,

આ વર્ગમાં તેના સ્પષ્ટ લક્ષણો મમળ્યા છે પરંતુ આત્મા તો અવિભરી છે તેને બધનો શા ? જોનદર્શન આત્માને પોતાના જ દોષોથી તે લગ્નબધન કરે છે એમ માને છે અને એ રીતે સુખ કે દુઃખનો કર્તા પણ આત્મા પોતે જ છે એમ સ્વીકારી સતપુરુષાર્થનું પ્રાધાન્ય બતાવે છે

દર્શનોની રૂપરેખા

સાખ્યદર્શન માને છે કે આત્મા દ્રષ્ટા ॥ કર્તા કે બોક્તા નથી ત્યારે જૈનદર્શન માને છે કે આત્મા કર્તા છે બોક્તા નથી વેદાંત માયાનાદને સ્વીકારી આત્માને એ-અખડ તત્ત્વ તરીકે માને છે વૈશેષિક અને નૈયાયિકા આત્મા કર્તા અને બોક્તા છે એમ સ્વીકારે છે પરંતુ તેના ફળનો આધાર પરમેશ્વર પર મૂકે છે

જોનદર્શન આમાના કોઈ પણ મતનો તિગ્રસ્ત નથી પરંતુ પ્રમાણપુરસ્કર તેને ન્યાય આપે છે તે સમજાવે છે કે જે કર્તા હોય તે જ બોક્તા હોઈ શકે તે જ ન્યાય મમત છે કોઈ પણ ક્રિયામાં જો આત્મા ન હોય તો ક્રિયા થતી શક્ય નથી

એટલે જ્યારે કમ કે માયાથી આત્મતત્ત્વ વિકૃત થાય છે ત્યારે તે પોતાના ચૈતન્યનો પોતાની મેળે જ વિકૃત ઉપયોગ કરવા મંડિ છે, આથી એ વિકૃત કૃતિનું ફળ પણ તેને પોતાને જ ભોગવવું પડે છે પરમાત્મા કે ઇશ્વરને તે કાપનાડી વચ્ચે આવવાની આવશ્યકતા નથી અને ઇશ્વર પોતે નિઃપ્રપચી હોનાથી તેને પ્રપચમા આવવાનું શું પ્રયોજન પણ હોતું નથી.

ગીતાનું પણ તેની પુષ્ટિ કરે છે કે—

ન કર્તૃત્વ ન કર્માણિ જોગસ્ય સજ્જતિ વિશુ ।

ન કર્મફલસંયોગ સમમાવસ્તુ, શ્વતત્ત્વે ॥

મગ્ધદ્ભીતા

અર્થાત્ આ વિશ્વમા કાર્યનો કે કર્મનો કર્તા હજી નથી એટલું જ નહિ પરંતુ તે કર્મનું ફળ આપવામા પણ હજી સારીબૂત થતો નથી માત્ર આ આખું જગત પોતપોતાની જ્વાળાવિક શક્તિથી જ વિકાસ પામી રહ્યું છે

આ દ્રષ્ટિમિન્દુથી જૈનદર્શનમા બહિરાત્મા, અંતરાત્મા અને પરમાત્મા એની ચૈતન્યની ત્રણ ગિયતિઓ વર્ણવેલી છે તેનું સ્વરૂપ

જે ચૈતન્ય કર્મભગથી તદ્દન વિમુક્ત બને છે તે શુદ્ધ ચૈતન્ય પરમાત્મા કહેવાય છે જે પૂર્ણશુદ્ધિને પામવાના પથે પડે છે, અને જેનામા કર્મપ્રાપ્તિને સમજવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે તેને અંતરાત્મા કહેવાય છે અને જે ચૈતન્યનો પ્રજાગ કર્મોદ્ધિઆવશ્યેને રહીને સ્વાર્થ જાય છે અને ઢભવશાત્ જે પ્રેગથે જાય છે તે તત્ત્વને બહિરાત્મા કહેવાય છે

બહિરાત્માના આ પ્રકાપને સમજીને ફર કગવાનો પ્રયત્ન કરવો તેજ માધકના વિકાસનું પ્રથમ પગથિયું છે

સાચો વિજય

આ વર્ગમા બીજા બધા યુદ્ધો કરતા આત્મર્મમાત્ર પર વધુ જાર આપ્યો છે બીજા મમામેમા પ્રાપ્ત કરેલા વિજયમા એક વ્યક્તિ ના જયની મામે ધણા માનવસમાજની દાર અને ધણા માનવમા જનો ભોગ હોવાથી તે વિજયથી પ્રાપ્ત થતો મનોપ સુગ્રામ થતો નથી અને પ્રાય વૈરવર્ધક હોવાથી પરિણામે વહેલો કે મોડો તે જય હોવા છતાં પરાજય રૂપે પડે પામે છે, આથીજ જૈનદર્શન આત્માની અંત એજ સાચો વિજય માને છે અને તે વિજયમાજ વિશ્વના પ્રત્યેક પ્રાણીઓના અભય, સુખ અને શાન્તિના મૂળ છે

તે વિજય મેળવવા માટે શસ્ત્રો રૂપે પ્રથમ શસ્ત્ર મંયમ અને બીજું શસ્ત્ર તપશ્વર્ષા મતાવનું છે તપશ્વર્ષા એટલે જૂઠ્ઠા રહેલું અને

દેહને દમી નાખવો તેમ નહિ પણ જે ક્રિયાનો સંબંધ વૃત્તિની સાથે જ હોય છે જે તપશ્ચર્યાથી ક્રોધાદિ પૂરિયુઓ પર કાબુ આવે છે જીવનનો વિકાસ થાય છે ચૈતન્યની ઝમકે જાગે છે તેજ સાચી તપશ્ચર્યા છે

ભિન્ન ભિન્ન સંસ્કારો અને ભિન્ન ભિન્ન વૃત્તિવાળા મનુષ્યો શારીરિક, આર્થિક, અને આધ્યાત્મિક ત્રણે દ્રષ્ટિથી લાભ ઉઠાવે અને સહજ રીતથી સાધી શકે તેવા તપશ્ચર્યાના ભિન્ન ભિન્ન વિભાગો યોજેલા છે આ વર્ધુન વ્રતવિચારવર્ગમા આવે છે

તીર્થ વર્ગમા ધમની વાસ્તવિકતા બતાવી છે અમુક જાતના ટપકા કે અમુક જાતની ક્રિયા અથવા દેવળમા જવાથી કે માળા ફેરવવાથી ધર્મિષ્ઠ બની શકાતું નથી પરંતુ હિંસાદિ આત્મહોષથી જેટલે અગે મનુષ્ય દૂર થતો જાય અને વ્યા, મયમ લાગ તપશ્ચર્યા મહિષ્યુતા ઇત્યાદિ ઉચ્ચ ગુણનો મગ્ન કરતો જાય તેજ મનુષ્ય સાચો ધર્મિષ્ઠ છે તેમ સમજી શકાય છે

આ શ્રુતો તો મનુષ્યના જીવન વ્યવહારમા શક્ય અને ઉપયોગી પણ છે આવો ધમ મનુષ્ય પોતાના જીવનના અણુએ અણુમા વણી શકે તેને માટે અમુક સ્થળે જવું કે બેસવું જોઈએ તેવું કાંઈ બંધન નથી

આવા ધર્મપાત્રના બાહ્ય સમાજ, દેશ અને વિશ્વ સૌ કામેતુ હિત અને સુખ પણ સમાયેલા છે એટલે આ દ્રષ્ટિમિદુએ તો ગમે તે દેશ ગમે તે ધમ કે ગમે તે માન્યતાને અનુમરનારો વર્ગ પણ આવા ધર્મની સ્વીકૃતિએ અનાસ્તર કરી શકે નહિ પરંતુ સત્ય ધર્મને બંદે જો કોઈ ધર્મના બાના નીચે ધર્મીય ચલાવે તો તે ધર્મ ગણાતો નથી એટલુંજ નહિ પરંતુ કેટલેક કાર્ષ્વે તેને ધમ ગણતું હોય તો તેવો ધર્મ પીધેલા ઝેર અને જીંધા પકડેલા રાજની માફક તેના

માલીકનોજ નાશ કરી નાખે છે તે જીજ્ઞાસી તો વાતજ શી ? એમ પણ તેજ વર્ગમાં જણાવ્યું છે

ચોથાવર્ગમાં જુદાના જીજ્ઞાસીપણથી ફળસુધીનો વિકાસાનુક્રમ બતાવી મનુષ્યના આખા જીવનનો વિકાસ મમજાવ્યો છે

મનુષ્યે સૌથી પહેલાં ધર્મનું મૂળ જગત્ત મમજાવું જોઈએ જે મકાનનો પાયો દ્વંદ્વ કે વ્યવસ્થિત નથી તે ઇમારત જેમ ટળી શકતી નથી તેમ ધર્મને ઇચ્છનાર મનુષ્યે સૌથી પહેલાં ધર્મનું મૂળ વિનય એટલે કે વિગિષ્ટ નીતિને પોતાના જીવનમાં વ્યાપક બનાવવી જોઈએ

આ આખા વર્ગમાં આપેલો વિકાસક્રમ માધક જીવનને ખૂબ જ ઉપયોગી છે, અને જેઓ જન્મથીજ પોતાને વૈષ્ણવ, જૈન, ભક્ત વૈગામી, મુમુક્ષુ કે પોતપોતાની ઇચ્છાપૂર્વક પોતાની મેજે પ્રમાણપત્ર લઈને પોતાની જાનને તેવા માની લે છે અને ધર્મ તથા વ્યવહાર વચ્ચે જાણે મમજાવ ન હોય ! તેમ સમજી પોતાનું નૈતિક જીવન સુધારતા નથી તેમને આ વર્ગમાં ઘણું સમજાવ્યું છે

પાંચમો વર્ગ વ્રતવિચારવર્ગ છે તેમાં વિષન, ક્રોધાદિ કપાયો નિંદા, અહંકાર આડી ચુગલી, આજમ ઇત્યાદિ દોષોને દૂર કરવા મારુ અને અહિંસા, મહા, અપરિગ્રહ, તપશ્ચર્યા ઇત્યાદિનું પાલન કરવા સારુ સ્પષ્ટ વ્યાખ્યા આપી તેને આગધવાની પ્રેરણા પણ આપી છે

દુર્ગુણોને શા માટે તજવા અને મદ્ગુણોને શા માટે આગ ધવા ? તેનું મમાધાન એ આ વર્ગની વિશેષતા છે

છઠ્ઠા વર્ગમાં અજ્ઞાનચર્યાની વાતો છે અજ્ઞાનચર્યા પાળવું જોઈએ તે તો મૌકાઈ જાણે છે પરંતુ શા માટે પાળવું જોઈએ ? તે સ્પષ્ટ છે કે કેમ ? જો સ્પષ્ટ છે તો ક્યા માધનોથી ? તે બધી બાબતોનો આ વર્ગમાં બહુ સ્પષ્ટ અને સુંદર ઉલ્લેખ છે

તેને આચરવું કે ન આચરવું તેનો આધાર મનુષ્યની ઇચ્છા પર નિર્ભર છે પરંતુ અહીં જે ઉપાયો આપેલા છે તે બહુ માનસશાસ્ત્રના દીપ્ત અનુભવથી નક્કી કરેલા હોવા ભ્રમરૂપે તેમ લાગે છે

સાતમા શુદ્ધિવગમા જળથી પાપની શુદ્ધિ થાય છે તે જાનના પ્રભવર્ગમા જે શ્રમ વ્યાપેનો હોય છે તેનું નિરાકરણ છે જળથી સરીરશુદ્ધિ થઈ શકે ખરી પરંતુ પાપની શુદ્ધિ અર્થે તો ધમરૂપી જળકુડ અને ઘાઘમપરૂપી સુતીર્ય હોવા ભ્રમરૂપે તેમ અહીં વલુન્નુ છે

ચતુર્થા એકધમા પણ જૈનદર્શનનો વિરોધ નથી તે માત્ર સાચા યજ્ઞનો નિર્દેશ કરે છે અને તેવા યજ્ઞમા વેદિકા લાખ્યાં, મન્ત્ર અને અગ્નિ કેવા હોવા ભ્રમરૂપે તે પણ બહુ ઉમદા રીતે સમજાવે છે

આઠમા વગમા શ્રમણ કેણું ? તેનું સ્પષ્ટ જવાબ આપ્યું છે વક્તાના પુષ્પમાથી જેવી રીતે શ્રમર પુષ્પને કષ્ટ આપ્યા સિવાય ગ્રસ થયે છે તેવી રીતે ત્યાગીનું જીવન કે ભિક્ષાવૃત્તિ પણ પ્રભવર બોગ રૂપ ન હોવા ભ્રમરૂપે તેવો અહીં આદર્શ ખડો થાય છે

પૂજા સત્કાર પરિગ્રહ વિરાસ ઇત્યાદિને દૂર કરી જે સતત આત્મવૈરીઓને જીતવામા અને પરાપમાર વૃત્તિમા પરાવણ રહે છે તેજ શ્રમણ છે જે માત્ર સાધુનો વેશ પહેરીને આ પ્રમાણે વર્તન કરતો નથી તે શ્રમણ નથી એમ સમજાવીને સાચી સાધુતા શામા છે તે સ્પષ્ટ સમજાવે છે

નવમા કેમવર્ગમા કેમની આત્મા પર મત્તા શાથી ? કેમ શાથી બધાય છે ? તેનું જવાબમા પર શુ શુ પરિણમન થાય છે ? વગેરે કર્મ મજાનીની જોડી મીમાસા છે તેનું મનન કરવાથી પુનર્ભવ પુણ્ય, પાપ એ બધું સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે

દશમા વિશ્વવગમા આ આખા વિશ્વમા કયા કયા તત્ત્વો શુ શુ કાર્ય કરી રહ્યાં છે તેના કાયમરણની પરપરા કેવી રીતે અને શાથી છે એ બધું વલુન્નુ છે

અગિયારમા વંદરીવર્ગમા ખરેખરા શત્રુઓ કાણુ ? અને તે ક્યા છે ? તેના પરાજય માટે શુ શુ ડગલુ જોઈએ એ બધુ સમજાવ્યુ છે

બારમા પાપત્રમણુવગમા જે પોતાને ત્યાગી તરીકે ઠહેવડાવી જોળી પ્રજાને હાથમાવી વેચને માને ધૂળ અને વિનાશ ભોગવે છે તેઓ ખીજાઓનું અને પોતાની જાતનું ઝેટધું નુકશાન કરે છે તેનો આ વર્ગમા ૨૫૭૮ ઉદ્યેષ આપી અમણુપત્ની મહાન જવામદારી સૂચવવામા આવી છે

તેરમા જાતિવગમા વર્ણુવ્યસ્થાનું સાચુ ૨૫૩૫ મતાવી જાતિ એ ગુણુ અને કર્મને અનુસરીને છે પાકાણુ કાણુ ગણાય ? એ બધુ સમજાવ્યુ છે

જાતિવાદને લીધે આજે પણ જે ઉચ્ચ નીચના ભેદો જાતિ જાતિ વચ્ચેના ઝડાઝડો, ઢલઢો અને તિરસ્કારો વ્યાપી રહ્યા છે તેનો આ વગ વાચતાં ઉકેલ આવશે અને તે પરથી ધર્મમા જાતિવાદના ઉચ્ચ નીચના ભેદો કે ઝગઝાએ હોના નથી અને હોય નહિ, એ તો ધર્મના બાના હેઠળ માન મનુષ્યની વૃત્તિજ લડે છે તે પણ સમજવાનું મળશે

ચૌદમા શિક્ષાવર્ગમા કોઈ પણ ક્ષેત્રમા રહેલા મનુષ્યને પોતાની બુમિકાને બિન્ન બિન્ન દ્રષ્ટિબિન્દુથી જમાવતા બોધ પડે છે

આ આખી માળામા પ્રથમ વર્ગ માધકવર્ગના સાથી શરુ થઈને શિક્ષાના શિ સુધીમા એ મંડવના આની રીતે સામોપામ પૂર્ણ કરી રહે છે હવે આપણે આ પલોમા આવેલા સિદ્ધાંતોને અન્ય ધર્મોના સિદ્ધિ સાથે મરખાવવાનો પ્રયત્ન કરતા પહેલાં હાજવાન મહાવીરના સમસામયિઃ હના તેની વિચારણા કરી લઈએ

તીર્થંકર એટલે શું ?

હાજવાન મહાવીર એ જૈન-શૈવના ચોવીસમા તીર્થંકર કહેવાય છે તેમના પહેલા ત્રેવીસ તીર્થસ્થાપકો થઈ ગયા આત્મભિદ્ધિની

સપૂર્ણ સાધના કરી લીધા પછી જે મહાપુરુષમાં સધનો પુનરોદ્ધાર કરવાની પ્રેરણા જાગે છે તે પુરુષો લોકમાનસ અને દેશકાળને નોંધીને તીર્થની પુનરર્થાપના એટલે કે ધમના મૂળ સિદ્ધાંતને જાળવીને ક્રિયા-કડિની પુનરુચના કરે છે તેમને જૈન-ચર્ચના તીર્થંકર તરીકે ઓળખાવવામાં આવે છે

તે ભગવાન મહાવીરના એ વખતે ધાર્મિક યુગમાં માત્ર નણુ ધર્મો મુખ્ય ગણાતા વેદધર્મ જૈનધર્મ અને બૌદ્ધધર્મ વેદધર્મમાં કે તેમના ધર્મપુસ્તકોમાં ખાસ કરીને દોષ હતા નહિ તેમ હોઈ શકે નહિ પરંતુ તે ધર્મના જેઓ નેતા ગણાતા હતા તેઓ તે ધર્મમથોને પોતાની સ્વાથવૃત્તિ ખાતર ક્ષોભકલિપત અર્થના અનર્થ કરી તેને અમકાવતા હતા અને પ્રજાવર્ગમાં અજ્ઞાન અને વહેંચણી વૃદ્ધિ કરી તેઓને ઓળવી પોતાના સ્વાધ અને વિનાસમાં પતિત થયે જતા હતા ઉપનિષદ અને ગીતાકાળ પછી એ વેદાન્તનું સ્વરૂપ બૌદ્ધ અને જૈનશ્રમણ સંસ્કૃતિના પ્રચારને લઈને ખૂબજ ખલટો પામ્યું છે એટલે અહીં એ નણે પ્રાચીન દશનોની મિદ્ધાતિક દ્રષ્ટિએ ઘુનના આપવી ઉપયોગી થઈ પડશે

અહિંસા

સમ્યક્સૂત્ર મૂલસ ૧૧ જેન

જે દુન્યવી સર્વજીવોને પોતા સમાન માને ■ તેજ ધર્મિક છે '

અહિંસા સમ્ય પાળાજ અરિયો ઠિ પલુદ્ધતિ ।

ધમ્મપ. ૧૪ બૌદ્ધ

‘ સર્વ જીવો પ્રત્યે જે અહિંસક ભાવથી જીવન ગાળે ■ તે જ આર્ય કહેવાય છે ’

સર્વભૂતાત્મ મૂલાત્મા કુર્વન્નપિ ન લિપ્યતે ।

ગીતા કર્મભંયાસયોગ ૭ વેદ ।

‘ વિશ્વના ચરાચર મર્વ જીવોને જે આત્મવન જાણીને કર્મ કરે
છે તે કર્મ કરવા છતાં બધાતો નથી ’

સંયમ

ઉપરની અહિંમાને યથાર્થ રૂપે આગધવા માટે જાણિક, વાણિક
અને માનસિક મંયમની જૈનદર્શને ખૂબ આવશ્યકતા સ્વીકારી છે

અહિંસા નિષ્ઠા દિદ્વા, સર્વભૂણ્ણ સન્નમો ।

વ્રતવિચાર વર્ગ ૪ જૈન

‘ સર્વ જીવો પ્રત્યે અહિંસા વૃત્તિ યથાય કેળવવા માટે સંયમની
પૂર્ણ આવશ્યકતા છે ’

સર્વાદ સત્વતો મિષ્ટુ, સમ્યદુલ્લેખા પમુલ્લભિ ।

ધર્મપદ બિહુ વર્ગ ૩ યૌદ્ધ

‘ ઇન્દ્રિયો અને મન મનનેનો જે બિહુ મયમ ગણે છે તે સર્વ
દુ બધી મુક્ત થાય છે ’

વશે દિ ચસ્યેન્દ્રિયાણિ તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા ।

ગીતા કર્મયોગ ૬૧ વેદ

‘ જે પોતાની સકલેન્દ્રિયો પર મંયમ ગણે છે તેજ સ્થિતપ્રજ્ઞ
ગણાય છે ’

તપ

ધર્મનો ત્રીજો પ્રકાર જૈનદર્શનમા તપશ્ચર્યા છે કેટલાક તપોમા
ખીજ દેશનો, મતો અને વાદોએ જૈનદર્શનની જગજગર કે ઓછીવત્તી
વિચારણા કરી છે ખરી પણ તપના વિષયમા તો વૈદિક, સામાજિક
અને આધ્યાત્મિક ત્રણે દ્રષ્ટિએ જે મયન જૈનદર્શને કર્યું છે તે ભાગ્યેજ
ખીજે મળે જોઈ શકાશે, અને તેનું કારણ દીર્ઘ તપસ્વી મહાવીર
પોતે જ છે તેમજ આ તત્ત્વ પર ખૂબ મયન કરી તપશ્ચર્યાનો એવો
સરળ માર્ગ દાઢ્યો છે કે એ માર્ગે સૌ કોઈ જઈ શકે અને તેનો
લાભ લઈ શકે

પાયદિગ્ધસ વિજઓ વૈયાવચ્ચ તદેવ સજ્જાઓ ।
 જ્ઞાણ વ વિઠરસગ્ધો ઇસો ભમ્મિતરો તવો ॥
 ભણણમૂળોયરિયા મિલ્લવાયરિયા વ રસપરિચ્છાઓ ।
 વાયકિલ્લેસો સલીણયા, ચ વજ્જો તવો હોદ્દ ॥
 એવ તવ તુ દુવિદ્ધ જે સમ્મં આયરે મુળી ।
 સો રિવપ્પે સચ્ચસસારા, વિપ્પમુચ્છા પણ્ણિઓ ॥

મતવિચાર વર્ગ ૧૭-૧૮-૧૯ જેન

પ્રાપ્તિત વિનય, સેવા સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કામોત્સર્ગ એ
 ૭ આભ્યતર અને ઉપવાસ બ્રહ્મચાર્ય વૃત્તિસંપ્તેષ રસપરિત્યાગ,
 કાયકનેશ આદિ આસનો અને એકાત્મવૃત્તિનું સેવન એ ૭ બાહ્યતપ ॥
 જે મુનિ તે બન્ને પ્રકારના તપને વિવેકપૂર્વક આચરે છે તે
 પડિતસાવક કર્મમધનથી જલદી છુટી પડે છે

તપો ચ વ્રદ્ધચરિય ચ ભરિયસચ્ચાન દસ્સને ।

સુતતિપાત મહા મમળસુત ૬ ઝાઢ

આયસત્તમનું દશન તપશ્વર્યા અને બ્રહ્મચર્યના માર્ગે છે '

તપસ તવ મહિતા બજાયત એક ।

સગવેઃ મ ૧૦ સૂત્ર ૧૨૬ વે.

તપસા વ્રદ્ધ વિજિજ્ઞાસસ્વ ।

ઉપનિષદ્ તૈ ઉ ૩, ૨, ૧

‘તપથી આ વિશ્વમા એક તરવ ઉત્પદ થયું’ તપદ્વારા
 બલની જિહાસા રાખ ’

આવો ઉત્તેજ મળે છે પરંતુ વેદજ્ઞાનમા તે તપશ્વર્યા પ્રાપ્ત
 શુદ્ધી તાપરી જિવે મસ્તકે રહેતુ એવા એવા અજ્ઞાનજન્ય પ્રયોગોમા
 પર્યાપ્ત થતી હતી

ભગવાન શુદ્ધે પણ પ્રથમ સાધના કાળમા જહ્નુ લાખા રાજ
 સુધી તેતુ જ તપશ્વરણ કર્યું ખરુ પરંતુ બધા પ્રયોગો પછી બંને

ત્યારે તેમને સમજાયું કે આવી જડ તપશ્રવ્યા આત્મવિકાસમાં ઠીકી થે ઉપયોગી નથી ત્યારે તેણે મધ્યમાગનું ધર્મચક્રપ્રવર્તન કર્યું

પછી તે વેદધર્મમાં પણ તપનો વિભક્ષ થાય છે, અને ગીતાશ્રમા વર્ણવેના છ પ્રકારના તપથી તે આપણે સ્પષ્ટ જોઈ શકીએ છીએ

ધાર્મિક દ્રષ્ટિથી એ ત્રણે પ્રાચીન દર્શનોનું આટલું તુલનાત્મક ચિત્ર જોયા પછી હવે આપણે આજના સમાજમાં પ્રતિષ્ઠિત શિક્ષણના મંત્રમાં તે ત્રણેની તુલના કરીએ

૩૬ ઉચ્છેદન

કમ્મુણા યમ્મજો હોદ કમ્મુણા હોદ સત્તિયો ।

કમ્મુણા વહ્મો હોદ, છુદો હવદ કમ્મુણા ॥

જાતિરર્ગ જૈન

વધુઅવસ્થા જાતિગત નથી પણ કમગત ■ ગુણ કે કર્મથી જ મનુષ્ય બ્રાહ્મણ, શત્રિય રૈસ્ય કે શૂદ્ર તરીકે જાણખાય છે

જ જન્મ વચ્ચે હોતિ જ જન્મ હોતિ વ્રાહ્મણો ।

કમ્મુના વચ્ચે હોતિ કમ્મુના હોતિ વ્રાહ્મણો ॥

સુતનિપાત આશ્વિનભારદ્વાજસૂત્ર ૧૩ બૌદ્ધ

‘મનુષ્ય જાતિથી જ બ્રાહ્મણ કે જાતિથી જ શૂદ્ર ગણાતો નથી પરંતુ કર્મથી જ બ્રાહ્મણ અને કર્મથી જ શૂદ્ર ગણાય છે’

તે કાળમાં જન્મગત જાતિની માન્યતા રૂઢ થવાથી ઉચ્ચનીચના ભેદો, બાધ્યા હતા, અને સ્ત્રી તથા શૂદ્રવચ્ચે અધિકારો છીનવી લઈ બ્રાહ્મણો આ સૂત્રનો પ્રજાવર્ગમાં ખૂબ પ્રચાર કરતા કે સ્ત્રીશૂદ્રો નાધિવેચાતામ્ । સ્ત્રી કે શૂદ્રોને અધ્યયન કરવાનો અધિકાર જ નથી તેજ પ્રસંગમાં ઉપર્યુક્ત સૂત્ર પ્રમાણે મહાવીર તથા બુદ્ધદેવે અસાધારણ અધ્યયનો તો શુ બધે મોક્ષનો પણ અધિકાર છે તે વિચારોને પ્રચાર કરી પ્રજાવર્ગમાં ક્રાન્તિ મચાવી

જૈનદર્શનમાં હરિકેશમુનિ અને બૌદ્ધદર્શનમાં સોપાક આદિ મુનિઓ વગેરેના ત્યાગીજીવન આજે પણ તેમના આચાર પ્રચાર

દ્રષ્ટાતરૂપે રહીને જાતિવાદના ખડનનું જ્વલત દ્રષ્ટાત પૂરું પાડે છે
આ પ્રમાણે સેકડો ઝીઝો બુદ્ધ અને જૈનદર્શનની ત્યાગી સંસ્થામાં
જળી હતી તેના ચે ધણા દ્રષ્ટાતા છે

આ કાન્તિની અસરથી પાઞ્જયી વેદધર્મમાં પણ આ જાવના
પ્રચાર પામી હોય તેમ દેખાય છે ગીતાજીમાં કૃષ્ણ કહે છે કે—

વાતુર્વર્ણ્ય મયા સૃષ્ટ શુભકર્મવિમાનત

ગીતા કર્મયોગ ૧૩ વેદ

શુદ્ધ અને કમ પ્રમાણે મેં ચાર વર્ણની વ્યવસ્થા કરી છે '
ગીતાજીમાં ધ્યાનથી કાને કહેવાય તેના સ્પષ્ટ લક્ષણો પણ મળે છે
—યજ્ઞ

યજ્ઞથી સ્વર્ગ મળે છે એ રૂઢિ ખૂબ જ પ્રચાર પામી હતી,
અને તે નિમિત્તે યયેની હિંસા એ હિંસા નથી એવી અધાર્મિક
માન્યતાને પ્રજાવર્ગના માનસમાં જડી દીધી હતી

જગત્ત્વં મહાવીર યદનું ખડન ન ક્યું પરંતુ માયો યજ્ઞ કયો
—છે તે અમળ યુ—

તવો જોઈં જીવો જોઈતા જોગા મુયા સતીરં કારિણં ।

દશમેદા સજમ જોગસતી હોમં હુગામિ દ્વિષં પસત્યં ॥

શુદ્ધિવર્ગ ૧-૨ જૈન

‘ જે યજ્ઞમાં તપ એજ અગ્નિ છે જીવાત્માં અગ્નિનું સ્થાન છે
મન, વચન અને કાયાના યોગરૂપ કાઢી છે, શરીરરૂપ યજ્ઞવેદિકા છે,
કમરૂપી લાકડા છે અને મંથમરૂપ શાતિર્મન છે, આવા પ્રસન્ન
ચારિત્રરૂપ ભાવધારને જ સૌ કરો કે જે યજ્ઞને મહર્ષિ જનોએ
ઉત્તમ ગણ્યો ॥ ’

ધમ્મેન સમુદાનેત્વા સતો યજ્ઞમકલ્પયુ ।

અપદ્ધિતરિમ યજ્ઞસદિમ નાસુણવો હનિશુ વે ॥

સુતનિપાત ધર્મઅરિય ૧૭ બૌદ્ધ

‘ધમથી મેગવેલા દાન દાગ અર્ચનના પદાયો મેગરી તેઓ
યજ્ઞ કરતા હતા યજ્ઞ નિમિત્તે ગાય, ઘોડા કે કાઠ પણ પ્રાણી જનને
ઈ ન પહોંચાડતા ન હતા.’

આવસ્તીમાં બ્રાહ્મણ પત્નિએ ભગવાન શુદ્ધ પૂર્વના બ્રાહ્મણો
કેવા પ્રકારનો યજ્ઞ કરના હતા તેમ પૂછ્યું હતું તેનો આ ઉત્તર છે
અને તેણે પણ મન્ત્રિઝમનિઝમ સૂત્રમાં સાચા યજ્ઞનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે

દર્શનદામો ભશ્વમેધેઽય યજ્ઞેઽ ।

‘સ્વર્ગને પ્રવિષ્ઠાત્ર મનુષ્યે અશ્વમેધ યજ્ઞ કરવો જોઈએ.’ એવાં
એવાં સૂત્રોનો પ્રચાર આથી મંદ પડ્યો જૈન અને બૌદ્ધ સંપ્રદાયોની
આ અસર કરી જતી તેવી ન ગણાય બદોળા પ્રભ મમ્દમાં વર્ગો
થપા ધર ધાલી બેઠેલી રૂઢિઓનું આવી રીતે ઉકેલ પડાઈ જવું
તે તે વખતની અપાર ક્રાન્તિનું જ સૂચક છે

તે અમર વેદધર્મ ઉપર કેવા પ્રકારની યજ્ઞ તેનો મીનાછના
આ મોહથી સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવી શકે છે—

મેધાન્ દ્રવ્યમયગાન્ધ જ્ઞાનયજ્ઞ પ્રતિષ્ઠા ।

સર્વ કર્માન્તિકં વાર્ય જ્ઞાને પરિણમ્યત ॥

‘બધાં દ્રવ્યયત્તો કરવાં કરતાં જ્ઞાનયજ્ઞ એજ ઉત્તમ યજ્ઞ છે
કાંચળ કે જ્ઞાનયજ્ઞ દાગ જ કર્મની પરિણમિત થાય છે’

આ મોહને વિચારતા આજના રૂઢિધર્મમાં અજ્ઞાનતાના કેવા
તાડવનુલ્લેખો યજ્ઞ ગદા ॥ તેનો ખ્યાલ આવશે જો કે આજે યજ્ઞને
નામે પશુઓની દિંમા બહુ સ્પષ્ટ રૂપે દેખાતી નથી પરંતુ દેવીના
નામે કરોડો મૂંઝ પશુઓના બનિદાન આનવીના અંતરને ભેદી નાખે
તેવાં એ દરજ્જા ચિત્તો આજે પણ ધર્મને નામે અજ્ઞાન જનતામાં
કગલ સ્વરૂપે દેખાવ દે છે તે રૂઢિનું જ પ્રચલ સ્વરૂપ છે ।

શુદ્ધિ

જન્મશુદ્ધિથી પાપશુદ્ધિ ત્રિ પદ્ય ભુગભુગ ભુતી છે અને તે મરકાર હજુ પદ્ય જોણી પ્રજામા એક યા બીજા સ્વરૂપમાં દેખાવ દે છે જ કાશી નાસિ અને એવા પવિત્ર તીર્થસ્થળોએ ધર્મને નામે ધન લોનુપી પડ્યાજીઓની પડ્યાસાદી પોસાવ છે તે તે રૂઢિના નાજ-નનો પૂરાવો છે

ભગવાન મહાવીર આત્મશુદ્ધિ માટે જળ પર્યાપ્ત નથી તેમ કહી આઠશ શુદ્ધિ માટે કેવુ સ્નાન જોઈએ તે અહીં જણાવ્યું છે

ધમ્મે હવણ ચમ્મે ઇન્દ્રિયાયે

જળાશિલે અત્તપચ્છલેસે ।

જહિસિ જ્ઞામો વિમલો વિમુદ્ધો,

સુસીદમ્મમ્મો પવહામિલોચ ॥

શુદ્ધિવર્ગ - જૈન

ન્યા ધર્મરૂપી ૩૬ (કુઃ) અને બ્રહ્મચર્યરૂપી પુણ્ય તીથ છે તે કુ ના તીર્થમાં નહાવાથી જ દોષની નિવૃત્તિ થાય છે અને શાન્તિ તથા શુદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે '

ભગવાન આત્મ શુદ્ધિ કેવુ છે કે—

■ જ્ઞાણો અઘ્ઘતો શુદ્ધિમાહ

દિદ્ધે સુતે સીલવતે સુત્તેવા ।

પુણ્ણે ચ પાપે ચ અનૂપલિત્તો

અત્તજહો ન ચિધ પકુલ્લમાનો ॥

સુતનિપાત સુદ્ધકે સુત ૩ બૌદ્ધ

જોયેલું સાબજેલું, મુક્ત, શી-વત, પુણ્ય, પાપ ઠલ્યાદિ કર્મોમાં જે અલિપ્ત રહે છે તે બ્રાહ્મણ આર્ય કર્તવ્યો કર્યા સિવાય પાપશુદ્ધિ ચી હોય તેમ માનતો નથી

મહાભારતમા પણ ભગવાન કૃષ્ણે પાંડુપુત્રોને તીથસ્નાનથી
પાપશુદ્ધિ નથી થતી એમ કહી કષ્ટ નદીમા સ્નાન કરવું જોઈએ તે
આ શ્લોકમા મમનગ્યુ છે

ભારમ નદી સયમતોયપૂર્ણા,
સત્યાવહા શીલ્તટટા દયોમિં ।
તન્નામિવેક કુરુ પાન્ડુપુત્ર !
ન ધારિણા શુષ્યતિ પ્વાન્તરત્મા ॥ મહામારત

આત્મા એ નદી છે, ત્યાં સવમરૂપી જળ છે, મત્પરૂપી જળ
આવવાનો માર્ગ છે, શીવરૂપી કામઓ છે દયારૂપી ઉર્મિઓ છે હે
પાંડુપુત્ર ! ત્યાં સ્નાન કરો જળથી કર્મ અતરાત્માની શુદ્ધિ થઈ
શકે નહિ

આ પરથી જૈનદર્શનમા જડ ક્રિયા તથા રૂઢિઓનો કેટલો
વિરોધ છે, અને તે ધર્મ તત્ત્વ કેવા સ્વરૂપમા વિચારાયુ છે તે મમનરો

આ રીતે જૈનદર્શનનો આત્મા ઓળખવાની આ કાન્તિ અને
શુદ્ધિવાદના જમાનામા કેટલી આવશ્યકતા છે તે હવે સ્પષ્ટ કરવાની
ભાગ્યે જ જરૂર હોય !

કોઈ પણ ધર્મ, દર્શન કે મતનો અનુયાયી હો, ગૃહસ્થ હો કે
ત્યાગી હો, સૌ કોઈ સાધકને ભગવાન મહાવીરના પદ પુષ્પોની
માળારૂપ બનેલી આ માધક મહચરી આદ્ય સદચરી રૂપે નીચડો
એજ સદ્ભાવના માથે વિગ્રમ હુ

વરસોવાના ગભીર
સમુદ્ર તટપર
૨૮ ૪ '૩૫

}

સતબાહ

સાકળિયુ

સાધકવર્ગ

સંયમ

૧ દાતાથી અપરિગ્રહી એઠ ૨ સંયમમાં વિવેકની
જરૂર ૩ વિવેકીનાં લક્ષણો ૪ સંયમીનાં લક્ષણો
૫ સંયમની એઠતા ૬ ગૃહસ્થાશ્રમમાં સંયમની
ચક્રવર્તી અને તેનું ફળ ૭ તળાવના જળની
આપાત સાથે પાપની તુલના ૮ સંયમ અને તપ
દ્વારા પાપનો છુટકારો

લક્ષણ

૯ આર્ચ્ય જૈન ૧૦ મુમક્ષુ ૧૧ મુનિ. ૧૨
વિશ્વવૃક્ષભકોણ અને ૧૩ ધર્મધ્યાનકોને કહેવાય ૧
૧૪ ૧૫ ૧૬, ૧૭ વિનીતતા પદ્મ લક્ષણો

નિષેધાત્મક

કર્તવ્ય

૧૮ પાપનો ડર ૧૯ મનુષ્યમાં સહનશીલતા ૨૦
અત્ય વખતે મુલ્યવાન પદાર્થનું રક્ષણ ૨૧ તેજ
રીતે કિંમતી સત્ત્વનું રક્ષણ ૨૨ શુરુભક્તિ ૨૩
વાણી અને કર્મથી મહાજનોની સેવા ૨૪ સત્સંગનો
સદુપયોગ ૨૫ ભવપાર જવાના સાદા ઉપાય
૨૬ ગૃહસ્થ હો કે ત્યાગી હો પરંતુ સંયમીનીજ
સફળગતિ ૨૭ દિવ્યગતિ પામવાનો ઉપાય

નિષેધાત્મક

૨૮ નિદ્રા, મસ્કરી ને જાની વાતોનો ત્યાગ ૨૯
સ્વર્નિદા, અન્ય પ્રશંસા ને અનુકારનો ત્યાગ ૩૦

કામવામના અને સર્વ શંકાસ્થાનોનો ત્યાગ ૩૧
 યાત્રીની અવગણનાનો ત્યાગ ૩૨ ક્ષુદ્ર મસર્ગ
 તથા ક્રોધનો ત્યાગ ૩૩ ક્રોધાદિ ચડાળ અને
 પ્રભાપનો ત્યાગ ૩૪ દોષ છુપાવવાનો ત્યાગ ૩૫
 દુષ્ટત્વનો ત્યાગ ૩૬ અસહ વર્તનનો ત્યાગ

કોપનિર્દેશ

૩૭ સડેલી કુતરી સાથે દુરાચારીની સરખામણી
 ૩૮, ૩૯ પરપીડા તરફ ઉપેક્ષા કરનાર અને કામ
 ભોગોમા રક્ત રહેનાર મનુષ્યોની હવામિમા બળનાર
 પ્રાણીઓ સાથે સરખામણી ૪૦ ગુમાની, માયાવી ને
 ચક્રનું સંસાર પરિભ્રમણ ૪૧ એકજ પદાર્થની પાત્ર
 પરત્વે થતી બિન્ન બિન્ન અસંગ ૪૨ ભૂંડ સાથે
 કુશીલની સરખામણી ૪૩ સ્વાર્થો અસતોષી
 અને પાપીની પામર દશા

ચિંતન

૪૪, ૪૫ અહોરાત્રિના અત્યેક કાર્યોનો નમ્રભાવે
 હૃદયપૂર્વક આત્મપચ્ચાતપ

૨ આત્મવર્ગ

લક્ષણ

૧ આત્માના લક્ષણો ૨ અમૂર્ત હોવા છતાં તેને
 બધનો શાથી ?

પરિસ્થિતિ

૩ કર્મના કર્તા તથા ભોક્તા બિન્ન હોઈ શકે કે ?
 ૪ શુદ્ધાત્મા ને દુરાત્માની તુલના

દમન

૫ આત્મદમનની આવશ્યકતા ૬ સંયમની સ્વતંત્રતા
 અને સ્વચ્છત્વની પરતંત્રતા ૭ સુભટ અને આત્મ
 વિજેતામાં શ્રેષ્ઠ કોણ ? ૮ આપણા ચતુ કોણ ?
 ૯ લઘુ કોની સાથે ?

૩ ધર્મવર્ગ

નક્ષત્ર

૧ ધર્મનાં લક્ષણો ૨ ધર્મિજનોં લક્ષણો ૩ મત્ય
ધર્મનું સુરમ્ય ફળ.

સ્થાન

૪ ચિત્તની વિશુદ્ધિ

દુર્લભતા

૫ સદ્ધર્મની આરાધનાથી શો લાભ ? ૬ ધર્મની
દુર્લભતા કેવી અને કેટલી ?

ધર્માવર્મનું પરિણામ

૭, ૮ પાથેય વિના પાંથની રિયતિ સાથે ધર્મ
વિદ્યોલ્ભવી શુભતા ૯ ધર્મને નામે અધર્મ આચર
નાગની ભવકર દશા ૧૦ પાપ અને ધર્મનું
આખરી પરિણામ

સદ્નર્તન

૧૧ જીવન બ્યવહાર સાથે ધર્મનો સબધ ૧૨
કર્મો કરવા છતાં પાપમથન ન થાય તેવો
સરળ માર્ગ

૪ વિકાસવર્ગ

૧ મૂળથી માંડીને ફળસુધીનો વૃક્ષવિકાસક્રમ ૨
તેજ ગીતે ધર્મના મૂળથી માંડીને અંતિમફળ
સુધીનો વિકાસક્રમ ૩, ૪ સાધકના જીવનવિકાસની
શ્રમિકાઓનો સંપૂર્ણ બ્યવગ્ધિત ક્રમ.

૫ મતવિચારવર્ગ

અપ્રમાદ

૧ પ્રમાદોનો ત્યાગ ૨ આદર્શ યોગ.

અહિંસા

૩ સ્વાયંથી થતી હિંમાનું દુષ્પ્રગિણામ ૪ મપૂર્ણ
અહિંસા થી રીતે પગાય ૫ પ્રાણી હિંસા થા
માટે નહિ ૬ અગણ્યતા પણ થતી હિંમાથી
સાવધાન !

વાચ્યશુદ્ધિ

૭ અમત્યનો ત્યાગ થા માટે ૮ દ્વિમક ભાષાનો
સ્વ તેમજ પરથી ત્યાગ ૯ નિંદારૂપે કે વચમા
બોલવાનો ત્યાગ ૧૦ લોખંડના કાંદા સાથે કઠોર
વચનની તુતના ૧૧ અશ્રદ્ધા ને કોપ ઉત્પન્ન
કરે તેવી વાણીનો ત્યાગ ૧૨ કેવી વાણી બોલવી ?

અમત્ય

૧૩, ૧૪ અત્તાની સાચી વ્યાખ્યા અને મયમ
સાથે અત્તાનો મંત્ર

અપરિમલ

૧૫, ૧૬ ભગવાન મહાત્માની પરિમલ મંત્રમાં
વિરાજ અને મહીર વ્યાખ્યા

તપશ્ચર્યા

૧૭ આંતરિક તપના પ્રકાર ૧૮ બાહ્ય તપ અને
જીવનને અમરકારક તેના પૃથક્ પૃથક્ વિભાગો
૧૯ તપશ્ચર્યામાં વિવેકની આવશ્યકતા ૨૦ મુક્તિનો
આદિતીય ઉપાય.

૧ પ્રદાયર્થવર્ગ

આનંદયકતા

૧, ૨ પ્રમાણ અર્થ અને મહારોષોનું મુળ શુ ?
નિયમો

૩ તૃણ, સ્ત્રીસંગ અને સ્વાદનો ત્યાગ ૪
સ્ત્રીમંત્રનું પરિણામ ૫ સ્વાદનું દુષ્પ્રગિણામ ૬
વિમારની ઉત્પત્તિનું મુળ ૭ ચક્ષુષ્ટદ્રિયનો સંયમ ૮
નેત્રવિકાર અને કર્ણવિકારનો ત્યાગ

૭ શુદ્ધિવર્ગ

યશશુદ્ધિ

૧, ૨ યશ સાથે આત્માનો સમન્વય.

૨નાનશુદ્ધિ

૩ શુદ્ધિ સાથે ધર્મ અને જ્ઞાનપત્રો અનિવાર્ય સંબંધ

૮ અમલ્યવર્ગ

લક્ષણ

૧ ઇદ્રિય, ક્ષયા અને વૃત્તિ પર કાબુ ૨ તૃષ્ણાનો ત્યાગ ૩ પૂજાને સન્માનની વાસનાનો ત્યાગ ૪ ચિત્તની એકાગ્રતા અને કષ્ટ સહન ૫, ૬ સાચા ત્યાગીની પારખ ૭ દુષ્ટ ખર્ચ મૂળ ૮ ૯ ભ્રમરવૃત્તિ અને સાધુવૃત્તિની તુલના ૧૦ બિહુનું ધર્મમય જીવન, ૧૧ સમભાવની આવશ્યકતા ક્યાં છે ?

૧૨

વિધેયાત્મક

કર્તા ૦૩

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫, ૧૬ નિદોષ મુગ સાથે સાધુજીવનની સરખામણી સાધુનું નિરપૂઠી અને સ્વાવલમ્બી જીવન ૧૭ બિહુએ શું ન ખોલવું ૧૮ સાધુતાસ્યક વિશિષ્ટ ગુણો ૧૯ વ્યવહારુ વિચક્ષણતાની આવશ્યકતા

નિધેયાત્મક

૨૦, ૨૧ સાધુ વેશની જવાબદારી ૨૨ સાધુતા યાત્રી ન હજીવ ? ૨૩ બિહુએ શું ન ખોલવું ? ૨૪ ગૃહસ્થવૃત્તિનો ત્યાગ ૨૫ સરીરસૌન્દર્યનો ત્યાગ

૯ કર્મવર્ગ

પ્રભાવ

૧ આત્માને હજીનારાં સર્વો ૨ બિન બિન મતિમાં આત્માને ઠાણુ ધક્કે છે ? ૩ માનવદેહ ક્યારે મરે ? ૪ કર્મ પર સત્તા કોની ?

દુષ્પરિણામ

૫, ૬, ૭ પતન અને દુષ્કર્મ બીજ શું ? પાપ
સામાં ? ભોગનું પરિણામ ૮ ભોગવ્યા વિના
કર્મથી મુક્તિ મળે કે ? ૯ કર્મની સત્તા પર-
લોકમાં આવી શકે ખરી ?

૧૦ વિશ્વવર્ગ

૧ મસારનું સ્વરૂપ ૨ જીવ અને સમાગનો મબધ
૩ સંસાર પરિભ્રમણનો હેતુ ૪, ૫ અકાળ
મૃત્યુ કવચથી દુષ્કર્મથી છૂટી શકાય ?

૧૧ વૈશિવર્ગ

નામનિકેશ

૧ સંસારનું મૂળ ૨ જન્મમૃત્યુ શાથી ? ૩
મસારની આદિ છે કે ? ૪ કથાઓનાં નામ ૫
કથાઓના કાર્યો

ઉપાય

૬ કથાઓની ઝમર શાથી ન થાય ? ૭ સાચી
શાંતિ શાથી સાપડે ?

૧૨ પાપશ્રમણવર્ગ

લક્ષણ

૧ ખાલુ ને સુલુ ૨ તપ અને સયમને ઠેકાણો
સ્વાશ્ઠિ ભોજનમાં અભિરુચિ ૩ શિખામણ દેના
ગ્નીજ નિદા કરવી ૪ દબી જીવન અને જ્ઞાનનો
દુરુપયોગ ૫ માયા વાયાળપણું લોભ અને
સ્વાર્થનો લડાર ૬ ક્રોધ વિર્તાગ્રવાદ આત્મ-
વચના અને ધર્મને નામે લડાઈ કરવી

પરિણામ

૭ આસક્તિનું દુષ્પરિણામ ૮ માધુતા વેશથી
આપે કે મુલુથી ? ૯ પતિતનો પશ્ચાત્તાપ ૧૦
ભોગની અભિરુચિનું પરિણામ ૧૧ પતિતનો
આખરી નતીજો

૧૩ જાતિવર્ગ

૧ વર્ણોત્તમની બ્યવસ્થા જાતિવા થી નહિ પરંતુ કર્મપરથી બધાર્થ છે ૨ આત્મવિકાસ માટે મર્વને સમાન હક્ક છે ૩ ધ્યાનથી કોણ ? ૪ ધ્યાનથી શાથી ? ૫ ધ્યાનથીના લક્ષણો ૬ આ વિશ્વમાં ધ્યાનથી કોણ નથી ? ૭, ૮ સાધુ મુનિ, તાપસ અને ધ્યાનથીના વિશિષ્ટ લક્ષણો

૧૪ શિક્ષાવર્ગ

જાતિ

૧ સુખેથી કોણ સુખ શકે ? ૨ કાળની કરાલ શક્તિ ૩ વિકાસ સાધવાનો વખત કયો ? ૪ દુર્લભ શું ? ૫ બધા મનુષ્યો સમાન હોય શકે ? ૬ સમયની વિચિત્રતા ૭ જાકળના બિંદુ સાથે માનવના અચલ જીવનની મરખામણી

તુષ્ટાની વિચિત્રતા

૮ તુષ્ટા શાથી છીંચે ? ૯ અચળચિત્તને વશ કરવાનો ઉપાય

ભોગોની અમાગતા

૧૦ સમારના નિનાસો કેવા છે ? ૧૧ ભોગથી નિવૃત્ત કોણ થાય ? ૧૨ ક્રિપાકના ફળ સાથે ભોગોની સરખામણી ૧૩ વિનાસનું પરિણામ

પ્રકીર્તક

૧૪ માનવ જીવનનું ખ્યેવ ૧૫ આસક્તિ કરારથી જન્મે છે ? ૧૬ ગૃહસ્થાશ્રમી કર્મ જાવનાના કર્મ-પાસોથી ન બધાય ? ૧૭ ૧૮ કોડી માટે સોના મહેરનો ત્યાગ કોણ કરે ? તેનું નિર્ધન ૧૯ પ્રવૃત્તિ ને નિવૃત્તિનો ઉકેલ

સાધક સહ્યરી

આધક વર્ગ

૧

જો સહસ્ત્ર સહસ્ત્રાણ, માસે માસે ગવ દણ ।

તસ્ત વિ સજમો સેઓ, અદિન્તસ્ત વિ કિંચણ ॥ ૧ ॥

પ્રતિમાસે કરે દાન

જે દશલાખ આયતું,

તેનાવી સયમી શ્રેષ્ઠ

ભલે આપે ન તે કરું

૧

જે પ્રતિમાસે—એકઠું મહિને દશ દશ લાખ આપે દાનમાં આપે તેવા
દાતાર કરતા કર ખર્ચ નહિ આપનાર સયમીનો સયમજી વધુ શ્રેષ્ઠ છે

પદ્મ નાળ તમો દયા, એવં ચિઠ્ઠ સંબસજણ ।
અત્રાણો કિં કાહો, કિં નાહો સેયપાત્રગ ॥ ૨ ॥

પે'લું જ્ઞાન કયા પશ્ચાત્
માની સૌ અયમી રહે,
અજ્ઞાની બાણે કયાથી
હિતાહિત વિવેકને ? ૨

પ્રથમ જ્ઞાનનું (સમજણ-સાત્ત્વના વિવેક) અને પત્રીનું કયા
[અને બધી ક્રિયા]નું સ્થાન ■ આ પ્રમાણે વિચારી સુચમી પ્રકરો રહે
છે સુચમ માર્ગમા અજ્ઞાની-અવિદ્યે પ્રકર શું કરી શકે ? કારણકે કબ્યાણ
કારી શું ? અને પાપકારી શું ? તે અજ્ઞાની બધી થકતો નથી

કથા ૪ ૧૦

એય ગૃ નાણિણો સાર, જ ન હિંમદ કિંચણ ।
અહિંસ સમય ચેત્ર, એતામત નિયાણિયા ॥ ૩ ॥

તેજ જ્ઞાનીજનો છે જે
ન હણે કોઈ જીવને,
અહિંસા સમતા એ જે
જ્ઞાનીના ખાસ લક્ષણો ૩

કોઈ જીવની વેસમાત્ર લાગણી ન દુશાવણી-હિંસા ન કરવી એ જ જ્ઞાની
પુરુષના જીવનનો સાર હોય છે કારણકે અહિંસા અને સમસાવ એ જે
જ્ઞાનીના ખાસ લક્ષણો ■

સુ. ૧ ઉ ૪ ૧૦

તદેવ હિંસ અભિય, ચોજ અગ્મસેવણ ।

ઇચ્છાકામ ચ લોભ ચ સજ્જઓ પરિવજ્જણ ॥ ૪ ॥

હિંસા, અસત્ય ને ચોરી
અગ્નિદાન ચ મેવન,
લોભવિપ્સા તથા લોભ
અયમી તે સદા તજે ૪

તેજ પ્રમાણે હિંસા, અસત્ય, ચોરી, અગ્નિદાન, અગ્નિ વસ્તુઓની
ક્રમશઃ અને મેળવેલાનો પરિવ્રજ્ઞ એ પ્રમાણે આ પાંચ સ્થાનોને સયમી
છાડી દે

૯૦ ૩૫ ૩

સન્તિ ઇમેહિં મિત્રવૃદ્ધિ, ગારત્યા સજ્જમુત્તરા ।

ગારત્યેહિ ચ સન્નેહિં, સાહવો સન્નમુત્તરા ॥ ૫ ॥

સયમી ને ગૃહસ્થો તે
ઉત્તમ દેહ્યં લિધુથી,
પણ મુખાધુનો ત્યાગ
ગૃહસ્થોથી ચડે સદા ૫

દેહ્યં સાધુઓ કરતા પ્રેરણાક શુદ્ધિઓ અધિક સયમી હોય છે
પરંતુ સાધુતાની અપેક્ષાએ તો બધા શુદ્ધિઓ કરતા સાધુઓનો ત્યાગ
અધિક ઉત્તમ હોય ॥

एव सिक्खासमावने, गिहिवासे वि सुव्वए ।
मुच्चई छविपग्गामो, गच्छे पमससलोगय ॥ ६ ॥

ગૃહવાસે રહીનેય
વિવેકી સયમી જન,
અશુદ્ધ દેહને ત્યાગી
માધ્યે સ્વર્ગ લોકને ૬

સમજાવૂંકે ગૃહસ્થવાસમાં પણ મારા મતથી (સદાચારી) રહી
શકનારો સયમી જીવ આ ઔદારિક શરીર (મલિન શરીર) ને છાદ
દેવલોકમાં જઈ શકે છે

૭૦ ૫ ૨૪

जहा महातलागत्स, सन्निरुद्धे जलागमे ।
उर्रिसचणाए तण्णाए, कमेण सोसणा भवे ॥ ७ ॥

મહા તળાવને જેમ
આવ ડોકી ઉલ્લેચતા,
સૂર્યના તાપથી પાણી
શોષાશે કમથી બધું ૭

જેમ મોટા તળાવના જળનો તાવ (આવવાનો માર્ગ) રૂધીને
અદરનું (પ્રયતન) પાળી ઉલ્લેચીને તથા સૂર્યના તાપે કરીને કમપૂર્વક
તે (જળ) નું મોપણ થાય છે તેમ—

૭૦ ૩૦ ૫

एव तु सजयत्सावि, पावकम् निरासवे ।
भवकोडीसचिय कम्, तवसा निजरिजइ ॥ ८ ॥

તેમ સયમથી પાપો
રોકાતા મયમી તણા,
કરોડો ભવથી સચ્યા
તપથી છૂટું તે થશે ૮

સયમી પુરુષનું નહુ યદુ પાપકર્મ (પશુ મતદ્વારા) ફવવાથી આવડું નથી અને પૂર્વે કરોડો ભવથી સચિત કરેલું જે પાપકર્મ હોય છે તે પશુ તપ વડે છૂટું થઈ નય છે

૬૦ ૩૩ ૬

ब्रह्मवित्ती सुसतुष्टे, अपिच्छे सुहरे सिमा ।
आसुरत्त न गच्छिजा, सुचा ण जिणसासण ॥ ९ ॥

इक्षवृत्ति, सुसतुष्ट
अपेच्छु सयमीजन,
करे ना ते कही कोध
जिन धर्मे रति धरी ९

જે સયમી ઇક્ષવૃત્તિ (કઠણ્ણમતોનો પાવક), અતપ છુટ્ટાવાગો અને સંતોષી જીવન બાળનાર જિનેશ્વરોના સૌમ્ય અને વિશ્વવૃક્ષશાસનને (સાન ધીને) પ્રાપ્ત કરીને કહીપણુ કોધ ન કરે (તે ન આદર્શ જન કહેવાય છે)

લજ્ઞા દયા સંજમ ચમચેર, કહાણમાગિસ્સ નિસોહિઠાણ ॥૧૦॥

પ્રદાયર્થ, દયા, લજ્ઞા
ચોથે સ્થાને સુસયમ,
એ વિશુદ્ધિ તણા સ્થાન
છે આત્માર્થી મુમુક્ષુના ૧૦

પ્રદાયર્થ, દયા પાપહીનતા અને સુસયમ એ ચારે વિશુદ્ધિસ્થાનો
કથવાણના ઇચ્છુક મુમુક્ષુ સાધકને વિકાસમાર્ગમાં ઉપયોગી સહાયકો છે

દશ ૦ ૬ ૩૦ ૧

નિમ્મમો નિરહકારો, નિસ્સંગો ચત્તગારવો ।
સમો ય સવમૂણસુ, તસેમુ શાવરેસુ ય ॥ ૧૧ ॥

નિર્મમ, નિરહકારી
નિ સંગી, ત્યક્તગૌરવ,
સમતા સર્વ છવોગા
ધરે છે તે મહામુનિ ૧૧

મમતા, અહંકાર, આસક્તિ અને ચર્વને છાડી તસ તેમજ સ્વાવર
છવો પર પોતાના આત્મા સમાન વર્તીવ કરે તે મહામુનિ છે

સન્નિહિં ચ ન કુન્વિજ્ઞા, અણુમાય પિ સજણ ।

મુહાજીનો અસબદ્ધે, હવિજ્ઞ જગનિસ્તિષ્ઠ ॥ ૧૨ ॥

સચય ન કરે સાધુ

સચમી આણુ માત્રનો,

નિસ્વાર્થી ને અનાસક્ત

બને તે જગવલ્લભ

૧૨

જે સચમી સાધક હની પણ ચોતાની ઉપયોગી આવશ્યકતાથી અધિક
સચય ન કરે તેમજ અજેલામા પણ નિસ્વાર્થી અને અનાસક્ત રહે તે
વિશ્વવલ્લભ બને છે

૬૨૦ ૮ ૨૪

અદ્વરુદાણિ વજિત્તા, જ્ઞાણજ્ઞા સુસમાહિણ ।

ધમ્મમુક્કાઈ જ્ઞાણાઈ, જ્ઞાણ ત તુ બુદ્ધા વણ ॥ ૧૩ ॥

આર્તતા રોદ્ધતા છોડી

ધરે જે ધ્યાનને મુનિ,

જ્ઞાનીઓએ કહ્યું ધ્યાન

ધર્મ કે શુકલ તે ખરું

૧૩

સમાધિવત સાધક નારી અને રોદ્ધ એ બને ધ્યાનને છોડીને ધર્મધ્યાન
તથા શુદ્ધ ધ્યાનને ત્યતવે છે તેને મહાપુરુષોએ સાચુ ધ્યાન કહ્યું છે

● નિનદર્શનમા આર્ત, રોદ્ર, ધર્મ અને શુકલ એ સહાયી યોગખાતા ધ્યાનના ચાર પ્રકારા છે ક્રોધ ખોડા, ખેદ ચોક કેદન એવા એવા અશુભ આદોષનોથી મનન્યારે વ્યાપ્તિ દોષ છે ત્યારે તે આર્ત અને રોદ્ર મણાય છે પરંતુ ન્યારે ક્રમા, દયા સયમ, ત્યાગ, અદ્યક્ષ અને એવા સદ્ગુણો તરફ પ્રેરાયલુ દોષ છે ત્યારે તે ધ્યાનને ધર્મધ્યાન અને તે સદ્ગુણો દ્વારા આત્મ વિકાસપ્રેરણના ઉચ્ચભાવને ન્યારે તે સાધક પામે છે અને જે પ્રેરણા મળ્યા પછી પતન વગ્ર નથી તે વખતના ધ્યાનને શુકલ ધ્યાન કહેવાય છે

તેથીજ કહ્યું છે કે અસદ્ગુણોમા ચિત્તને ન પ્રેરતા ઉચ્ચ ધ્યાનમા જ ચિત્તને ભેરવું

અહ પત્તસહિં ઠણેહિં, સુવિગાપ્તિ ચિત્તુર્ચર્ચ ।

નીયાવત્તા અચનલે, અમાર્દિ અનુકહલે ॥ ૧૪ ॥

ઠાઈને જે ન ધિક્કારે

ન કરે કલેશની કથા,

મિત્રતા મર્વથી રાણે

શાનનો મદ ના કરે ।

૧૪

● આ મળી નીચેના ચારે પ્રોત્ક્રિયો સમસ્ત બાલ મેળવી ગૂજરાતી પ્રોત્ક્રિયો રચ્યા છે

અપ્પ ચ અહિક્કિસસદ્, પવન્થ ચ ન કુન્નડ ।
મેત્તિજ્ઞમાણો મયદ્, મુય લ્હુન્ન મજ્ઞડ ॥ ૧૫ ॥

અચપલ અને તમ
નિર્માથી અકુતુહલી,
છુપાવી પાપ ના રાખે
ન કોપે મિત્ર માં ગણી ૧૫

ન ય પાનપરિક્લેપી, ન ય મિત્તેમુ કુપ્પદ ।
અપ્પિયસ્તાનિ મિત્તસ્સ, રહે વટાળ મામદ્ ॥ ૧૬ ॥

અગ્રિય મિત્રનું દ્રેય
શુભ્ત રીતે સમાચરે,
હીડાને કલેશનો ત્યાગી
પ્રાદ્ધમાન કુલીન તે ૧૬

વગ્ગટમસવજિણ્, વુદ્ધે અભિનાદ્દ ।
હિરિમ પટિસલોજે, મુવિણીણ ત્તિ વુચ્ચદ્ ॥ ૧૭ ॥

વગ્ગમયુક્ત તથા શ્રેષ્ઠ
જિતેન્દ્રિય સદા રહે,
પદર લક્ષણોથી જે
યુક્ત તે મુવિનીત છે ૧૭

નીચેના પદર સ્થાનો વડે સુવિનીત કહેવાય છે (૧) નમ્ર (૨) અચપક્ષ (૩) અમામી (સરળ) (૪) અકુતલ્હની (હાર્ય કીડાથી રહેનાર) વળી જે (૫) પોતાની નાની ભૂલને પણ દૂર કરે છે, (૬) ક્રોધની વૃદ્ધિ કરે તેવી ગેરસાકારી વાતોને કરતો નથી (૭) સર્વ સાથે મિત્રશાલિ રહે છે, (૮) શાસ્ત્ર ભટ્ટીને અભિમાન કરતો નથી, (૯) તેમજ પાપની ભવેક્ષા કરતો નથી (૧૦) સૌને મિત્રો ગણી કોઈ પર ક્રોધ કરતો નથી, (૧૧) અપ્રિય એવા મિત્રનું એકાત્મક પણ કદયાલુભારી ન બોલે છે (૧૨) કલહનો ત્યાગ કરનાર, (૧૩) જ્ઞાનયુક્ત, (૧૪) કુલવાન અને (૧૫) સમયની ભગ્નવાણો તથા સમયી હોય છે તે સુવિનીત સાધક કહેવાય છે

છ ૦ ૧૧ ૧૦, ૧૧, ૧૨ ૧૩

સિંહ જહા હુઝમિગા ચરતા, દૂરે ચરતિ પરિસરમાળા ।

પય તુ મેહાની સમિક્ષ્વ ધમ્મ દૂરણ પાવ પરિવજ્જપજ્જા ॥ ૧૮॥

બહીને જાગી જતા દૂરે

મૃગલા જેમ સિંહથી

તેમ મર્મિષ્ઠ મેધાવી

સાધકો પાપથી દૂરે

૧૮

જેમ મૃગલાઓ ચરતા નરતા સિંહ ॥ દૂરથી જ સહા રાખતા ક્રૂરો કરે ॥ તે પ્રમાણે મર્મિષ્ઠ અને ભુદ્ધિમાન સાધક ધર્મ શ્રામે દ્રષ્ટિ રાખી પાપને દૂર ન ત્યાગે

સુહ પિવાસ દુસિજ, સીટળ્હ અરહ મય ।
અહિઆસે અન્નહિઓ, દેહદુક્ક મહાફલ ॥ ૧૯ ॥

ધર્મ કાળે ક્રુધા, ઠંડી
તૃષ્ણા, તાપ તથા ભય,
સહે તે દુઃખને માની
દેહદુ ખે મહાફળ ૧૯

અશુ સાધક, ભૂખ, તરસ ઠંડી, ગરમી, અગ્રેમ ઉત્પન્ન કરે તેવા પ્રસન્ન કે સિદ્ધ ઇત્યાદિ પશુ કિંવા માનવ તરફનો અપ્રસન્ન ઇત્યાદિ જે કઈ સમયે ઉત્પન્ન થાય ત્યારે દેહનું દુઃખ તે તો મહાસુખનું નિમિત્ત છે એમ માની સર્વ સમયે પ્રસન્ન ચિત્તથી સદન કરે છે

દશ ૮ ૨૭

જદા ગેહે પલિત્તમ્મિ, નસ્સ ગેહસ્સ જો પહ્ ।
સારમણ્ડાણિ નીણેહ, અસાર અવગ્ગજ્જહ ॥ ૨૦ ॥

નિજ ઘર બળે ન્યારે
ત્યારે તે ઘરનો ધણી,
મૂલ્યવાન પદાર્થોને
સાથી પ્રથમ કાઢશે ૨૦

ન્યારે ઘર બળતું હોય ત્યારે તે ઘરનો ધણી અસાર વસ્તુઓને ઊડી પડેલા બહુ મૂલ્યવાળી વસ્તુઓને કાઢી લે છે

एव लोए पलित्तमि, जराए मरणेण य ।

अप्पाण तारइस्सामि, तुम्हेहि अणुमन्निओ ॥ २१ ॥

જર ને મૃત્યુથી તેમ

આ બધું સળગે જગત્ ;

તેમથી સત્ત્વ આત્માનું

ઉગારી દે મુસાધક

૨૧

તેમ આ આખો લોક જરા અને મરણથી બચી રહ્યો છે તેમથી
તુમ્હારે એવા કામસાગરોને તણવે કેવળ આત્મસત્ત્વનેજ સાધક ઉગારી શકે.

૬ ૧૬ ૨૩

अहाहिअग्गी जलण तमसे, नागाहुईमतपयामिसित्त ।

एनायरिअ उवचिदुदजा, अणतनाणावगओ वि सतो ॥ २२ ॥

અગ્નિહોત્રી નમી હોમે

અગ્નિમા મત્ર આહુતિ,

તેમ શુભ તણી લક્ષિત

પૂર્ણ સારી કરે મુનિ

૨૨

જેમ અગ્નિહોત્રી આગણ બિન્ન બિન્ન પ્રકારની ધી, મધ્ય ઇત્યાદિ
આહુતિઓ અગ્નિમા હોમી તથા વેદના મત્રપદો બોલીને નમસ્કાર કરે ॥
તેમ અનવજ્ઞાનને પામવા છતાં તે સાધક પોતાના શુભની સેવાલક્ષિત કરે

૬૧ ૬ ૧ : ૧૧

જસ્સતિપે ધમ્મપયાહ સિફલે, તસ્સતિપે વેણડ્ય પડજે ।
સકારણ સિરસા પવ્વલીઓ, કાયગિરા મો મળસા અ નિધ ॥
॥ ૨૩

જેનાથી ધર્મશિક્ષા લે
વિનય તે તણા કરે,
કૃતાજ્ઞિ, શિરે વટે
વાણીને મન કર્મની ૨૩

સાધક જે શુરની પાસેથી ધર્મના નિધનો શિખેડો દોષ તે શુરનો
વિનયભાવ બરોબર જાણે તેમજ મસ્તકે અજ્ઞિ ભેડી તેમને પ્રજ્ઞામ કરે,
વચનથી તેમનો સત્કાર કરે અને કાયાથી તેમની સેવા કરે
દશ ૬ ૭ ૧ ૧૨

નિસત્તે સિયામુટ્ટી, યુદ્ધાણ અન્તિપ સયા ।
અદ્વજુત્તાણિ સિક્કિગ્ગા, નિરદ્વાણિ ઉ વજ્જણ ॥ ૨૪ ॥

નિ શાત મિત્રભાવેથી
જ્ઞાની જન થકી સદા,
શીખી લે અર્થ વિજ્ઞાન
અર્થહીન તણ બધું ૨૪

અતિ શાત થવું અને મિત્રભાવે જ્ઞાનીજનો પાસે વિપ્રાસને ઉપયોગી
અર્થ વિજ્ઞાન શીખવું નિર્વર્થક ગપાટા મારી સત્સગનો દુરુપયોગ ન કરવો
૭ ૧ ૧૮

જિણવયણે અણુરત્તા, જિણવયણ જે કરેતિ ભાવેણ ।

અમલા અસદ્ધિલિદ્ધા, તે હોતિ પરિત્તસારી ॥૨૫॥

જિનાશા આચરે ભાવે

તે માહે અનુરક્ત જે,

સાધુ પવિત્ર અઠ્ઠાધી

તે પામે ભવપારને

૨૫

જે જિનપુરુષોના વચનમાં અનુરક્ત રહી ભાવપૂર્વક તે વચન પ્રમાણે હંમેશા આચરણ શખે છે તે પુરુષો પવિત્ર અને શાસ્ત્રોપના કલેશરહિત થઈ શાંતાળ સમયમાં આ કુખઈ સંસારનો પાર પામે છે

ઉ ૩૬ ૨૫૮

પિંડોલ્લપ્ય દુસ્સીલે, નરગામો ન મુચ્ચર્ઈ

મિત્રલાપ્યા ગિહત્યે વા મુચ્ચર્ઈ કમ્મર્ઈ દિવ ॥ ૨૬ ॥

જે રસાસક્ત દુશીલ

નરકાવાસ તે જશે,

ભિક્ષુ હો કે ગૃહસ્થી હો

સ્વર્ગ પામે સુસયમી

૨૬

ભિખાચારી કનાર ભિક્ષુ પણ જો રસમાં આસક્ત અને દુરાચારી હોય તો તે નરકથી છટી શકતો નથી સારાસ કે ભિક્ષુ હો કે ગૃહસ્થી હો । સદાચારી અને સુસયમી હોય તેજ સ્વર્ગમાં જઈ શકે છે

ઉ ૫ ૨૨

પચ્છા વિ તે પયાયા, સિષ્પ ગચ્છન્તિ અમર મગ્નાદ ।

જેસિં પિયો તવો સજમો અ, સ્વતી અ વમચેર ચ ॥ ૨૭ ॥

અદ્વાયર્થ ક્ષમા જ્ઞેને

પ્રિય છે તપ, સયમ,

પ્રાણુતે સાધકો તે તો

પામે દિવ્યગતિ શિવ

૨૭

જ્ઞેમને તપ, સયમ, ક્ષમા જ્ઞેને અદ્વાયર્થ વદાવા છે તેવા સાધકો
મૃત્યુ પછી પણ દિવ્ય પ્રકાશની દિવ્યગતિ પામે ॥

દશ ૪ ૨૮

નિદ્ર ચ ન વહુ મનિજ્ઞા, સપ્પટાસ નિરજ્ઞણ ।

મિહો ફહાહિં ન રમે, સન્નાયમિ રઓ સયા ॥ ૨૮ ॥

નિદ્રાનો શોખ ના રાખે

તમે હાસી મજાકને,

રમે ન શુપ્ત વાતોમા

સ્વાધ્યાયરક્ત સાધક

૨૮

સાધક, નિદ્રાનો શોખ ન રાખે, હાસીની વાતોનો ત્યાગ કરે, કોઈની
છાની વાતોમા રસ ન લે પરંતુ હમેશા નિવૃત્તિના સમયે અભ્યાસ તેમજ
નિતનમા લીન થાય

દશ ૬ ૪૨

ન બાહિર પરિમે, અત્તાણ ન સમુક્કસે ।

સુખલામે ન મંજિજ્ઞા, જન્વા તપસિસ બુદ્ધિણ ॥ ૨૯ ॥

નિંદે ન અન્યને કિંવા

પ્રશસે નિજને નહિ,

તપ ને બળવિધાનું

અભિમાન ધરે નહિ

૨૯

વળી ખીલનો નિસ્કાર અને પોતાની આત્મપરીક્ષા ન કરે તેમજ
શાસ્ત્રજ્ઞાન શક્તિ કે તપધર્મા વગેરેનો અદ્વંકાર પણ ન કરે

૧૫૮ ૩૦

દુજ્ઞણ કામભોગે ય, નિચ્ચસો પરિવગ્ગણ ।

સકાઠાણાણિ સગ્ગાણિ, વગ્ગેમ્મજ્ઞા પણિહાણવ ॥ ૩૦ ॥

દુર્જન્ય કામ ભોગોને

નિત્ય ત્યાગે મુસાધક,

સર્વ શકા તણા સ્થાનો

તપસ્વી તે વગી તજે

૩૦

હંમેશા તપસ્વી સાધક દુર્જન્ય એવા કામભોગને છુટીને બ્રહ્મચર્યમાં
શક્તિ (કે સચમત્તા દ્વાનિ) થવાનો સખવ રહે તેવા બધા શકાના સ્થાનો
પણ છોડી દે

પહિળીય ચ સુદાણ, ગાયા અદુવ કમ્મુણા ।

આત્રી ત્રા જઈ વા રહસે, નેન કુજ્ઞા કયાહવિ ॥ ૩૧ ॥

બુદ્ધોની શત્રુતા જેવું

વાણી કે કર્મથી કર્મ,

પ્રકટ ગુપ્ત રૂપે વા

કદાપિ તે કરે નહિ

૩૧

વાણી કે કર્મથી, છાની રીતે કે પ્રકટ રૂપે કરી જ્ઞાનીઓ (શુભ્રનો) સાથે વૈરી જેવું વર્તન પણ ન રાખે

૭ ૧ ૧૭

અણુસાસિઓ ન કુપ્પિજ્ઞા, સ્વર્તિ સેવિજ્ઞ પણ્ડિણ ।

સુબેહિં સહ સસર્ગિ, હાસ કોડ ચ વજણ ॥ ૩૨ ॥

ઠરે ન કોપ શિક્ષાથી

ક્ષમા રાખે મુપડિત,

શુદ્ધોના સગને છોડી

ક્રીડા હાસ્ય તરે સદા

૩૨

મહાપુરુષોની શિક્ષાથી મુર્ખની જેમ કુપિત ન થાય, સાણે થઈ મહન શીતતા રાખે હવડા મનના માણુઓનો સ્પર્શ ન કરે અને હાસ્ય તથા મમ્મતોને પણ છોડી દે

મા ય ચણ્ડાલિય ફાસો, ઘટુય મા ય આલવે ।

ફાલેળ ય અહિજિત્તા, તઓ શાદ્જ એગો ॥ ૩૩ ॥

કદી ચડાલનું કર્મ

કોધાદિક કરે નહિ,

બહુ પ્રવાપ છોડીને

એકાત ધ્યાનમા રહે.

૩૩

ચડાલનું કર્મ (દોષ) કદી પણ ન કરે અને બહુ પ્રવાપ પણ ન કરે પણ સમય પ્રમાણે શિક્ષા કે ઉપદેશ મેળવીને પછી એકાતમા તે શબ્દોનું ચિંતન કરે

૬ ૧ ૧૦

આહચ્ચ ચણ્ડાલિય ફડુ, ન નિળહવિગ્ગ કયાડવિ ।

ફડ કહેતિ માસેગ્ગા, બરુડ નો કહેતિ ય ॥ ૩૪ ॥

કદી ચડાલનું કર્મ

કદી હુપાવશે નહિ,

શુરની સન્મુખે સર્વ

સ્વ દોષા દોષ દાખવે

૩૪

ભૂક્ષથી દોષ પણ થઈ જાય તો તેને કદી હુપાવે નહિ, ને દોષ થઈ ગયા હોય તેને શુરજનો પાસે કબૂલ કરી લે એ પોતાની ભૂલ થઈ હોય તો તેનો તેવો ખુલાસો કરી કે

૬ ૧ ૧૧

* ચડાલકર્મ એટલે કુદરતી કર્મ તેમા અન્યાય, અધર્મ, અનર્થક દોષ, કપટ અને વિવચનો સમાવેશ પણ થાય ॥

સે જાળમજાળ વા, કદુ આહમ્મિઅ પય ।

સંવેરે સ્વિપ્પમપ્પાણ, વીઅ ત ન સમાયેરે ॥ ૩૫ ॥

થતા અધર્મનું કર્મ

જાણતા કે અજાણતા,

પ્રાપ્તિશ્રિતે થઈ શુદ્ધ

ખીનું પાપ કરે નહિ

૩૫

જાણે કે અજાણે ધર્મિષ્ઠ સાધકને ન જાણે તેણે વર્તન થઈ અર્થ
દોષ તો તે કરીને તેને ન જાણવાતા પ્રાપ્તિશ્રિત દ્વારા પોતાના આત્માને તુર
તજ તે પાપથી મુક્ત કરે અને ખીન વાર તેણે ન આચરે

૬૨, ૮ ૩૧

અળાચાર પરકમ્મ, નેન ગૃહે ન નિણ્હવે ।

સૂડસયા ત્રિયટમાવે, અસસત્તે જિહ્વદિપ્પ ॥ ૩૬ ॥

બૂલથી દોષને સેવી

રૂપાવે શુરુથી નહિ,

શુદ્ધ હૃદય તે રાખે

અનાસક્ત જિતેન્દ્રિય

૩૬

જિતેન્દ્રિય, અનાસક્ત અને શુદ્ધ અત કરણવાળો સાધક બૂલથી
અનાચાર (અધ્યાત્મ કાર્ય) સેવાઈ ગયો દોષ તો તેને જાણે ન રાખે પરંતુ
હિતૈવી શુરુજનની સમજ તેને પ્રકટ કરી તેનું પ્રાપ્તિશ્રિત લઈ લે અને હુમેરા
શુદ્ધ (નિષ્પાપી) થતો રહે

૬૨ ૮ ૩૨

જહા સુળી પૂરકની, નિકસિ-જદ સંવસો ।

एव दुस्सोल पडिणोण, मुहरा निकसि-जद ॥ ૩૭ ॥

સડેલી કુતરી જેમ

તિરસ્કારાય સર્વથી,

દુશીલ શત્રુ જેવા તે

તેવી પામે તિરસ્કૃતિ

૩૭

જેમ સડેલી કુતરી સર્વસ્થળેથી અપમાન પામે છે એમ શત્રુ જેવા
વાચાળ અને દુરાચારી (સ્વચ્છ દી) સર્વ સ્થળેથી તિરસ્કાર પામે છે

૭ ૧ ૪

दवगिणा जहा रण्णे, डम्भमाणेसु अत्तमु ।

બને સત્તા પમોયતિ, રાગદોષગત ગયા ॥ ૩૮ ॥

દવાગિથી નળે બ્યારે

વનમા અન્ય જતુઓ,

મેજ માણે બીજા પ્રાણી

વશ્ય જે રાગદોષને

૩૮

एवमेव वय मूढा कामभोगेषु मुच्छिन्वा ।

उज्झमाण न बुज्झामो, रागदोसग्गिणा जग ॥ ૩૯ ॥

કામને ભોગમા રહ્યા

મૂઢ તેવાજ માનવો,

બળતું આ નથી બેતા

રાગદોષાગ્નિથી જગત્

૩૯

જેમ જગત્તમા દવાગ્નિથી પશુઓ બળતા હોય ત્યારે દાવાનળથી દૂર રહેલા બીજા પ્રાણીઓ તે દેવને વરા વધને આનંદ પામતા હોય છે પરંતુ ખાઇનળી તેઓની પણ તેજ ગતિ થાય છે

એજ પ્રમાણે કામભોગોમા લુબ્ધ થયેલા મૂઢ મનુષ્યો રાગ અને દ્વેષ રૂપ અગ્નિથી બળી રહેલા વિશ્વના આ સ્વરૂપને બહી શક્તા નથી

ઉ ૧૪ ૪૨, ૪૩

जे स चढे मिए वद्धे, दुब्बार्द नियडी सढे,

बुज्झइ से अविणीअप्पा, कट्ट सोअगय जहा ॥ ૪૦ ॥

શુભાની બાળ માયાવી

દુર્વાદી ક્રોધી ને શક,

ભવાબ્ધમા વહે તે તો

કાળ જોમ પ્રવાહમા

૪૦

જે ક્રોધી, અજ્ઞાની (મૂર્ખ), અહકારી, સદા ક્રુદ્ધ વચ્ચેના બોલનાર, માયાવી અને દુર્વ હોય તે છવાતમા ખાલીના પ્રબળ પ્રવાહમા કાઢ તણાય તેમ આ સંસારના પ્રવાહમા તણાતો રહે છે

દેવલોગ સમાગો અ, પરિઆગો મહેસિણ ।

રયાણ ઘરયાણ ચ મહાનરયસારિસો ॥ ૪૧ ॥

દેવલોક સમી દીક્ષા

લાગે મીઠી મહર્ષિને

સયમ શક્તિ હીણાને

મહાનરક

સદૃશ

૪૧

ત્યાગ એ ઉચ્ચ અત કરવાના મહાન પુરોષને સ્વર્ગસમાન મુખદ
લાગે છે પરંતુ તેમ ત્યાગ સ્વચ્છની અને અચક્ત સાધકને મહા નરક
સમાન દુખદ લાગે ॥

દય ચૂ ૧ ૧૦

ફળકુળ્લગ ચદ્ધાણ, વિદ્વંભુજડ સૂચે ।

એવ સીઝ ચદ્ધાણં, દુસ્સીઝ રમદ મિણ ॥ ૪૨ ॥

ધાન્યની ટોપલી છોડી

વિદ્યાને ભૂડ ખાય છે,

તેમ સુશીલતા છોડી

મૂડ કુશીલમા રમે

૪૨

૭મ ભૂડ સુદર અનાજની ટોપલીને છોડી વિદ્યા (નેપી હલકી ચીજ) ને ખાઈ પસદ કરે ॥ તેમ સ્વચ્છની મૂર્ખ સદાચાર છોડી સ્વચ્છદે વિચરવામાન આનદ માને ॥

અતઃકુરુઓ લક્ષ્મી, ગુહુ પાવ પદુ મદ ।
 દુષ્કોતઓ અ સે હોદ, નિઝાણ યન મહટ ॥ ૪૩ ॥

સ્વાર્થમા રક્તને લુપ્ધ
 ને બહુ પાપને કરે,
 અનલુપ્ત સદા બ્રાત
 તે નિર્વાણ ન પામશે ૪૩

સ્વાર્થમા ન એકાદ રક્ત અને લુપ્તિથી સાધક હોદા અનુરુપ કરે
 બાકુળ રીતે બહુ પાપને કર્યા કરે છે તેવો ત્યાગ કરી મેં જ પામી
 શકતો નથી

૬૨. ૫. ૬. ૭. ૩૨

જો પુનરત્નાવરતકાલે, સંપિકગણ અપ્યગન્ધર્વજા ।
 કિં મે વડ કિં ચ મે ઈચ્છસેમ,
 કિં સકળિજ ન મમાયગમિ ॥ ૪૪-૪૫ ॥

કીધુ શું મેં ? ન શું કીધું ?
 શક્ય તે શું ન આપ્યું
 ભૂંચો કયા ને ઘણું પાપ,
 ફરી શાથી નહિ બને ૪૪

ળીળા મને મને ધર્મી

હું કેવો આત્મવાચક,

પેલે કે પાછલે પોરે

રાત્રિએ એમ ચિતવે

૪૫

સાધક રાત્રિને પહેલે પ્રહરે કે પાછલા પ્રહરે પોતાના આત્માની આત્મા દ્વારા આરોચના (નિરીક્ષણ) કરે કે મેં આત્મે શું કર્યું? બાકી શું કરવાનું છે? મારાથી આચરવાનું શક્ય હોવા છતાં મેં શું આચર્યું નથી? બીજા મને ધર્મી માને છે પણ હું કેવો આત્મવાચક છું? મારી ભૂલને ઊઠી શકતો નથી! હું કેમ આદર્શ બનું? આ પ્રમાણે ખૂબ ખૂબ સમાજ • પૂર્વક (સૂક્ષ્મ દોષોને પણ જતાં કર્યાં વિના) વિચારીને અવિશ્વમા સ્વપ્ન મનું ઉત્પાદન (દોષો) ન થવા માટે તેથી ચીવટ રાખે.

૬૪ થુ ૨ ૧૨

આત્મવર્ગ

૨

નાળ ચ દસળ ચેવ, ચરિત્ત ચ તનો તદા ।
ધીરિયં હગઝોગો ચ, ઇય જીવસ્મ લક્ષણ ॥ ૧ ॥

જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર
તપ ને વીર્ય સાધનો,
ઉપયોગ સદાવર્તી
આત્માના એજ લક્ષણો ૧

જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર, તપ, વીર્ય અને ઉપયોગ એ આત્માના છ
વિશિષ્ટ લક્ષણો ॥

નોદન્દિયગેજ્ઞ અમુત્તમાગા, અમુત્તમાવા ત્રિ ય હોદ્ નિન્ચો ।

અગ્નિતથદેહ નિયયસ્સ વન્થો, સસારદેહ ચ વયતિ વધ ॥ ૨ ॥

અમૂર્ત હોવાથી આત્મા
ઈદ્રિયોથી અતીત છે,
નિત્ય છતાં સ્વદોષોથી
તેને છે અવબધને ।

૨

આત્મા અમૂર્ત હોવાથી ઈદ્રિયોદ્ધારા ભેદ કે સ્પર્શી સંક્રાંતો નથી વળી
ખરેખર અમૂર્ત હોવાથીજ તે નિત્ય ગણાય છે આત્મા નિત્ય હોવા છતાં
છવાત્મામાં રહેલા અજ્ઞાનાદિ દોષોએ કરીને તે બધાય છે આ બધન એજ
સસાર પરિશ્રમભર્યું કારણ છે

૭ ૧૪ ૧૬

અપ્પા ક્ષત્તા વિક્ષત્તા ય, દુહાણ ય સુહાણ ય ।

અપ્પા મિત્તમમિત્ત ચ, દુષ્પટ્ટિય સુપટ્ટિઓ ॥ ૩ ॥

આત્મા કર્તા તથા ભોક્તા
કર્મથી સુખ દુઃખને,
શત્રુ ભેદો કુકર્મોથી
સુકર્મોથી સખા સખો ।

૩

આ આત્મા પોતેજ સુખ અને દુઃખોનો કર્તા અને ભોક્તા છે અને
આ આત્મા પોતેજ સુખાર્થે રહે તો પોતાનો મિત્ર અને કુમાર્થે રહે તો
પોતેજ પોતાનો શત્રુ છે

૭ ૨૦ ૩૭

અપ્પા નર્દ વૈયરણી, અપ્પા મે કૂટસામલી ।

અપ્પા કામદુહા ઘેણૂ, અપ્પા મે નન્દણ વણ ॥ ૪ ॥

નદનવન શો આત્મા

કામધેનુ સમો પુન,

વૈતરણી નદી જેવો

આત્મા આ કૂટસામલી

૪

આ આત્મા પોતેજ વૈતરણી નદી અને કૂટસામલી વડે જેવો કુખ
દાથી તથા કામદુહા બાચ અને નદનવન સમાન સુખદાથી છે

ઉ ૨૦ ૨૬

અપ્પા ચેર દમેયગ્ગો, અપ્પા હુ સલ્લ દુદમો ।

અપ્પા દન્તો સુદી હોઠ, અર્લિસ લોણ પરત્વ ય ॥ ૫ ॥

દમવા ચોગ્ગ આત્મા છે

આત્મા દુર્દમ્ય છે ખરે,

દમો આત્મા સુખી થાવા

લોકમા પરલોકમા

૫

પોતાનો આત્માજ દમવો જોઈએ, કારણ કે આત્મા એજ દુર્દમ્ય છે
આત્મદમન કરવાથી આલોક અને પરલોકમા પણ સુખી થવાય છે માટે
સુખના ઇચ્છુકો સદા આત્મદમન કરે

ઉ ૧^૦ ૧૫

વરં મે અપ્પા દત્તો, સજ્જમેણ તવેણ ચ ।
માહ પેરેહિ દમ્મતો, વધણેહિ વહેહિ ચ ॥ ૬ ॥

સયમ ને તપસ્યાથી
આત્માને હમવો બલો,
હમાશે નહિ તો ખીન્ન
વધ ને બધનોથી તે ૬

જો તપ અને સધમથી પોતાના આત્માને હમવો બલ ઉત્તમ છે નહિ તો ખીન્ન (પરાધીનતાના) બધનો કે આશી પાતે રખે હમાય ! (પરાધીનતાથી સહેતુ પડતુ સહન કષ્ટ કુ સાધ્ય છે ન્યારે સ્વવચ રીતે કષ્ટાને સહન કરવા તે સાવ સહન અને સુલભ છે)

૪૦ ૧ ૧૧

જો સહસ્સ સહસ્તાણ, સગામે દુગ્ગણ જિણ ।
એગ જિણેજ્જ અપ્પાણ, એસ સે પરમો જઓ ॥ ૭ ॥

મહા સઆમમા છતે
જે ચોઢી દસ લાખને,
તેથી થ્રેલ્લક દુરાત્માનો
વિજેતા જય મેળવે ■

દસ લાખ સુમટને દુર્લભ સઆમમા છવવા કરતા એક માત્ર આત્માને છવવો તે ઉત્તમ છે અને દુરાત્માનો વિજેતા સુલભ કરતા શ્રેષ્ઠ અને સાચો વિજયી ગણાય છે

૪૦ ૩ ૩૪

ન ત ઝરી કઠઠેતા કરેહ,
જ સે કરે અપ્પણિયા દુરપ્પયા ॥ ૮ ॥

ગળાનો કાપનારો ચે,
શત્રુ પુરુ કરે ન જે,
દુર્બુદ્ધિ તે દુરાત્માની
પોતામા રહીને કરે ૮

મસ્તકને છે નાર શત્રુ જે અનર્થ ન કરી શકે તે અનર્થ દુષ્ટબુદ્ધિ
પોતામા રહીને જ કરી નાખે છે

૭૦ ૨૦ ૪૮

અપ્પાણમેવ જુજ્ઞાહિ, કિં તે જુજ્ઞેણ વક્ષઓ ।
અપ્પાણમેવમપ્પાણ, જહત્તા સુહમેહણ ॥ ૯ ॥

હડો સૌ આત્મસશ્વામે
ખીળા મશ્વામ શા કરો !,
શુદ્ધાત્માથી દુરાત્માને
છતીને સુખ મેળવો ૯

આત્મા સાથે જ યુદ્ધ કરો બહારના યુદ્ધથી શું વળવાનું છે ? શુદ્ધ
આત્માથી દુષ્ટ પ્રકૃતિવાળા આત્માને છતીને સુખ મેળવી શકાય ■ માટે
આત્મયુદ્ધમા લાગી પડે।

ધર્મમાર્ગ

૩

ધર્મો મંગલમુચ્ચિદ્ધ, અર્હિસા સંનમો ત્વો ।
દેવા વિ ત નમસતિ, જસ્સ ધર્મો સયા મણો ॥ ૧ ॥

ધર્મ મંગલ ઉત્કૃષ્ટ
અર્હિમા તપ સયમ,
દેવો પણ નમે તેને
જેનું ધર્મે સદા મન ૧

ધર્મ એ સર્વોત્તમ (શ્રેષ્ઠ પ્રકારનું) મન છે અર્હિસા સયમ અને તપ એવા ધર્મનું સ્વરૂપ છે આવા ધર્મમા જેનું મન દુભેલા લીન રહે તેવા પુરુષને દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે

અહિંસામાં સ્વ અને પરનું હિત છે સૌ કોઈને શાંતિ મળે છે માટેજ અહિંસામાં ધર્મ છે સયમથી પાપી પ્રવૃત્તિ અટકે છે, તૃષ્ણા મદ પડે છે અને તેવા સયમી પુરુષોજ રાષ્ટ્રશાંતિમાં સાચા ઉપકારક થઈ પડે છે, અનેક દુષ્કૃતિઓને તે દ્વારાજ આશાસન મળે છે માટેજ સયમમાં ધર્મ છે તપશ્ચર્યાથી અતઃકરણની વિશુદ્ધિ થાય છે માટેજ તપશ્ચર્યામાં ધર્મ છે

આ રીતે તે તરવો દ્વારા સામાજિક, રાષ્ટ્રીય અને આધ્યાત્મિક ત્રણે દિશાઓનો સમન્વય મુખ્ય તથા વિકાસ થાય છે માટેજ તે ત્રણે તરવોની ક્રિયા તે ધર્મક્રિયા છે આવા ધર્મમાં જોડાનું મન છે તેઓ મનુજ અને દેવોને પણ વધ હોય તેમાં કશું જ આશ્ચર્ય નથી

પાણિવહમુસાવાયા, અદત્તમેહુણપરિગ્રહા વિરભા ।

રાઈમોયળવિરભો, જીવો મવદ્ બળાસવો ॥ ૨ ॥

પ્રાણીહિંસા, મૃધાવાદ

મૈથુન ને પરિગ્રહ,

અદત્ત ને નિશાસોબ્ય

ત્યાગે ધર્મિષ્ઠ તે બને.

૨

પ્રાણીવધ, અસત્ય, મૈથુન (અમલચર્યા) અને પરિગ્રહ એ પાપ કોષોથી તથા રાત્રિ સોજનથી વિરક્ત થયેલો જીવાત્માજ સાચો ધર્મિષ્ઠ બને છે

एस घग्मे घुवे निच्चे, सासए जिणदेसिए ।

सिद्धा सिञ्चन्ति चाणेण, सिञ्चिस्सन्ति तहारे ॥ ३ ॥

આજ ધર્મ ખરો નિત્ય

શાશ્વતો જિન વર્ણવે,

મુક્તિ પામ્યા ઘણા એથી

ખીબાયે મુક્તિ પામશે

૩

આજ ધર્મ નિરતર સ્થિર અને નિત્ય છે તે ધર્મનું પાલન કરી અનેક જીવાત્માઓ અતિમ લક્ષ્યે પહોંચ્યા છે, પહોંચે છે અને પહોંચશે એમ લીધેલ જ્ઞાની મુકુબોએ કહ્યું છે

૭ ૧૧ ૧૭

सोहीउ जुयमूयस्स, घग्मो सुद्धस्स चिट्ठइ ।

निब्बाण परम जाइ, घयसित्तिव पावए ॥ ४ ॥

સરળ શુદ્ધ છે જોનું

ચિત્ત, ત્યાં ધર્મની સ્થિતિ,

ધી સિંચ્યા અગ્નિની પેઠે

શુદ્ધ નિર્વાણ પામશે

૪

સરળ આત્માની શુદ્ધિ થાય છે અને શુદ્ધ મનુષ્યના અન કરણના ધર્મ દોરી શકે છે તેમજ કમલ તેવો જીવ ધીધી સિંચાયેલા અગ્નિની માફક શુદ્ધ થઈ શ્રેષ્ઠ મુક્તિને પામે છે

૭ ૩ ૧૨

માણુસ્ત વિગ્રહ લ્હધુ, મુર્દ ધમ્મસ્મ દુછહા ।

જ સોચ્ચા પટિગ્ગન્તિ, તવ સ્વતિમહિસય ॥ ૫ ॥

મનુદેહ મળે તોયે

ધર્મની શુતિ દુર્લભ,

જે ધર્મશ્રુતિથી પામે

અહિંસા, તપને ક્ષમા

૫

મનુષ્ય શરીર પામીને તે સત્યધર્મનું ધવલ દુર્લભ છે કે જે ધર્મને સાબળવાથી છવો તપશ્યા, ક્ષમા અને અહિંસાને પામે

૬ ૩ ૮

લમન્તિ વિમલા મોયા, લન્મતિ મુરસમ્પયા ।

લન્મતિ પુત્તમિત્ત ચ, ઇગો ધમ્મો ન લન્મદ્ ॥ ૬ ॥

મનોરમ્ય મળે લોગો

મપત્તિ દેવની મળે,

પુત્ર, મિત્રો મળે તોયે

એક ધર્મ ન સાપડે

૬

૬

જગતની સામાન્ય પ્રજા જે માટે તવસ્થા કરે છે તેવા મનોરમ્ય લોગો મળવા એ સાવ સુવ્રમ છે દેવોની સહિત પામવી પણ કદાચ સુવ્રમ ધર્મ્ય, પુત્ર, મિત્ર તથા પરિવારજન્ય મુખ પણ સાડે, પરંતુ સદ્ધર્મને યોગ્યપણે અને આચરવો એ અતિ દુઃસાધ્ય, કઠિન અને દુર્લભ છે

પ્રાસ્તાવિક

અદાળી જો મહત તુ, અપાહેઓ યવજર્હ ।
ગચ્છતો સો દુહો હોદ, છુહાતણ્હાપ પીઢિઓ ॥ ૭ ॥

પ્રવાસી અટવી માર્ગે
જાય ભાતું લીધા વિના,
જઈને યાય તે દુખી
પીઠા પામી છુધા થકી ૭

એવ ધમ્મ બકાળળ, જો ગચ્છડ પર મવ ।
ગચ્છતો સો દુહો હોદ, યાહીરોમેહિ પીઢિઓ ॥ ૮ ॥

આચર્યા વિણ સદ્ધર્મ
જે જાયે પરલોકમા,
દુખી તે જઈને યાયે
વ્યાધી-રોગચો પીડિત ૮

જે મુસાફર અટવી જેવા લાળા માર્ગમા ભાતું લીધા વિના પ્રયાણ
કરે છે, તે રસ્તે જતા છુધા અને તૃષ્ણાથી ખૂણ પીડાય ॥ અને
દુખી થાય છે

તેજ પ્રમાણે જે ધર્મને વ્યાધ્યા વિના પરલોકમા જાય છે, તે ત્યાં
જઈ અનેક પ્રકારના રોગો અને વ્યાધિઓથી પીડાય છે

વિસ તુ પીય જહ કાલકૂટ, હણાઈ સચ જહ કુમ્મહીય ।

एसो वि धम्मो विसज्जोवन्नो, हणाद वेयाल इमाविन्नो ॥ ९ ॥

પીધેલું એર ને શસ્ત્ર

પકડેલું કુરીતિથી,

હજી માલીકને તેમ

વિષયાપન્ન ધર્મ તે

૯

હાથમા લેવાથી તાળવું ફાગી નાચે તેવું-તાળપુટ એર ખાવાથી અવગું
શસ્ત્ર પકડવાથી અને અવિધિથી અત્રભાષ કરવાથી જેમ તે માલીકને મારી
નાખે છે, તેજ રીતે વિષયભો । ॥ આસક્તિથી યુક્ત હોય તો તે ધર્મ
પણ તેવા (અધર્મ) ને માગી નાખે છે (હલકો ગતિમા લઈ નાચે છે)
વસ્તુતઃ ધર્મમા કહી અધર્મ ત હોય અને હોય તો તે ધર્મ ન ગણાય

૭ ૨૬ ૪૪

पटन्ति नरए धारे, जे नरा पावकारिणो ।

दिग्ब च गढ गच्छति, चरित्ता धम्ममारिय ॥ १० ॥

મઠે ઠે ઘોર હુ ખોમા

જે નરો પાપ આચરે,

સપત્તિ સ્વર્ગની પામે

જે નરો ધર્મ આચરે

૧૦

જેઓ પાપ કરનારા હોય છે તે ઘોર નરકમા પડે છે અને જે સત્ય
ધર્મને આચરે તે મનુષ્ય સ્વર્ગની સપત્તિને પામે છે

૭ ૧૮ ૨૫

સમ્યક્પ્રમુચસ્ત, સમ્મ મૂયાદ્ ષસ્સઓ ।

પિહિઆસગસ્સ ધનસ્સ, પાવકમ્મ ન વચદ્ ॥ ૧૧ ॥

સ્વજેવા સર્વ જીવોને

દેખે સમાન દ્રષ્ટિથી,

પાપ પ્રવાહ રોકીને

હાનત પાપ ન બાધશે

૧૧

સર્વ પ્રાણીઓને પોતાના આત્મા સમાન જાણીને વર્તનાર તથા પ્રાણી માત્ર પર સમદ્રષ્ટિથી જોનાર અને તેવા પાપના આસરે (આગમને) ને રોકનાર તથા હિમિતે દ્રિષ્ય તે સર્વમીને પાપકર્મને બધ થતો નથી

દશ ૪ ૯

જય ચરે જય ચિદ્રે, જયમાસે જય સદ્ ।

જય મુજતો માસતો, પાવકમ્મ ન વધડ ॥ ૧૨ ॥

ચાલતા, બોલતા, ખાતા

સૂતા કે બેસતા વળી,

જાગૃતિ વર્તતી જેની

તેને પાપ ન પીડશે

૧૨

ઉપયોગ પૂર્વક ચાલતુ ઉપયોગપૂર્વક ઉત્તા રહેતુ ઉપયોગપૂર્વક બેસતુ ઉપયોગપૂર્વક સૂતુ, ઉપયોગપૂર્વક જોજાન કરતુ અને ઉપયોગપૂર્વક બોલતુ આવી રીતે જે વર્તે છે તેને પાપો બધન કરતા નથી*

દશ ૪ ૮

વિકામ વર્ગ

૪

મૂલાડ સ્વપ્પમગો દુમસ્સ, સ્વગાડ પ્પજ્ઞા સમુપ્પિત્તિ સાહા ।
સાહપ્પસાહા ત્રિરુહતિ પત્તા, તઓ સિ પુપ્પ ચ ફલ રસો અ ॥૧॥

મૂળથી થડ વૃક્ષોના
ડાળીઓ થડથી ઉગે,
ડાળીથી ડાખળીઓ ને
પાન, ફૂલ તથા ફળ ૧

જેમ મૂળથી વૃક્ષનું થડ, થડમાંથી શાખા, શાખામાંથી પ્રતિશાખા
અને તેમાંથી પાદડા ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી ક્રમથી તે વૃક્ષમાં ફૂલો,
ફળો અને મીઠો રસ ઉદ્ભવે છે—

एव धम्मस्स विणओ, मूठ परमो से मुखो ।

जेण किंति सुअं सिग्घ नीसेस चाभिगच्छ ॥ २ ॥

વિનય ધર્મનું મૂળ

ક્રમથી મોક્ષને ફળે,

કીર્તિ જ્ઞાન પ્રશસ્તિ ને

કલ્યાણ પ્રાપ્તિ તે ચકી

૨

તેજ પ્રમાણે ધર્મરૂપ વશનું મૂળ વિનય છે અને તેનું અંતિમ પરિણામ (એટલે કે રસ રૂપ) મોક્ષ છે તે વિનય રૂપી મૂળ દ્વારા વિચક્ષણ સાધક, આત્મા કીર્તિ, જ્ઞાન અને મહાપુરુષો દ્વારા પરમ પ્રશસ્તિ પામે છે અને ક્રમશઃ પોતાનો આત્મવિકાસ સાધી અંતે પરમ કલ્યાણ અર્થાત્ મોક્ષ પણ પામે છે

દશ ૬ ૭ ૨ ૨

सवणे नाणे य विजाणे, पच्चक्खाणे य सज्जे ।

अणासवे त्ते चेव, वोदाण अकिरिय सिद्धि ॥ ३-४ ॥

જ્ઞાન શ્રવણથી જન્મે

વિજ્ઞાન જ્ઞાનથી ઉગે,

વિજ્ઞાને પાપનો ત્યાગ

સયમ પાપ ત્યાગથી

૩

સયમે પાપનો રોધ

ને તેથી તપ સભવે,

તપથી કર્મનો નાશ

અક્રિય આત્મ સુદૃઢ ને

૪

*મનુષ્યો ન્યારે સાચા ધર્મેનું શ્રવણ કરે છે ત્યારે તેનામાં જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે જ્ઞાન થયા પછીજ વિશિષ્ટ જ્ઞાન મેળવે છે એવા આત્મજ્ઞાન પછી વૈરાગ્ય સ્કુરે છે, વૈરાગ્ય સ્કુર્યા પછી પ્રતોની આરાધના થાય છે પ્રતો ધારણ કર્યા બાદ સયમ સામ્ય બને છે સયમ નાન્ય પછી પાપવૃત્તિનો રોધ થાય છે અને ત્યારબાદ તપશ્ચર્યાદ્વારા કર્મ-માયાના આવરણો શિથિલ થાય છે અને સર્વથા કર્મરહિત થયેતુ શુદ્ધ ચૈતન્ય તપૂર્ણ સિદ્ધિને પામે છે

આ ગીતે સદ્ધર્મથી મુક્તિ મુધીની સાધક માટેની આ વિકાસમેણી છે, કમપૂર્વક એક એક ચરવામાં જોખમ નથી અને આત્મહિતની અડોલ સાધના થતી રહે છે કમ ઉત્પન્નવામાં ખૂબ જોખમ અને પતનનો ભારી ભય રહે છે તો સૌ કોઈ કમપૂર્વક આગળ ધપે

ભગવતીસૂત્ર

* આ આખો વિકાસક્રમ શ્રમણ બાવાન મદાવીરે પોતાના મુશિબ્ય જીવનને ઉદેશીને પ્રશ્નના ઉત્તરમાં કહેવ દતો આ બિના ભગવતીસૂત્રમાં છે

પ્રતવિચાર વર્ગ

૫

મદવિસયકસાયા, નિન્દા યિગદા પચમા મણિયા ।
एए पच पमाया, जीवे पाटति सीसारे ॥ १ ॥

વિષય, વિકથા, નિંદા
કથાય, મહ થાય એ,
વૈરી રૂપ પ્રમાદો જે
ભાગવે ભવચક્રમા ૧

અર્થકાર, વિષય, કોમાદિ કથાયો નિંદા, અને થાચમી વિકથા (૭થી
પવન થાય તેવી કથા) આ પાને પ્રમાદો એકાત હેર રૂપ ॥ અને તે
જીવાત્માઓને સસારમા ધકેલી દે છે

પ્રકરણસમૂહ

જોગ ચ સમણધમ્મમ્મિ, જુજે અનલસો ધુવ ।

જુતો જ સમણધમ્મમ્મિ, અદ્દ લહડ અણુત્તર ॥ ૨ ॥

નિત્ય આળસને ત્યાગી

મન વાણી તથા ક્રિયા,

જે જોડે સાધુના ધર્મે

તે યોગી મુક્તિ મેળવે

૨

સાધક, આળસને સર્વથા ત્યાગી તથા મન, વચન અને કાયા એ ત્રણેની (એકાગ્રતા) એક વાક્યતા કરી તે યોગને નિશ્ચય રૂપે અમલધર્મમા રચાયે અમલધર્મમા સર્વથા યુક્ત રહેલો યોગી પરમ અર્થ (મુક્તિ) ને પામે છે

૬૨૧ ૮ ૪૩

જહ મજ્ઞ કારણા એ, હમ્મતિ સુવહ્ જીના ।

ન મે એય તુ નિસ્સેસ, પરલોગે મવિસ્સઈ ॥ ૩ ॥

પોતાના સ્વાર્થને ઠાજે

હણાયે બહુ જતુઓ,

નથી કદયાણુ તેમા કે

પોતાનું કે ન પારકું

૩

જે મારાન કારણથી આવા અસુખ્ય નિર્દોષ છવો દુસ્વાદ જતા હોય તે તે વસ્તુ મારે માટે કે પરને માટે, આ લોક કે પરલોકમા લેશમાન કદયાણુકારી નથી એમ સાધક ચિંતવે

૨૨ ૧૯

તત્તિમ પદમ ઠાળ, મહાવીરેણ દેસિમ ।

અહિંસા નિરૂણા દિટ્ટા, સન્વમૂણસુ સજમો ॥ ૪ ॥

મતોમા સર્વથી શ્રેષ્ઠ

અહિંસા વીર વર્ણવે,

સર્વ જીવો દયા પાળે,

દયાનું મૂળ મયમ

૪

સુખમૂર્તિ વર્તણુ તેજ ઉત્તમ પ્રકારની અહિંસા છે, અને ભગવાન મહાવીરે તેનેજ મહામતોમા અથમ સ્થાને દર્શાવેલી છે તેવી શુદ્ધ અને ચારત્રિક અહિંસાનું મૂળ સુખમ ॥

દસ ૧ ૬

સર્વે જીમા વિ હચ્છતિ, જીનિર ન મરિજિર ।

સમ્મા પાણિરહ ઘોર, નિગ્ગથા વજ્જયતિ ણ ॥ ૫ ॥

જીવવા ઇચ્છતા પ્રાણી

ન ઇચ્છે કોઈ મૃત્યુને,

તેથી પ્રાણી તણી હિંસા

ત્યજે નિર્ગ્રંથ સાધકો

૫

જમતના નાના કે મોટા સર્વ જીવો જીવનને ઇચ્છે છે કોઈ પણ પ્રાણી મૃત્યુને ઇચ્છત નથી માટેજ એ (ભગવત પાપ ૩૫) હિંસાને નિર્ગ્રંથ સાધકો સર્વથી ત્યાગી છે

દસ ૧ ૧૧

જાવતિ લોષ પાળા, તસા અદુર ચાવસ ।

તે જાળમજાળ વા, ન હળે જો વિઘાયણ ॥ ૬ ॥

લોકમા જેટલા પ્રાણી

સ્થાવર અથવા ત્રસ,

જાણીને કે ન જાણીને

હણાવે કે હણે નહિ

૬

સઘમી સાધક આ લોકમા જેટલા ત્રસ (હાલતા ચાલતા) અને સ્થાવર (રિપર) છવો ॥ તેને પણ જાણતા કે અજાણતા હણે નહિ કે હણાવે પણ નહિ

દશ ૬ ૦

મુસાવાઓ ય લોગમ્મિ, સવ્વ સાહ્મિં ગરહિઓ ।

અવિસ્સાસો ય મૂઝાણ, તમ્હા મોસ વિવજ્જણ ॥ ૭ ॥

આ લોકમા મૃષાવાદ

નિહો છે સર્વ સાધુએ,

અશ્રદ્ધા લોકમા બ્યાપે

મૃષા તેથી સહુ તણે.

૭

આ લોકમા મૃષાવાદને સર્વ સાધુ પુરોએ નિરેલ ॥ અસત્યવાદી પુરુષ જાતમાં અવિશ્વાસપાત્ર બની રહે છે માટે અસત્યને સર્વથા ત્યાગ કરવો પડે

દશ ૬ ૧૩

અપ્પગટ્ટા પરટ્ટા વા, કોહા વા જડ વા મયા ।

હિંસા ન મુસ વૂયા, નો ત્રિ અન્ન વ્યાપ્પ ॥ ૮ ॥

પોતા માટે પરાયે વા

કોપથી ભયથી તથા,

કદી હિંસા ભરી ભાષા

વદાવે કે વહે નહિ

૮

સુખમી પોતાના સ્વાર્થ માટે કે બીજાને માટે કોપથી હિંસા ભયથી
પરને પીડા લેખન કરે તેણે હિંસાકારી અસત્ય બોલે નહિ કે બીજા પાસે
બોલાવે પણ નહિ

૬૨ ૧ ૧૨

અપુચ્છિમો ન માસિજ્ઞા, માસમાણસ્સ અતરા ।

પિટ્ઠિમસ ન સ્વાદજ્ઞા, માયામોસ વિરઙ્ગ ॥ ૯ ॥

એ બોલનારની વચ્ચે

બોલાવ્યા વિણ ના વહે,

પૂઠે નિદા સદા ત્યાગી

માયા અસત્યને તબે

૯

સુખમી સાધક, અણપૂછથી કદી ન બોલે તેમજ કોઈ બોલણ હોય તે
પૂછું ન બોલી રહે તે પહેલાં વચ્ચે પણ ન બોલે પીડ પાછળ કોઈની નિંદા
પણ ન બોલે (કપટ) અને અસત્ય એ જન્મે ઊંડે સર્વથા તણ કે

૬૨ ૮ ૨૭

મુહુત્તદુક્ષ્વા ઉ હવતિ કટયા, અઓમયા ને વિ તઓ સુઝદરા ।
ચાયાદુરત્તાણિ દુરુદ્ધરાણિ, વેરાણુવઘોણિ મહન્મયાણિ ॥ ૧૦ ॥

ઠાઠયે લોખડના ઠાટા
ક્ષણિક દુ ખ જિપળે,
કંટુ વાણી તણા ઠાટા
જન્માવે વેગ ને લાય ૧૦

વળી લોખડના ઠાટાઓ તો જે થઈ દુ ખ આપે છે અને તેને
અજમાયી બદ્દાર ઠાટવા પણ સહેલા છે પરંતુ કઠોર વચનના પ્રદારો
હૃદયમાં એવા આરપાર પેસી જાય છે કે તેને કાપવા સહેલા નથી અને તે
ગાઢ વૈર કરનારા હોય છે કે તે દ્વારા અનેક અત્યાચારો અને દુષ્કર્મો થઈ
જાય છે (માટે તેને પણ સુસાધક ત્યાગી દે)

દશ ૯ ૭ ૩ ૭

અપ્પત્તિભ જેણ સિયા, આસુ કુપ્પિજ્જ વા પરો ।
સન્નસો ત ન માસિજ્ઞા, માસ અહિઅગામિણિ ॥ ૧૧ ॥

અશ્રદ્ધા ઉપળે જેથી
શીઘ્ર કોપે ધીજ્ઞે જન,
તેવી દુષિત લાધાને
ન વદે સાધુ સર્વથા ૧૧

વળી સાધક, જે લાખા બોલવામાં જીભને અપ્રતીતિ ઉત્પન્ન થાય તથા જે
ચાલી બોલવાથી જીભ કોપે ભરાય તેમજ જેથી કાઠણુ અદિત થાય તેવી
દુષિત લાધાને સર્વથા ન જોડે

દશ ૮ ૪૮

દિટ્ઠ મિત્ર અસદિદ્ધ, પદિપુત્ર વિર્ઝ જિત્ર ।

અયપિરમણુન્વિગ્ગ, માસ નિસિર અત્તવ ॥ ૧૨ ॥

પરિમિત અસદિગ્ધ

સપૂર્ણ વ્યક્ત ને સ્ફુટ,

પરિચિત અનુદેગી

ભાષાને સચમી વહે

૧૨

પણ આત્માર્થી સાધક પરિમિત, સરોહરહિત, પૂર્ણ, સ્પષ્ટ અને વાકેફદાર વાણી બોલે તેવી વાણી પણ વાચાળપણથી અને અન્યને બેદરબાચ તેવા ભાવથી રહિત હોવી જોઈએ

દસ ૮ : ૪૬

ચિત્તમત્તમચિત્ત ઘા, અપ્પ વા જહ્ ઘા મહુ ।

વત્તસોહણમિત્તં પિ, ડગ્ગહસિ અજાદયા ॥ ૧૩ ॥

નિર્જીવ જીવતી કિંવા

વસ્તુ હો અટપ કે બહુ;

દાતણુની સગી માત્ર

આજ્ઞા યામ્યા વિના ઠલી

૧૩

ત અપ્પણા ન ગિણ્હતિ, નો વિ ગિણ્હાવણ પર ।

અન વા ગિણ્હમાણ પિ, નાણુવાણતિ સજયા ॥ ૧૪ ॥

નહિ ગ્રહે સ્વય કિંવા

ગ્રહાવે અન્યથી નહિ,

અદત્ત જે ગ્રહે તેને

અનુમોદે ન સયમી.

૧૪

સત્ત્વ વસ્તુ કે નિર્લેપ વસ્તુ અસ્પ પ્રમાણમાં કે બહુ પ્રમાણમાં ખીલતું તે। શું પણ એક દાતણની સળી માત્ર માલીકની રત્ન મેળવ્યા વિના સયમી પ્રકૃષ્ઠે। સ્વય ગ્રહણ કરે નહિ, ખીલ દ્વારા ગ્રહણ કરાવે નહિ કે અદત્ત ગ્રહણ કરનારને અનુમોદન સુધ્ધા આપે નહિ

દસ ૬ ૧૪, ૧૫

જ પિ વચ ચ પાય વા, કનલ પાયપુચ્છણ ।

ત પિ સજમલજઢા, ધારતિ પરિહરતિ અ ॥ ૧૫ ॥

વસ્ત્ર પાન તથા જે કે

રત્નોહરણ, કબલ,

સાધુ સયમ રક્ષાર્થે

રાખે કિંવા ભલે સજે

૧૫

ન સો પરિગ્રહો વુત્તો, નાયપુત્તેણ તાદ્દણા ।

મુચ્છા પરિગ્રહો વુત્તો, હિ વુત્ત મહેસિણા ॥ ૧૬ ॥

ન પરિગ્રહ તે કીધો

જાતપુત્ર મહર્ષિએ,

તે પરિગ્રહ મૂર્છામા

માને છે લોકના પ્રભુ

૧૬

જે કઈ વસ્તુ, ખાત્ર કળદ પાડપુત્ર રહેદરણુ ક્રત્યાદિ સુચમના
ઉપકારણે સુચમના નિર્વાહ માટે સુચમી પુરુષો પાસે કરે છે કે
પહેરે છે તેને જન્મતના જીવોના પ્રતિપાલક જાતપુત્ર ભગવાન મહાવીર કહે
પરિગ્રહ કહ્યો નથી બલકે તેમા સુચમ ધર્મ જતાળ્યો છે પણ વસ્તુદિ
કે કાંઈ પણ વસ્તુ પર જે આસક્તિ હોય તેા તેજ પરિગ્રહ છે એમ તે
જાણીશરે કરમા યું છે

કથા ૧ ૨૦ ૨૧

પ્રાયશ્ચિત્ત વિનયો, ઘેયાવચ્ચ તદેવ સમ્પાઓ ।

જ્ઞાણ ચ વિરક્તસંગો, એમો અભિન્તરો તવો ॥ ૧૭ ॥

પ્રાયશ્ચિત્ત તથા સેવા

સ્વાધ્યાય ને વિનીતતા,

કાયબ્યુત્સર્ગ ને ધ્યાન

એ આશયતર છે તપ

૧૭

પ્રાયશ્ચિત્ત વિનય, સેવા સ્વાધ્યાય ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એ છે
આશયતર તપ છે

અળસળમૂળોયરિયા, મિત્રચાયરિયા ચ રસપરિચ્છાઓ ।
કાયકિલેસો સલીળયા, ય વન્ધા તવો હોઈ ॥ ૧૮ ॥

કાયકલેશ રસ ત્યાગ
વૃત્તિ રોધ લોહરી,
પૂર્ણોપવામ એકાત,
કહ્યું છે બાહ્ય તે તપ ૧૮

ઉપવાસ, લોહરી, કુધાથી અલપ ખાતુ વૃત્તિ સંશ્લેષ (પેતાની
નિરૂપાતો પટાકવી) રસ પરિત્યાગ કાય કલેશાદિ આસનો અને એકાત
વૃત્તિનું સેવન એમ છ પ્રકારનું બાહ્યતપ હોય ■

૬૦ ૩૦ ૮

એવ તવ તુ દુઃખિ, જે સગ્મ આયરે મુળી ।
સો લિપ્પ સન્ધસસારા, વિપ્પમુચ્ચડ પળિડઓ ॥ ૧૯ ॥

આતરિક તથા બાહ્ય
આચરે તપ જે મુનિ,
વિવેકી શીઘ્ર તે સાધુ
કર્મથી મુક્ત થાય છે ૧૯

એ પ્રમાણે જે પ્રકારના તપ પૈકી જે મુનિ ચચાર્ય સમજીને તેને વિવેક
પૂર્વક આચરે છે તે પડિત સાધક કર્મજનનથી નવહી છુટી શકે છે -

૬૦ ૩૦ ૩૭

તવનારાયજુત્તેણ, મિતુણ કમ્મકચુય ।
 મુળો વિગયસગામો, મવાઓ પરિમુચ્છદ ॥ ૨૦ ॥

તપના બાણથી વધે
 જે સાધુ કર્મકચુકો,
 તે સાધુ બધનો કાપી
 સર્વથા મુક્ત થાય છે ૨૦

તપશ્વર્ગે રૂપ બાણથી મુક્ત તેવો જ મુનિ કર્મરૂપ બખ્તરને ભેટી
 ભવ સંસારમાં વિલય પામે જી અને સંસારરૂપ બધનથી પણ શામ તે
 સર્વથા મુક્ત થાય છે

૬૦ ૬ ૧૨

પ્રતાપચર્યવર્ગ

૬

અવમચરિણી ઘોર, પમાય દુરહિદ્વિષ ।
નાયરતિ મુગા છોપ, મેયાયયગવજિણો ॥ ૧ ॥

અપ્રતાપચર્ય ઠે ઘોર
દુષ્ટ પ્રમાદનું ગૃહ,
મુનિઓ તે નહીં ધચ્છે
સાવધાન રહી સદા.

મૂલમેયમહમ્મસ્સ, મહાદોસસમુસ્સય ।
તમ્હા મેટુણસંસગ્ગ, નિગ્ગથા વજ્જયતિ ણ ॥ ૨ ॥

મૂળ એ છે અધર્મોનું
પાત્ર છે મહાદોષનું,
મૈથુન સગને તેથી
નિર્મથા મર્વથા તને ૨

ચારિત્ર ધર્મમાં સાધધાન રહેનારા મુનિજનો સાધારણ જનસમૂહથી
ફ સાધ્ય અને પ્રમાદના પરમ અને બચકર સ્વચર્ય અગ્રદાયર્યને કહી
આચરના નથી તેમ ઈચ્છતા પણ નથી કરણ કે અગ્રદાયર્ય એ જ અધ
ર્મનું મૂળ છે મૈથુન એ જ મહાદોષનું ભાજન છે માટે મૈથુન સસર્ગને
નિર્મથ પુરુષો ત્યાગી કે છે

૧૯૦ ૧ ૧૧, ૧૭

વિભૂસા રૂપિસસગ્ગો, પળીઝ રસમોયણ ।
નરસત્તગવેસિસ્સ, વિસ તાલુડ જહા ॥ ૩ ॥

વિભૂષા, શ્રી તણો સગ,
રસાળા સ્વાદુ સોજન,
કરાવ ઝેરના જેવા
તે આત્માર્થી મુમુક્ષુને ૩

આત્મ સ્વચર્યના શોધક માટે શોધતા (શરીર સાદર્થ), શ્રીનો સસર્ગ
અને રસવાળા સ્વાદુ ખાણાઓ એ બચકર ઝેર જેવા છે

૧૯૦ ૮ ૫૭

જહા કુકુડપોઅસ્સ, નિચ્ચ કુલ્લઓ મય ।

एव खु बमयारिस्स, इत्थी विग्गहओ मय ॥ ૪ ॥

જેમ કુકુડ બચ્ચાને

જિલાડીનેા સદા ભય,

તેમ છે બ્રહ્મચારીને

સ્ત્રીના સસર્ગનેા ભય

૪

જેમ કુકુડના બચ્ચાને હંમેશા જિલાડીથી ભય રહ્યો હોય છે તેજ
બ્રહ્મજી બ્રહ્મચારીને સ્ત્રીના દેહથી ભય રહે છે ॥

૧૨૧૦ ૮ ૫૪

રસા પગામ ન નિસેવિયજા, પાય રસા દિત્તિકરા નગણ ।

दित्त च कामा समभिदवन्ति, दुम जहा साउफल व पक्खी ॥૫॥

ન સેવવા બહુ સ્વાદો

જે કરે દીપ્ત ઇદ્રિયો,

વિકારો પીડશે જેમ

પક્ષીઓ કૃળ સ્નાહુને

૫

વિવિધ ભતના રસવાળા પદાર્થોને કટ્યાણુના અર્થાઓએ ભોગવવા
નહિ, કારણ કે રસ ઇદ્રિયોને ઉત્તેજિત કરનારા નીવડે છે, અને સ્વાદુ
કૃળવાળા વૃક્ષની ઉપર પક્ષીઓ જેમ ધસી આવી પીડા ઉપજાવે છે તેમ
ઇદ્રિયોના રસાદિ વિષયમાં ઉન્મત્ત બનેલા મનુષ્યની ઉપર કામભોગો પણ
ધસી આવી પીડા ઉપજાવે ॥

૬૦ ૩૨ ૧૦

* સ્ત્રી સરીરનો ભય રાખવો પ્રેરડે સ્ત્રી પરિચય ન કરવો તે જ ભાવ
છે સીન્નતિ પ્રત્યે પ્રરુચને કે પ્રરુચન્નતિ પ્રત્યે સ્ત્રીને ધૂણી લાવવા માટેનું
આ કથન નથી, તેમ અવડા રહેવા માટે પણ નથી પરંતુ બ્રહ્મચર્યના
સાધક કે સાધિકાને કેટલું ભગૃત રહેડું જોઇએ તેની આવધાની આ
કથન સૂચવે છે

ચિત્તમિત્તિ ન નિગ્જાણ, નારિં વા સમલકિમ ।

મક્કર પિવ દદુળ, દિદ્ધિં પહિસમાહે ॥ ૬ ॥

શ્રુગાર ચિત્ત ભોંતિના

તથા સૌદર્ય સીતલું,

વિકારી દિદ્ધિથી કેા દી'

પ્રસાર્યારી જુએ નહિ

૬

પ્રસાર્યારી સાધક શ્રુગારના ચિત્તવાળું દિવાદને કે સીતના સૌન્દર્યને
વિકારી દિદ્ધિથી જુએ નહિ

૬૨૦ ૮ ૫૫

ભગ પચ્ચગ સંઠાળ, ચારુલ્લાવઅપેહિમ ।

દુર્યોળ ત્ત ન નિગ્જાણ, કામરાગ વિવદુળ ॥ ૭ ॥

સીએના અગ પ્રત્યગ

ચારુલેણ, નિરીક્ષણ,

ન દેએ ચિત્તવે સાધુ

કામ રાગ વિવર્ધક

૭

સીએના અગપ્રત્યગ, આકાર, મીઠા વેણ અને સૌમ્ય નિરીક્ષણ
(કામિ) એ કામરાગ (મનોવિકાર) ને વધારવાના જ નિમિત્તરૂપ છે
માટે શાણું સાધક તેને ન જુએ કે ન તેનું ચિત્તન કરે

૬૨૦ ૮ ૫૮

कूड्य रुड्य गोय, हसिय घणिय कदिदय ।

वम्मचेररखो थोण, सोयगिज्ज विज्जण ॥ ८ ॥

अनीना स्तनित ने गीत

हास्य, कन्दन, कृन्तित,

आभु डे कानथी तेने

अक्षय्यारी न खोगवे

८

अक्षय्यारी साधक अनीना कायल नेवा राख्खो, भीत, प्रीतीना विशदधी
बता कन्दन तेमल कुजारेखाइक स्नेहाग वचने पर न लक्ष आपे किंवा
कानथी पल्लु न सासणे

४ १६ ५

શુદ્ધિવર્ગ

૭

તવો જોઈ જીવો જોઈઠાણ, જોગા મુયા સરીર કારિસગ ।
કમ્મેહા સજમજોગસતી હોમ દુણામિ હસિણ પસત્થ ॥૧-૨॥

અવ ॥ જ્યોતિર્નુ સ્થાન
તપ શાન્તિ જ્યોતિ છે,
સત્કર્મ ઠડછી રૂપ
શરીર યજ્ઞ વેદિકા

કુકર્મ લાકડા રૂપે
સયમ શાંતિ મત્ર છે,
એવો યજ્ઞ કરો બાવે
જે પ્રશસ્ત્યો મહર્ષિએ ૨

જે યજ્ઞમાં તપ એજ અગ્નિ છે, જીવાત્મા અગ્નિનું સ્થાન છે, મન,
વચન અને કાયાના યોગરૂપ કંડલી ■ શરીરરૂપ યજ્ઞવેદિકા છે, કર્મરૂપી
લાકડા છે અને સમમરૂપ શાંતિ મત્ર છે, આવા પ્રશસ્ત વ્યારિતરૂપ બાવ
યજ્ઞને જ સૌ કરો કે જે મનને મહર્ષિ જનોએ ઉત્તમ ગુણો છે

ઉ૦ ૧૨ ૪૪

ધમ્મે હરણ વમ્મે સત્તિતિલ્લે, અણાવિલે અત્તપસતલેલ્લે ।
જહિંસિ ણ્હામો વિમલો વિસુદ્ધો, સુસોઢમ્મો પજહામિ વોસ ॥૩॥

ધર્મ છે જળનો કુઠ
બ્રહ્મચર્ય સુતીર્ય છે,
તેમા નાહો જશે દોષો
શાંતિ ને શુદ્ધિ પામશે ૩

ન્યા ધર્મરૂપી કુઠ (કુડ) અને બ્રહ્મચર્યરૂપી પુરુષતીથ છે તે કુડના
તીર્યમા નહાવાથી જ દોષની નિવૃત્તિ થાય છે અને સાન્નિ તથા શુદ્ધિની
પ્રાપ્તિ થાય ■

ઉ૦ ૧૨ ૪૬

શ્રમણવર્ગ

૮

પગપ્પા અજિણ સત્તુ, કસાયા इदियाणि य ।
તે જિણિત્તુ જહાનાય, વિહરામિ અહ મુણી ॥ ૧ ॥

દુરાત્મા છે મહાશત્રુ
કષાયો ઇદ્રિયો વળી,
છતી તેને યથા ન્યાયે
વિહરે તે મહામુનિ ૧

(મનની દુષ્ટ પ્રવૃત્તિને વશ થયેલો) એક છવાત્મા (જે ન છતાવ
તો તે જ) શત્રુ છે, અને એ શત્રુના પ્રવાયે ચાર કષાયો અને પાંચ
ઈદ્રિયો પણ શત્રુ છે. એમ આખો શત્રુની પરપરાને ન્યાય પ્રમાણે છતીને
શાંતિપૂર્વક વિહરે તે જ મહામુનિ છે

મવતળ્યા છયા ઘુત્તા, મીમા મીમપલોદયા ।
તમુચ્છિત્તુ જહાનાય, તિહરામિ મહામુળી ॥ ૨ ॥

ભવતૃષ્ણા લતા બુડી
ભીષણ કૃળને કૃળે,
છેદીને મૂળથી તેને
વિહરે તે મહામુનિ. ૨

આ સસારમાં મહાપુરુષોએ સસારને વધારનારી તૃષ્ણાને જ વિષવેદ
કહી છે કે જે વેદ ભયકર અને હેરી કૃળે। આપી છવાને જન્મમરણ કસાવી
રહી છે તેને બસાબસ જાણી જે મૂળથી કાપેલી નાએ તે જ મહામુનિ છે

૬૦ ૨૩ ૪૮

અચ્છણ રયણ ચેવ, વન્દણ પૂયણ તહા ।
હૃદ્વીસકારસમ્માણ, મણસા વિ ન પર્યણ ॥ ૩ ॥

પૂજા, સત્કારને સેવા
કીર્તિ, સન્માન, અર્ચન;
થાઓ કિ વા ન થાઓ તે
વાચ્છા સેવે ન સાધકો ૩

જે દનાદિનું અર્ચન, કીર્તિ, સત્કાર, સન્માન, પૂજન વગેરે સેવા થાઓ
કે ન થાઓ, બિનુ પોતે તેને મળથી પણ વાચ્છતા નથી

૬૦ ૩૫ : ૧૮

અક્રોસપદ્ધિ વિદ્યુત્તુ ધીરે, મુળી ચરે લાટે નિચ્ચમાયગુત્તે ।
અન્વગમણે અસપદ્ધિદે, જે વસિળ અહિયાસદ્ધિ સ મિચ્છૂ ॥ ૪ ॥

અન્વય ચિત્તને રાખી
પ્રશસ્ત સયમી સદા,
આક્રોશ વધ ને કષ્ટો
સહે ધૈર્યધી સાધુ તે. ૪

કોઈ કોઈ વચન કહે કે મારે તો તેને સ્વર્ગમાં જઈ જાણીને તે
અધા કષ્ટોને પ્રસન્ન ચિત્તથી સહન કરે અને હમેશા અન્વયાકુળ ચિત્ત રાખે
તે જ મિષ્ટ કહેવાય

ઉ. ૧૫ ૩

વત્થગધમલકાર, ક્ષત્રીઓ સયનાણિ ॥
અચ્છદા જે ન મુજતિ, ન સે વાદિત્તિ વુચ્છઈ ॥ ૫ ॥

વસ્ત્ર, ગધ, અલકારો
સ્ત્રીઓ ને શયનાસનો,
પરાધીનપણે ત્યાગે
તેથી ત્યાગી ન તે બને ૫

જે ય કતે પિણ્ મોણ, લહે વિપિટ્ટી કુન્વહ ।

સાહીજે ચયહ મોણ, સે હુ ચાહતિ વુન્વહ ॥ ૬ ॥

સુદર પ્રિય લોગોને

જે પામી અળગા કરે,

સ્વાધીન પ્રાપ્ત લોગોને

ત્યાગે તે ત્યાગી ડે ખરે

૬

વજો, કરતુરી, અમર કે તેવા મુખવી પદાર્થો, મુકુટાદિ અન્યારો, શીઓ તથા પનખ વગેરે મુખરત્નાને જે પરવસપણે ન લોખવે તે કહ ત્યાગી કહી શકાય નહિ

પરતુ જે મનોહર તથા હિંદુ એવા કામલોગો સ્વતંત્ર રીતે પ્રાપ્ત થવા છતાં તેને શુભ ભાવનાઓથી પ્રેરાઈ પોતાથી અળગા કરી ત્યાગી કે છે તે જ આદર્શ ત્યાગી કહેવાય છે

દશા ૨ ૨, ૩

કામાણુગિદ્વિષ્મય સુ દુઃસ્વ, સન્નસ્ત લોગસ્ત સદેવગસ્ત ।

જ કાહ્ય માણસય ચ કિંચિ, નસ્સન્તગ ગચ્છહ વીયરાગો ॥ ૭ ॥

પશુ, નર તથા દેવો

લોકમા હુખ જે સહે,

તે જન્મ્યું કામ તૃષ્ણાથી

તે આમંજિત તજે મુનિ

૭

દેવલોક સુધીના સમગ્ર લોકમા જે કાઈ સારીરિક અને માનસિક હુખ છે તે બધું ખરેખર કામલોગોની પ્રાસક્તિથી જ લેવાય થયેલું છે તેથી મુનિ તેના ત્યાગ કરે

જહા દુમત્સ પુષ્પેસુ, મમરો આવિયદ રસ ।
 જ ય પુષ્પ વિલામેદ, સો ય પીળેદ અપ્પય ॥ ૮ ॥

વૃક્ષ-પુષ્પો વિષે જેમ
 ખીએ છે ભમરો રસ,
 પુષ્પને કદ ના આપે
 પોતાને પોષવા છતાં ૮

પમેણ સમણા મુત્તા, જે છોણ સતિ સાહુળો ।
 વિહગમા વ પુષ્પેસુ, દાળમત્તેસણે રયા ॥ ૯ ॥

તેમ તપસ્વી ને ત્યાગી
 સાધુઓ લોકને વિષે
 દત્તબિક્ષા ગવેષીને
 ભમરા જેમ નિર્વહે ૯

જેમ ભમરો વૃક્ષોના ફૂલોમાંથી મધ ચૂસે ■ ત્યારે તે ફૂલોને ઇન્ન
 પહોંચાડ્યા વિના પણ પોતાની ભતને પોષી શકે ■

તેમ જે સંસારના રાગબંધનથી (અતીથી) સંહિત એવા પવિત્ર
 સાધુઓ આ વિશ્વમાં વસે છે, તેઓ ફૂલના ભમરાની માફક આ સંસારમાં
 માત્ર પોતાની ઉપયોગી સામગ્રી તથા શુદ્ધ નિર્દોષ બિક્ષા અને તે પણ
 મહત્ત્વે આપી દેતા તે ષળવીને સત્વર રહે છે

ધમ્મારામે ચેરે મિલ્લૂ, ઘઈમ ધમ્મસારહી ।
 ધમ્મારામરતે દન્તે, વમ્મચેરસમાહિણ ॥ ૧૦ ॥

ધર્મ બાળે કરે બિશુ
 ધીર ને ધર્મ સારથિ,
 ધર્મમા રક્ત દાન્તાત્મા
 બ્રહ્મચર્ય સમાહિત ૧૦

ધૈર્યવાન અને સદ્ધર્મરૂપ રથ ચલાવવામા સારથિ સમાન-બિશુએ
 ધર્મરૂપી બગીચામા વિચરતું, અને ધર્મરૂપ બગીચામા રક્ત યજ્ઞને ઈન્દ્રિયાત્મ
 ક્રમન કરી બ્રહ્મચર્યમા જ સમાધિ કેળવવી

૬૦ ૧૧ ૧૫

છામાલામે સુદે દુક્કલે, જાવિણ મરણે તહા ।
 સમો નિન્દાપસસાસુ, તહા માણાગમાણઓ ॥ ૧૧ ॥

લાલ કે હાનિમા નિંદા
 સ્તુતિમા મૃત્યુમા તથા,
 સુખ કે દુઃખમા છવી
 સાધુ રાખે સમાનતા ૧૧

વળી લાલમા કે અલાલમા, સુખમા કે દુઃખમા, છવિતમા કે મર-
 ણમા, નિંદામા કે પ્રશંસામા અને માનમા કે અપમાનમા સાધુ સમા-
 નતા બળવે

૭૦ ૧૬ ૬૦

જહા મિગસ આયકો, મહારણમિ જાયડ ।

અન્ન ત્ત રુક્ષમૂલમિ, કો ણ તાદે તિગિચ્છડ ॥ ૧૨ ।

આતક મૃગને જ્યારે

આપે મહા અરણ્યમા,

ચિકિત્સા કો કરે તેની ?

વૃક્ષના મૂળમા જઈ

૧૨

કો યા સે ઓસહ દેહ, કો યા સે પુચ્છડ સુહં ।

કો સે મત્ત ચ પાગ વા, આહરિતુ પગામપ ॥ ૧૩ ॥

લાવી કોણ દવા આપે ?

કે પૂછે મુળ દુખને,

તેને દે કોણ લાવીને

ખાન પાન કહો તમે

૧૩

જયા સે મુહો દોહ, તયા ગચ્છહ મોયર ।

મત્તપાણસ્સ અટ્ટાપ્પ, વહ્નનાણિ સરાણિ ય ॥ ૧૪ ॥

નીરોગી તે જને ત્યારે

ત્યારે જાય અરણ્યમાં,

હીલા ધાસ અને પાણી

શોધે છે લોજનાર્ય તે

૧૪

સાહસ પાણિય પાડ, વહ્નેરેહિં સેરેહિ ય ।

મિગચરિય ચરિત્તાણ, ગચ્છહ મિગચારિય ॥ ૧૫ ॥

ખાઈ પી ધામ ને પાણી

હીલા વને સરોવરે,

ચરીને મૃગચર્યાને

પોતાનું સ્થાન પામતો

૧૫

एव समुद्रिओ भिक्खू, एवमेव अणेगए ।

मिगचारिय चरित्तण, उड्डु पक्कमइ दिस ॥ १६ ॥

રાગ દ્રેષ હણે તેમ
સયમી રહી એકલો,
મૃગચર્યા કરી તેમ
પામે આત્મવિકાસને

૧૬

મોટા અરણ્યમાં જંગલમાં મૃગમાં બેઠેલા મૃગશને જ્યારે રોમ લપાટ થાય છે ત્યારે ત્યાં જઈ તેની સારવાર હાથ કરે છે ? ત્યાં જઈ હાથ તેને ઝીંચાય આપે છે ? તેની સુખદુઃખની ચિંતા હાથ કરે છે ? હાથ તેને લોળન પાણી લાવીને ખવડાવે છે ?

જ્યારે તે નીરોગી થાય છે ત્યારે તે પોતાની મેળે લોળન માટિ વનમાં જઈ સુંદર ધાસ અને સરોવરને શોધી લે છે

લીકું ધાસ ખાઈ તથા સરોવરમાં પાણી પી, આવીરીતે મૃગચર્યા કરીને પણ પોતાના નિવાસ સ્થાને તે પહોંચી જાય છે

એજ પ્રમાણે ઉપમવત સાધુ એકાગ્રી (રાગદ્રેષને દૂર કરી) મૃગચર્યા કરીને પોતાના આત્મવિકાસને પામે

અહો લિણેહિં અસાવજ્ઞા, વિત્તી સાહુણ દેસિયા ।

મુક્કસાહુણદેહસ્સ, સાહુદેહસ્સ ધારણા ॥ ૧૭ ॥

ભોક્ષ સાધન હેતુથી

ધારતો સાધુ દેહને,

આ ભિક્ષાવૃત્તિ નિબ્બાપી

તે સારુ વર્ણવી જિને

૧૭

અહો ! સાધુપુરુષનો દેહ ભોક્ષના સાધનરૂપ છે તેથી તેને નિભાવવા
સારુ ન જિનેશ્વર દેવોએ નિબ્બાપી ભિક્ષાવૃત્તિ બતાવી છે

દશ ૫ ૭૦ ૧ ૬૨

કાલેણ નિક્કમ્મે મિક્કજૂ, કાલેણ ચ પઢિક્કમે ।

અકાલ ચ વિવજિત્તા, કાલે કાલ સમાયેરે ॥ ૧૮ ॥

સમયે બીય ભિક્ષાર્યે

ને પાછો સમયે ફેરે,

કાળને ઓળખી કાર્ય

કરે ભિક્ષુ વિચક્ષણુ

૧૮

મટિ વિચક્ષણુ ભિક્ષુ, સમય થયે સ્થાનથી બહાર આદાર નિહારાદિ
દિવા મટિ બીય, અને વખત થયે પાછો ફેરે તેમજ કાળપ્રમાણે અનુકૂળ
થઈને સર્વ કાર્યો કરે

તવોગુણપ્પહાણસ્સ, ઉઝ્જુમર્હસ્સતિસજમરયસ્સ ।

પરીસદ્દે જિણત્સસ્સ, મુઝ્ઠા મુગર્હ તારિસગસ્સ ॥ ૧૯ ॥

તપસ્વી, સયમી ત્યાગી

સરલ ને સહિષ્ણુ જે,

સાધુ સમ્પન્ને વેઠે

તેને સુલભ સફળતિ

૧૯

જેનામાં આશ્વતર તથા બાલ તપશ્ચર્યાના મુખ્ય પ્રધાનપણે છે, જે પ્રકૃતિથી સરળ, સહિષ્ણુ અને સયમી છે તથા આવી પગલા સમ્યક્ને સહન કરે છે તેવા ત્યાગી સાધકને સુખતિ પ્રાપ્ત થવી સાવ સુલભ છે

દશા ૪ ૧૭

ગોનાલો મળ્હાલો વા, જહા તદ્ધવ્વણિસ્સરો ।

एव वणिस्સरो सपि, सामण्णस्स भवित्तसि ॥ ૨૦-૨૧ ॥

જેમ ગોવાળ ગાયોનો

રખેવાળ ન માલિક,

રહે ભડાર ભડારી

કિંતુ ન દ્રવ્યનો ધણી

૨૦

તેમ જ માનની કોઈ
સજીને સ્વાગ સાધુનો,
સયમને ન પાળે તો
ન તે શ્રામણનો ધણી ૨૧

જેમ ગોવાળ ગાયને હાકવા છતાં ગાયનો ધણી નથી પણ લાકડીનો
ધણી છે અને ભડારી દ્રવ્યને રક્ષવા છતાં પણ ચાવીનોજ ધણી ॥ તેમ સાધુ
પણ ને સાધુનો વેશ જ માત્ર પહેરી છે અને સુખ ન પાળે તો તે સાધુવાનો
—ચારિત્રનો ધણી નહિ પણ માત્ર વેશનો જ ધણી બને છે

૭૦ ૨૨ ૪૫

અહિગરણકટસ્સ મિક્સુણો, વયમાણસ્સ પસજ્ઞ દારુણ ।
અદ્દે પરિહાયત્તી ચહુ, અહિગરણ ન કરેજ્જ પણિહણ ॥ ૨૨ ॥

કરે કલહ જે સિદ્ધ
વાણી દારુણ જે વહે,
હણાયે સાધુતા તેની
તેવું કરે ન પડિત ૨૨

જે સિદ્ધ કલહ કરે ॥ અને જીભને કુખ ઉત્પન્ન થાય તેણે બોલે
છે તે સિદ્ધની સાધુતા નષ્ટ થાય છે માટે પડિત સાધુ તેવું વર્તન ન રાખે.

સૂચ ૨. ૭૦ ૨ ૧૬

વહુ સુનેદ કળેહિં, વહુ અચ્છિહિં પિચ્છદ ।

ન ય દિદુ સુઅ સન્વ, મિક્કલૂ અવસાઅમરિહદ ॥ ૨૩ ॥

સાસળે બહુ કાનેથી

દેખતો આખથી ઘણું,

દેખેલું સાસળેલું સૌ

ભિક્ષુ બોલે નહો કદી.

૨૩

ભિક્ષુ ધણ પોતાના કાનેથી સાસળે છે તથા આખથી ભુલે છે
પરંતુ બધું ભેષેલું કે સાસળેલું બીજાને કહેવું તે તેને મન થાય નથી

દશ ૮ ૨૦

સુઅ વા જદ વા દિદુ, ન હવિગ્ગોવધાદમ ।

ન ય કેળ ડનાણ, ગિહિજોગ સમાયો ॥ ૨૪ ॥

ભેષેલું સાસળેલું તે

જે ખીડા પરને કરે,

તેલું કં ના વહે ભિક્ષુ

ગૃહસ્થાચારને તજે

૨૪

જે સાસળેલું કે ભેષેલું કહેવાથી બીજાને ઇન્દ્ર પદોચે કે લાગણી
ફાપ તેલું પણ ભિક્ષુ કદી ન બોલે તેમજ કોઈ પણ પ્રકારે ગૃહસ્થને
(સાધુને ન) છાજે તેવા અવધાર સુધા ન આવે

દશ ૮ ૨૧

વિમૂસાવત્તિઝ મિત્ત્વુ, કમ્મ વધઈ ચિક્કણ ।

સસારસાયે ઘોરે, જેણ પડઈ દુરુત્તરે ॥ ૨૫ ॥

દેહ સૌદર્ય વૃત્તથી

બાધતો કર્મ ચીકણા

તે સૌંધુ કર્મના ભારે

ડૂબે સસાર સાગરે

૨૫

શરીર વિમૂષાને નિમિત્તે જે લિધુ ચીકણા કર્મો બાધે છે તે, તે કર્મોના ભારથી આ સસારરૂપ મહાસાગરમાં ડૂબે છે (અર્થાત્ જ મ મરણના ચક્રમાં પડે છે)

૬૨૦ ૧ ૧૬

• જે કર્મો કોમળા વિના જ્ઞાનથી કે તપથી દૂર ન થઈ શકે તે કર્મોને ચીકણા (સ્નિગ્ધ) કર્મો કહેવાય છે. આવા કર્મો વીત આસક્તિથી જન્મે છે

કર્મ વર્ગ

૯

કમ્મસગેહિ સમ્મુદા, દુક્ખિયયા बहुवेयणा ।
अमाणुसासु जोणिसु, विणिहम्मन्ति पाणिणो ॥ ૧ ॥

કર્મ પાશે કરી મૂઠ
અત્યત દુખ વેઠતા,
એવા એવા હણાય છે
અમાનુષાદિ યોનિમા ૧

કર્મના પારાથી બંધાએલા અને તેથી પ્રનેશા એવા અમાનુષી
(નરક કે તર્યેય ત્યાં જાય છે

एगया देवलोएसु, नरएसु वि एगया ।

एगया आसुर काय, अहाकम्मेहि गउड ॥ २ ॥

એકદા દેવલોકોમા

નરકોમાય એકદા,

એકદા આસુરી કાયા

પામે છવ સ્વકર્મથી ૨

જેવા પ્રકારના કર્મો હોય તેવી રીતે તે છવે પોતાના જ શુભાશુભ કર્મથી કદાચિત્ દેવલોકમા, કવચિત્ નરક થાનિમા અને કવચિત્ આસુરી થાનિમા મમન કરે છે

૭૦ ૩ ૩

कम्माण तु पट्ठाणाए, आणुपुर्वी कयाइउ ।

जीना सोहिमणुप्पत्ता, आययति मणुत्सय ॥ ३ ॥

કર્મના પડખો કાપે

લોગવે કમવી પુન,

ત્યારે તે શુદ્ધિને પામી

પામે માનવ દેહને ૩

ન્યારે તે કર્મોને લોગવી લે છે ત્યારે તેના ગાઢ કર્મોનો કમિષ નાશ થાય છે અને ત્યારે શુદ્ધિને પામેલા તે છવે અનુક્રમે જ મનુષ્ય દેહને પ્રાપ્ત કરી શકે છે

૭૦ ૩ ૭

કર્મ વર્ગ

૯

કમ્મસગેહિં સમ્મૂઢા, દુક્ખિયયા बहुवेयणा ।
अमाशुसासु जोणिमु, विणिहम्मन्ति पाणिणो ॥ ૧ ॥

કર્મ પાશે કરી મૂઢ
અત્યત દુઃખ વેઠતા,
એવા છવે હણાય છે
અમાનુષાદિ યોનિમા. ૧

કર્મના પાશથી નકડાએલા અને તેથી મૂઢ બનેલા છવે અમાનુષી
(નરક કે તિર્થંચ) યોનિમા નર્ક ત્યાં દુઃખનું વેદન કરીને હણાય છે

एगया देवलोएसु, नरएसु वि एगया ।

एगया आसुर काय, अहाकम्मेहि गच्छइ ॥ २ ॥

એકદા દેવલોકોમા
નરકોમાય એકદા,
એકદા આસુરી કાયા
પામે છવ સ્વકર્મથી ૨

જેવા પ્રકારના કર્મો દોષ તેવી રીતે તે છવો પોતાના જ શુભાશુભ કર્મથી કલ્પિત દેવલોકમા, કલ્પિત નરક પોતિમા અને કલ્પિત આસુરી પોતિમા ગમન કરે છે

૭૦ ૩ ૩

कम्माण तु पढाणाए, आणुपुज्जौं कयाइउ ।

जीवा सोहिमणुप्पत्ता, आययति मणुस्सय ॥ ३ ॥

કર્મના પડળો કાપે
લોગવે કમથી પુન,
ત્યારે તે શુદ્ધિને પામી
પામે માનવ દેહને ૩

જ્યારે તે કર્મોને લોગવી લે છે ત્યારે તેના ગાઢ કર્મોના કમિક નાશ થાય છે અને ત્યારે શુદ્ધિને પામેવા તે છવો અનુક્રમે જ મનુષ્ય દેહને પ્રાપ્ત કરી શકે છે

૭૦ ૩ ૭

કર્મ વર્ગ

૬

કમ્મસંગેહિં સમ્મુદા, દુક્ખિસ્વયા મહુવેયણા ।
અમાણસાસુ જોણિસુ, વિણિહમ્મત્તિ પાણિણો ॥ ૧ ॥

કર્મ પાશે કરી મૂઢ
અત્યત દુખ વેઠતા,
એવા છવો હણાય છે
અમાનુષાદિ થોનિમા. ૧

કર્મના પાશથી જકડાએલા અને તેથી મૂઢ બનેલા છવો અમાનુષી
(નરક કે તિર્યચ) થોનિમા જઈ ત્યાં દુખનું નેદન કરીને હણાય છે

एगया देवलोएसु, नरएसु वि एगया ।

एगया आसुर काय, अहाकम्मेहि गउउह ॥ २ ॥

એકઠા દેવલોકોમા
નરકોમાય એકઠા,
એકઠા આસુરી કાયા
પામે છવ સ્વકર્મથી ૨

જેવા પ્રકારના કર્મો દોષ તેવી રીતે તે છવો પોતાના જ શુભાશુભ કર્મથી કદાચિત્ દેવલોકમા, કવચિત્ નરક યોનિમા અને કવચિત્ આસુરી યોનિમા મળન કરે ॥

૭૦ ૩ ૩

कम्माण तु पहाणाए, आणुपुर्वी कयाइउ ।

जीना सोहिमणुप्पत्ता, आययति मणुस्सय ॥ ३ ॥

કર્મના પહોળા કાષે
લોગવે કમથી પુન,
ત્યારે તે શુદ્ધિને પામી
પામે માનવ દેહને ૩

જ્યારે તે કર્મોને લોગવી લે છે ત્યારે તેના આઠ કર્મોના કમિક નાશ થાય છે અને ત્યારે શુદ્ધિને પામેવા તે છવો અનુકર્મ જ મનુષ્ય દેહને પ્રાપ્ત કરી શકે છે

૭૦ ૩ ૭

કર્મ વર્ગ

૯

કમ્મસગેહિં સમ્મૂઢા, દુક્ખિયયા વહુવેયણા ।
અમાણુસામ્મુ જોણિસુ, વિણિહમ્મન્તિ પાણિણો ॥ ૧ ॥

કર્મ પાશે કરી મૂઢ
અત્યત દુખ વેઠતા,
એવા છવો દુણાય છે
અમાનુષાદિ યોનિમા. ૧

કર્મના પાશથી જકડાએલા અને તેથી મૂઢ બનેલા છવો અમાનુષી
(નરક કે તિર્યચ) યોનિમાં જઈ ત્યાં દુખનું વેદન કરીને દણાય છે.

एगया देवलोएसु, नरएसु वि एगया ।

एगया आसुर काय, अहाकम्मेहि गच्छह ॥ २ ॥

એકઠા દેવલોકોમા

નરકોમાય એકઠા,

એકઠા આસુરી કાયા

પામે છવ સ્વકર્મથી ૨

જેવા પ્રકારના કર્મો હોય તેવી રીતે તે છવો પોતાના જ શુભાશુભ કર્મથી કલ્પિત દેવલોકમા, કલ્પિત નરક યોનિમા અને કલ્પિત આસુરી યોનિમા ગમન કરે છે

૭૦ ૩ ૩

कम्माण तु पहाणाए, आणुपुर्वो कयाइउ ।

जीना सोहिमणुप्पत्ता, आययति मणुत्तसय ॥ ३ ॥

કર્મના પડળો કાપે

લોગવે ક્રમથી પુન,

ત્યારે તે શુદ્ધિને પામી

પામે માનવ દેહને ૩

જ્યારે તે કર્મને લોગવી લે છે ત્યારે તેના માત્ર કર્મોનો કમિક નાશ થાય છે અને ત્યારે શુદ્ધિને પામેલા તે છવો અનુક્રમે જ મનુષ્ય દેહને પ્રાપ્ત કરી શકે છે

૭૦ ૩ ૭

સુકમૂલે જહા રુઝવે, સિન્ચમાણે ન રોહતિ ।

एव कम्मा ण रोहति, मोहणिज्जे स्वय गए ॥ ૪ ॥

સકેલા મૂળિયાવાળા

વૃથો સિન્ચ્યા ફળે નહિ,

તેમ ફળે નહીં કર્મો

મોહનીય ખળ્યા પછી

૪

તે વૃથો મૂળથી ચૂકાઈ ગયા હોય તે જળ સિંચન કરવા છતાં ફરીથી પામરાતા નથી તેજ રીતે મોહનીય કર્મ ગયા પછી બીજા કર્મો નિષ્ફળ થાય છે (ખરી બધ છે)•

“ પ્રાસ્તાવિક

• જૈનદર્શનમાં કર્મનું સામર્થ્ય વર્ણવેલું છે છતાંમા સારા માઠા કમવશાતજ હિંસ્ય કે અધમમતિ પામે છે તે કર્મોના આઠ પ્રકારોમાં સૌથી મહાન મોહનીય કર્મ છે તેનો નાશ થયા પછી હવે કર્મો સર્વેયા ખરી પડે છે

હિંસે વાળે મુસારાઈ, માદલ્લે પિસુણે સદે ।

મુજમાણે સુર મસ, સેયમેય તિ મજદ ॥ ૫ ॥

હિંસક મૂર્ખ ને જૂઠો

માયાવી, ચાકિયો, શક,

માસ ને મદિરા મસ્ત

તે તેમા મોજ માણતો

૫

કાયતા વયમા મત્તે, વિત્તે ગિધે ચ દ્વિતિયસુ ।

દુહઓ મલ સચિનદ, સિસુણાગુ વ્વ મદિર્ય ॥ ૬ ॥

જે રક્ત ધન, રામામા

મત્ત છે કર્મ વાણીથી,

અણુસિયું દ્વિધા માટી

મથે તે તેમ પાપને

૬

તઓ પુટ્ટો આયજ્ઞેણ, ગિત્રાણો પરિતપ્પદ ।

પમીઓ પરલોગસ્સ, કમ્માણુપ્પેહિ અપ્પણો ॥ ૭ ॥

ઝને ઠિ ભોગથી રોગી

ત્યારે કલ્પાત તે કરે,

ટુંબી ફૂળ સ્વકર્મોના

બીએ છે પરલોકથી

૭

(જે જીવાત્મા જન્મ એવા નરદેહને પામી આત્મસત્ત્વ બુદ્ધિ અને સાધનોના કુરૂપધોમ કરે છે તેના કુરૂલો અને પરિણામનું આ વર્ણન છે)

જે માનવ દ્વિસક બૂઠો, માયાવી, આડિધો, રાક અને મૂર્ખ બની રામા અને ધનમા રક્ત રહે છે અને તેમાજ આનંદ છે એમ મોદથી માની બેસે છે તે કાયાથી અને વચનથી મહોન્મત થયેરો જીવાત્મા અણુસિયું માટીને જેમ બે પ્રકારે ભોગી કરે છે તેમ બે પ્રકારે કર્મરૂપ મળને એકઠો કરે છે

ત્યારબાદ પરિણામે જ્યારે રોગથી પીડાય છે ત્યારે તે જૂળ કલ્પાત કરે છે અને પોતાના કરેલા કુકર્મોના ફૂળોને સલારીને દવે પરલોકથી પણ અધિક બીવા માટે છે

તેણે જહા સધિમુદે મટીણ, સકમ્મુણા ફિચ્ચદ્ધ પાવકારી ।
 એવ પયા વેચ્ચ રૂદ્ધ ચ છોણ, કઢાણ વમ્માણ ૧ મુસ્સ અતિથિ ॥૮॥

જલાયો ચોર ચેસ્તા
 પામે દુખ સ્વકર્મથી,
 તેમ કર્મ તણી મુક્તિ
 ન માયે લોગબ્યા વિના.

૮

ચોરી કરતા પકડાયેલા પાપકર્મ કરનાર ચોર જેમ પોતાના કૃત્યથી
 પીડાય છે તેમ જીવો અહીં અને પારલોકમાં આવી રીતે પોતાના કર્મ વડે
 ન પીડા પામે છે કારણ કે કરાવેલા કર્મોની લોગબ્યા વિના મુક્તિ નથી

૭૦ ૪ ૩

ન તત્સ દુક્સ વિમયતિ નાદ્યા, ન મિત્તવગ્ગા ન મુયા ન વપવા ।
 એકો સય પવ્વણુહોદ્ધ દુવર્ણ, કત્તારમેવ અણુજાદ્ધ કમ્મ ॥ ૯ ॥

મુત, જ્ઞાતિ, સખા, ખધુ
 કર્મભાગી અને નહિ,
 એકાકી જીવ લોકતા છે,
 કર્તાને કર્મ આપણે

૯

કર્મના પરિણામે જન્મ ન થયેલા દુખમાં જ્ઞાતિજનો સ્નેહિવર્ત, પુત્રો
 કે અનુભો કોઈ ભાગ પડાવતા નથી કર્મ કરનાર જીવને સ્વયં તેનું દુખ
 લોગબદ્ધ પડે છે કારણ કે કર્મ તેના કરનારનેજ અનુસરે છે

૭૦ ૧૩ ૨૩

સત્યગ્રહણ વિસમવસ્ત્રણ ચ, જલણ ચ જલપવેસો ય ।

અણાયારમળડસેવો, જમ્મમરણાણિ વ્રધન્તિ ॥ ૪-૫

ઝેર ખાઈ મરે કોઈ
મરે કો જળમા કુળી,
શરૂનો ઝાટકો ખાઈ
મરે કો અગ્નિમા બળી.

૪

બનાચારી દુરાચારી
અકાળ મૃત્યુ જે કરે,
તે કરે જન્મના ફેરા
તોયે પાર ન પામતો.

૫

કેટલાક મૂઠ લોકો પોતાનાજ પાપોથી ઉત્પન્ન થયેલા કુ અર્થી કુટાણી
ઝેર ખાઈને, કેટલાક પાણીમા કુળીને, કેટલાક પર્વતેથી પડીને કોઈ અગ્નિ
મા બળીને અને કોઈ બનાચાર કે દુરાચાર સેવીને એવી રીતે જોયા અ
કાળ મૃત્યુમા મરે છે તે આ સસારમા જન્મમરણના ખૂબ ફેરા કર્યા કરે
છે છતાં સસારનો અંત પામી શકતા નથી

નોંધ —અકાળ મરણથી જીવાત્મા છૂટવાને બદલે જમણે બપોય ॥

સરોરમાહુ નાવતિ, જીરો યુષ્મદ નાવિતો ।
સમારો લગ્નગો વુલો, જી સરતિ મહેસિગો ॥ ૨ ॥

શરીર એક છે નોકા
તેનો છે છવ નાવિક;
સમુદ્રરૂપ સસાર
જે તરે તે મહાજન. ૨

શરીર એક નોકા છે આ સસાર તે સમુદ્ર છે અને છવ એ નાવિક
છ તે સસારસમુદ્રને શરીરદાતા જે તરી નવ તેમ મહાજન છે
૬૦ ૧૩ ૩૭

જાવતડવિગ્નાપુરિમા, સન્ધ તે ટુક્કસમરા ।
લગ્નતિ મહુતો મૂગ, સસારમ્મિ જગત્તપ ॥ ૩ ॥

અજ્ઞાની નેટલા લોકો
તે સર્વે દુષ્પાત્ર છે;
મૂડો જાનત અમારે
જન્મ મૃત્યુ વિશે જામે. ૩

જેમના અજ્ઞાની પુકરો છે તે જાણ એકાદ દુષ્પાત્ર થશે છે (દુષ્પાત્ર
છ ૩ તે મૂડ પુકરો જાનત એવા સમારને વિશે જાણવા નજ થાય છે
(જન્મ મૃત્યુનાં દુષ્પાત્ર છે)

સત્યગ્રહણ વિસમક્ષણ ચ, જલણ ચ જલપવેસો ય ।

અળાયારમણડસેવો, જન્મમરણાણિ ચઘન્તિ ॥ ૪-૫

ઝેર ખાઈ મરે કોઈ
મરે કો જળમા ડુબી,
શસ્ત્રનો ઝાટકો ખાઈ
મરે કો અગ્નિમા બળી.

૪

અનાચારી દુરાચારી
અકાળ મૃત્યુ જે કરે,
તે કરે જન્મના ફેરા
તોયે પાર ન પામતો.

૫

કેટલાક મૂઠ્ઠા લોકો પોતાનાજ પાપોથી હતથળ થયેલા હુ ખયી દુઃખી
ઝેર ખાઈને, કેટલાક પાણીમા ડુબીને, કેટલાક પર્વતેયો પડીને કોઈ અગ્નિ
મા બળીને અને કોઈ અનાચાર કે દુરાચાર સેવીને એવી રીતે જ્યો અ
કાળ મૃત્યુમા મરે છે તે આ સુસારમા જન્મમરણના ખૂણ ફેરા કર્યા કરે
છે છતાં સુસારનો અંત પામી શકતા નથી

નોંધ —અકાળ મરણથી જીવાત્મા છૂટવાને બદલે બમણો બપોલ

વૈરી વર્ગ

૧૧

રાગો ય દોષાગ્નિ ય કમ્પાયેયં, કમ્પ વ ગોદપ્પમય વદન્તિ ।
કમ્પ વ જાદમરણસ મૃત્, દુષ્ટ વ જાદમરણ ષયન્તિ ॥ ૭ ॥

રાગ ને દોષ કમ્પાયે
ગીજ છે કમ્પે ગોદપ્પ
જન્મ મૃત્યુ રૂપી દુષ્ટ
તેનું ચે મૃત્ કમ્પે છે

૧

૧૪ અને દોષ એ જન્મે કમ્પાયે એ જન્મ એ જાદમી દાદમ
૧૫ ૦ અને કમ્પ જન્મ મરણનું મૃત્યુ છે જન્મમરણ એ દુષ્ટ દાદમ
વધાને દેવ ૦ (૨૫) ૦ કે જન્મ દુષ્ટ મૃત્યુ દાદમ અને દોષ ૦), મિત્ર
ત ની ૩૩૧, ૩૩૨ ૦

૩૦ ૩૨ : ૦

રાગદોસે ય 'દો પાવે, પાવકમ્મપવત્તણે ।

જે મિક્ખૂ રુમ્મદ્દ નિચ્ચ, સે ન અચ્ચદ્દ મળ્હલે ॥ ૨ ॥

રાગ ને દ્રેષ ણે પાપી

પાપકર્મ પ્રવર્તકો.

તે સદ્દા ભિલ્લુ ઠ જે

ન ભમે ભવચક્રમા

૨

પાપકર્મમા પ્રવૃત્તિ કરાવનાર એવા જે પાપો રાગ અને દ્રેષ છે જે
ભિલ્લુ તે બે નેને રોકે છે તે આ સંસારમા પરિભ્રમણ કરતો નથી

૬૦ ૩૧ ૩

જહા ય અણ્ટપ્પમવા બલાગા, અળ્હ વગ્ગાપ્પમમ્મ જહા ય ।

મમેવ મોહાયયણ સુ તળ્હા, મોહ ચ તળ્હાયયણ વયતિ ॥૩॥

ખગને પ્રસવે ઈંકુ

ઈંકાને પ્રસવે, ખગ,

તેમ મોહ થકી તૃષ્ણા

તૃષ્ણાથી મોહ જન્મતો

૩

જેમ ઈંકામાથી પક્ષી અને પક્ષીમાથી ઈંકુ એમ પરસ્પર કાયકારણ
આવ છે, તેમ પ્રમાણે મોહમાથી તૃષ્ણા અને તૃષ્ણામાથી મોહ એમ પર-
સ્પર અન્યતરક આવ મહાપુરુષોએ કયો છે

કોદ માગ ચ માય ચ, છોમ ચ પાવરૂણ ।
 વમે નરારિ દોષે ડ, ફર્દો દિઅમળાગો ॥ ૪ ॥

કોધ, માન તથા માયા
 લોભ છે પાપવર્ધક,
 વમે તે ચાર દોષોને
 આદમ કલ્યાણ ઇચ્છુક ૪

આદમદિવનો કલ્યાણ સાધક પાપની વધિ કરવારા કોધ, માન, માયા અને લોભ એમ ચાર પ્રકારના દોષોને યોગ્ય વખતે

૪૫૦ ૮ ૧૧

કોદો કોદ પગાલેદ, માળો ડિગ્ગવનામગો ।
 માયા મિલાગિ નાલેદ, છોમો મન્વભિગાસગો ॥ ૫ ॥

દેવ પ્રીત કરો કોધ
 માન વિનયને કરો;
 મિત્રગાને દલો માયા
 લોભ તો કર્વેને દલો. ૫

કાળ ૩ કોદ પ્રીતિયે નાશ કરે છે, માન વિનયને વાળ કરે છે,
 માયા મિત્રગાને નાશ કરે છે અને લોભ તો કર્વે કુબોલો નાશ કરે.

૪૫૦ ૮ : ૧૭

કસાયા અગિણો વુત્તા, સુયસીલતવો જલ ।

સુયધારામિહયા સન્તા, મિત્રા હુ ન દહત્તિ મે ॥ ૬ ॥

શ્રુત શીલ તપશ્ચર્યા

રૂપી પાણીની ધારથી,

અમિ તુલ્ય કષાયો ને

ઠરીને ન દહાડતા

૬

તેવા કષાયો એજ અગ્નિ છે કે જે શરીર, મન અને આત્માને સતત બાળી રહ્યા છે પણ તે પર જે જ્ઞાન, આચાર અને તપશ્ચર્યાની જળની ધારાઓ છાટવામાં આવે તો તે કમપૂર્વક ઠરી જવા માટે છે, અને પાછી બાળતા નથી

૬૦ ૨૪ ૫૩

નાણત્વ મગ્નત્વ પગાસળાણ, અગ્નામોહત્વ વિરજળાણ ।

રાગત્વ દોષત્વ ચ સરણ, ણ તસોક્ત્વ સમુવેદ મોક્ત્વ ॥૭॥

પૂર્ણ જ્ઞાન પ્રકાશતા

અજ્ઞાન મોહ વર્જતા,

રાગદ્વેષ જતા પામે

એકાત સુખ સુકૃતિનું

૭

અજ્ઞાન અને મોહના ત્યાગથી જ્ઞાનનો પ્રકાશ થાય છે અને સંપૂર્ણ જ્ઞાનના પ્રકાશની પહેલા રાત્ર અને દૂષનો દાય થઈ જવાથી એકાત સુખ કરી એવું મોક્ષપદ શીઘ્ર પામી શકાય છે

નોંધ —કષાયો ઉપર વિજય મેળવવો એજ સાધકનું કામ છે જેટલો કષાય પર વિજય તેટલીજ સાધકની મિતકત

પાપપ્રમણ વર્ગ

૧૨

જે કદ પવદણ, નિદાસોલે પગામસો ।
મોઢા પઢા સુદ સુવદ, પાવસમણિતિ વુઢદ ॥ ૧ ॥

જે ઢોઈ થઈને સાધુ
નિદ્રાશીલ રહે બહુ,
ખાઈ પાને મુખે પોઢે
પાપ સાધુ ગણાય તે ૧

જે સાધક ત્યાગી થઈને ધર્મવાનો સ્વભાવ ધણે રાખે અને ખાદ્ય
પીને પોઢવામાન નેત્રી દિનચર્યા પૂર્ણ થતી હોય તે મમણ, મમણ નદિ
પણ પાપીપ્રમણ કહેવાય છે

દુદ્ધદહોવિગઈઓ, આહોરેડ અમિત્તલ્લખ ।

અરણ્ય તત્ત્વોકમ્મે, પાવસમણિત્તિ વુચ્છઈ ॥ ૨ ॥

દહઈ દૂધ તથા ધીન

રસીલા લોજનો બને,

તપમા પ્રીતિ ના ધારે

પાપ સાધુ ગણાય તે

૨

જે દૂધ, દહઈ કે તેવા રસવાળા પદાર્થોને વારંવાર ખાધા કરે છે
પણ તપશ્ચર્યા અને સત્ત્વ તરફ લેસમાત્ર પ્રીતિ ધરાવતો નથી તે પણ
પાપી શ્રમણ કહેવાય છે

૭૦ ૧૭ ૧૫

આચરિયવજ્ઞાણદિ, સુચ વિનય ચ ગાહિણ ।

તે ચેય સિંસદ્ બાલે, પાવસમણિત્તિ વુચ્છઈ ॥ ૩ ॥

આચાર્યાધ્યાપકો જેણે

વિનય જ્ઞાન શીખવ્યા,

તેમની જે કરે નિંદા

પાપ સાધુ ગણાય તે

૩

વિનયમાર્જ ધર્મની અને જ્ઞાનની જે ગુરુદ્વારા પ્રાપ્તિ થઈ છે તેવા
ગુરુને સ્વાર્થ સર્પા ખણી નિંદે કે તિરસ્કાર કરે તે પણ પાપી શ્રમણ
કહેવાય છે

૭૦ ૧૭ ૪

જે લક્ષ્મણે પં સુવિળ, અન્નવિગ્ન ચ જે વડપતિ
ન હુ તે સમળા વુચ્ચતિ, ઈર્વં આયરિણ્દિગ્નસ્વાય ॥ ૪ ॥

સ્વપ્રજ્ઞાન તથા ન્યોતિષ્
અગ્નિવિદ્યા પ્રયોગથી,
આશ્લવિકા ચલાવે જે
તે સાધુ સાધુ ના કદી ૪

જેણે ન્યોતિષ્ સ્વપ્રજ્ઞાન અને અગ્નિવિદ્યાને આશ્લવિકા ચલાવવા
માટે ઉપયોગ કરે છે તે સાધુઓ કહેવાતા નથી એમ આચાર્યશ્રી કૃપાભાઈ
૭૦ ૮ ૧૩

વહુમાઈ પમુહરે, ચદ્દે લુદ્દે અણિગ્નહે ।
અસધિમાગી અવિચત્તે, પાવસમણિત્તિ વુદ્ધહ ॥ ૫ ॥

માયાવી, બહુ વાચાણ
લુપ્ધ, માની, અસયમી,
સ્વાર્થો અસ્નેહનું પાત્ર
પાપ સાધુ ગણાય તે. ૫

જે ધણુ કપટ કર્યા કરે, ભૂકું ખોલે, અર્થકારી હોય, લોભી કે અનિ-
તેદ્રિય હોય તેમજ અવિચારી અને સ્વાર્થો હોય તે ધણુ પાપી અમલ
કહેવાય છે

વિવાદ 'ચ' ઉદીરેઈ, અહમ્મે લત્તપન્નહા ।
 વુંગહે કલહે રત્તે, પાપસમણિત્તિ વુચ્છઈ ॥ ૬ ॥

વિવાદને ઉઠે છે
 અધર્મી આત્મવચક,
 યુદ્ધ ને કલેશમા રક્ત
 પાપ સાધુ ગણાય તે ૬

તે અધર્મી (દુશ્મારી) અને આત્મવચક જની વિવાદને લત્તપન્ન કરે
 એ તેમજ લડાઈ અને કલેશમા સદા રક્ત રહે છે તે પાપી શ્રમણ કહેવાય છે
 ઉ० ૧૭ ૧૨

જો પત્થરૂત્તાળ મહવ્વયાઈ, સમ્મ ચ નો ફાસયઈ પમાયા ।
 અનિગહપ્પા ય રસેસુ ગિદ્દે, ન મૂલ્લમો છિન્નઈ વઘણ સે ॥૭॥

મહાવ્રતો શ્રદ્ધી સાધુ
 પાળે નહિ પ્રમાદથી;
 અનિશ્રદ્ધી રસાસક્ત
 તેના જાધન ના ત્રુટે ૭

તે સાધુ પાપ મહાવ્રતોને શ્રદ્ધલુ કરી પાળી અસાવવાનતાથી તે બરા
 બર પાળી શકતો નથી અને પોતાના આત્માનો અનિશ્રદ્ધ (અસધર્મ) કરી
 રસાદિ સ્વાદોમા લુબ્ધ થાય છે તેવા લિખુ રાવ અને દ્રેષદપ સંસારના
 જાધનને મૂળથી છતી શકતો નથી

ધીરાજિણ નગિણિણ, જડી સઘાડિમુણિડણ ।

પયાણિ વિ ન તાયત્તિ, દુસ્સીલ પરિયાગય ॥ ૮ ॥

જટા, મુંડન, નમ્રત્વ

ચર્મ વન્કલ છે સજે

બાહ્ય વેશ બચાવે ના

દુશીલ સાધુને કહી

૮

જટા, મુંડન નમ્રતાવ, ચર્મ અને વન્કલ વગેરે ચિ હોળમાત્ર
કુશાચારવાળા વેશધારીને ખાપથી બચાવવા આજ સમજીએ તથા શકતા નથી-
૬૪ પ ૨૧

જયા ઓહાવિઓ હોઈ, શ્વેતો વા પડિઓ છમ ।

સન્ન્યધમ્મપરિભ્રમ્હો, સ પચ્છા પરિતપ્પહ ॥ ૯ ॥

જ્યારે આસક્તિથી સાધુ

ધ્રુવી જેમ પૃથ્વીમા,

સર્વ ધર્મ થકી બ્રહ્મ

થતા પસ્તાય છે પછી

૯

જ્યારે કાલ સાધુ ત્યાગાગ્રમને ઊઠીને ફરીથી શુદ્ધસ્વછવનમા આવે
છે ત્યારે તે ત્યાગધર્મ અને શુદ્ધસ્વધર્મ જે જ ને ધર્મથી બ્રહ્મ થઈ પૃથ્વી
પર પડેલા દેને ધ્રુવી આફે જીવન પથાવાપ કરે છે

૬૪ પ ૨ ૨

જયા ય ચયદ્ ધમ્મ, અગ્ગજો મોગકાગ્ગા ।

સે તત્થ મુચ્છિણ વાલે, આયદ્ નામુજ્જદ્ ॥ ૧૦ ॥

અનાર્ય બિશ્વ કો ન્યારે

લોગાર્યે ધર્મને ત્યજે,

ત્યારે તે બાલવત્ મૂર્ખ

ન બાણુતો ભવિષ્યને

૧૦

અથવા ન્યારે કોઈ અનાર્ય બિશ્વ, લોગની વાસનાને તૃપ્ત કરવા માટે
પોતાના ચિરમચિત સુખ ધર્મને તથા દેહે ત્યારે લોગમાં આસક્ત થયેલો
તે અજ્ઞાની ભવિષ્યકાળનો લેશમાત્ર વિચાર કરી શકતો નથી

દશમ સૂ. ૧ ૧

પુત્તદારપરિકિણ્ણો, મોહસતાણસત્તઓ ।

પક્કોસજ્જો જહા નાગો, સ વચ્છા પરિતપ્પદ્ ॥ ૧૧ ॥

વેશર્ધ પુત્ર દારાથી

ફસે જે મોહબાળમાં,

પક્કમાં નાગની પેઠે

પુન પસ્તાય છે પછી

૧૧

પણ ત્યાગાશ્રમને છોડી જૃહસ્થશ્રવણમાં ગયેલો તે બિશ્વ ન્યારે જો,
પુત્ર અને કન્યા બન્નેના પરિવારથી વિદાર્ધને મોહનીય કર્મની પરપરાથી
તેમાંજ ગુચાર્ધ લય છે ત્યારે તે કાદવમાં ખુલેલા દાથીની મારક
જ નીર નો તીર ન પાણી કે ન કાઠો એમ જાને સ્થિતિની વચ્ચે રહી,
ખેદ કર્યા કરે ॥

જાતિ વર્ગ

૧૩

કમ્મુણા વમ્મગો હોદ, કમ્મુણા હોદ સ્વત્તિમો ।
વડ્ડસો કમ્મુણા હોદ, સુદો હવદ કમ્મુણા ॥ ૧ ॥

બ્રાહ્મણ કર્મથી થાયે
થાયે ક્ષત્રિય કર્મથી,
વૈશ્ય કર્મ થકી થાયે
થાયે શૂદ્ર સ્વકર્મથી

૧

સક્ત સુ દીસઈ તમેવિસેસો, ન દીસઈ જાદવિસેસુ કોવિ ।
સોવાગપુત્ર હરિપ્રસાદુ, જસેરિસા રૂઢિ મહાણુમાગા ॥૨॥

પ્રભાવ તપનો સાચો
જાતિની ન વિશેષતા,
ચડાલ જાતિમા જન્મી
હરિદેવ ચયા ઝષિ ૨

અરેખર દિવ્યતપનો પ્રભાવ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે જાતિની કશીએ વિશેષતા કે મહત્તા નથી કારણ કે હરિદેવ જેવા મહાન પ્રભાવશાળી અને તપસ્વી ઝષિ એ દાણકુળમાળ વત્પન્ન ચયા હતા.

૯૦ ૧૧ ૩૭

જહા પોમ જલે જાય, નોવલિપ્પઈ વારિણા ।
પ્રવ અલિત્ત કામેહિં, ત વય વ્રૂમ માહણ ॥ ૩ ॥

જેમ પાણી વિષે જન્મી
પદ લેપાય ના જલે,
તેમ અલિપ્ત કામેથી
રે' તેને ગર્હુ પ્રાપ્ત ૩

જેમ કમળ પાણીમા વત્પન્ન ચયા છતાં પાણીથી લેપાઈ નથી. તેમ સસારમા રહેવા છતાં કામભોગથી ને અલિપ્ત ચાય તેને અમે પ્રાપ્ત કહીએ છીએ

૯૦ ૧૫ ૨૭

જાતિ વર્ગ

૧૩

કમ્મુણા ધમ્મગો હોદ, કમ્મુણા હોદ સ્વત્તિમો ।
વહસો કમ્મુણા હોદ, સુદો હવદ કમ્મુણા ॥ ૧ ॥

પ્રાણાણુ કર્મથી થાયે
થાયે ક્ષત્રિય કર્મથી,
વૈશ્ય કર્મ થકી થાયે
થાયે શૂદ્ર સ્વકર્મથી ૧

પારંપરિક રીતે વર્ણ-અવસ્થા જન્મજાત નથી પણ કર્મજાત છે. કર્મથીજ
પ્રાણાણુ થવાય છે, કર્મથીજ ક્ષત્રિય થવાય છે. કર્મથીજ વૈશ્ય અને કર્મ
થીજ શૂદ્ર થવાય છે.

સક્ત સુ દીસહ તવોવિસેસો, ન દીસહ જાદ્વિસેસુ કોવિ ।
સોવાગપુત્ત હરિણસસાહુ, જસેરિસા ફડ્ડિ મહાણુમાગા ॥૨॥

પ્રભાવ તપનો સાચો
ભતિની ન વિશેષતા,
ચડાવ ભતિમા જન્મી
હરિષેષ થયા ઋષિ ૨

મરેખર દિવ્યતપનો પ્રભાવ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે ભતિની કશીએ વિશે-
ષતા કે મહત્તા નથી કારણ કે હરિષેષ એવા મહાન પ્રભાવશાળી અને તપસ્વી
ઋષિ એ ઠાણકુળમાજ ઉત્પન્ન થયા હતા

૬૦ ૧૨ ૩૭

જહા યોમ જલે જાય, નોવલિપ્પદ વારિણા ।
પય અલિત્ત કામેહિં, ત વય વ્રૂમ માહણ ॥ ૩ ॥

જેમ પાણી વિષે જન્મી
પણ લેપાય ના જલે,
તેમ અલિપ્ત કામેથી
૩' તેને ગણુ પ્રાણુ ૩

જેમ કમળ પાણીમા ઉત્પન્ન થવા છતાં પાણીથી લેપાઈ નથી. તેમ
સસારમા રહેવા છતાં કામસોગોથી જે અલિપ્ત થાય તેને અમે પ્રાણુ
કહીએ છીએ

૬૦ ૨૫: ૨૭

જાયરૂવ જહામટ્ટ, નિદ્ધતમલ્પાવમ ।
રાગદાસમયાર્થય, ત વય વૂમ માહર્ણ ॥ ૪ ॥

સુવર્ણ નિર્મળ ચાચે
જેમ અગ્નિ વિષે તપી,
રાગદેષ તણ તેમ
શુદ્ધ ચાચ સુપ્રાણણ ૪

સુવર્ણ અગ્નિથી મેલારહિત થઈ શુદ્ધ થાય છે તેમ જે મન અને
આપદર્શથી રહિત થઈ શુદ્ધ થાય છે તેને અને પ્રાણણ કહીએ છીએ
૬૦ ૨૫ ૨૧

જાહિતા પુચસજોગ, નાદસંગે ચ વધવે ।
જો ન સગ્ગઈ મોગેણ, ત વય વૂમ માહર્ણ ॥ ૫ ॥

જ્ઞાતિ ને બધુઓ ઠેરા
પૂર્વ સબધને ત્યણ,
ન લોગોમા ફરી ચોટે
તેને પ્રાણણ હું વદુ ૫

જે પૂર્વ સબધ (માતા પિતા લાઈ વગેરેના સંબંધ), જ્ઞાતિમનોના
સગ અને સ્વજન તથા બધુવજની આસપાસ ઊભીને પહોંચી તેના સંબંધ
કે લોગોમા આસપાસ ન થાય તેવા ત્યાગીને જ અને પ્રાણણ કહીએ છીએ.
૬૧ ૨૫ ૨૬

કોહો ય માણો ય વહો ય જોસિં, મોસ અદત્ત ચ પરિગઢં ચ ।
તે માહણા જાહિચિઝ્જાવિહ્ણા, તાહ તુ ગ્વેત્તાહ સુપાવયાહ ॥ ૬ ॥

ક્રોધ, માન, મૃધા, હિંસા
અદત્ત ને પરિગઢ,
ધરે તે બ્રાહ્મણો શાના ?
અતિ ને જ્ઞાન હો બલે ૬

ક્રોધ, માન, હિંસા, અસત્ય, અદત્ત અને પરિગઢ વગેરે દોષો જોનામા
છે તે વિદ્વાન કે જન્યથી બ્રાહ્મણ હોય તેથી શું ? પરંતુ તે કઈ આદર્શ
બ્રાહ્મણો કદી સાધાય નહિ

૬૦ ૧૨ ૧૪

ન ત્રિ મુણ્ડિણ સમણો, ન ઔકારેણ વમ્મણો ।
ન મુળી રણગાસેણ, કુસચીરેણ ન તાવસો ॥ ૭ ॥

ન સાધુ ડેશ ચૂટયેથી
ન ઈ ઉચ્ચારથી કિજ,
ન મુનિ વનવાસેથી
વધુલોથી ન તાપસ ૭

સમયાણ સમગો હોઈ, ચમ્મચેરો વ્રમ્મગો ।

તારોય મુની હોઈ, સદેગ હોઈ તાવસો ॥ ૮ ॥

સમતાથી જને સાધુ

ગ્રાહ્યુ પ્રજ્ઞચર્યથી,

તપસ્વી તપથી યાયે

જ્ઞાનથી મુનિપુત્રવ. ૮

મતલબ મુકન કરવાથી સાધુ થવાઈ નથી, હૃદય ત્વ. વિચારણથી જ જ્ઞાણ થવાઈ નથી, તેમ અરુચવાસથી મુનિ કે જાણ થઈ પડેવાથી વાપર પશુ થવાઈ નથી

પણ સમભાવથી સાધુ થવાય છે જ્ઞાનચર્ચ પ જનથી જ જ્ઞાણ થવાય છે અને જ્ઞાન હોય તે મુનિ અને તપસ્વી હોય તેમ વાપર કહેવાય છે

ક્રમ ૨૫ ૩૧ ૩૨

શિક્ષા વર્ગ

૧/

જત્સથિ મચ્ચુળા સક્ક, જત્સ વડ્થિ પલાયણ ।
જો જાણે ન મરિસ્સામિ, સો હુ કવ્વ સુણ સિયા ॥ ૧ ॥

જેને છે મૃત્યુથી મૈત્રી
જે જાણે મરવું નથી,
મૃત્યુથી જે છુટી જાય
તે સૂઝે મુખથી જાહે ૧

જેને મૃત્યુ સાથે મિત્રતા હોય, જે મૃત્યુથી છુટી શકતો હોય અથવા જે
જાણે મરવું નહિ, તે જાણે જીવતા જીવતા કાવચર વિશ્વાસ
રાખી મુખેથી સૂઝ શકે

इम च मे अस्ति इम च नस्ति, इम च मे किञ्चमिम अकिञ्च ।
 एवमेव लक्ष्मण, हरा हरतिति कह पमाओ ॥ २ ॥

આ મારુ આ નથી મારુ
 આ કર્યું મેં, ન આ કર્યું,
 જલપતા એમ જીવેને
 હરે કાળ પ્રમાદ શો !

૨

આ મુવર્ણ પાંખારે વગેરે મારું છે અને આ મારું નથી આ મેં
 (બ્યાપારાદિ) કર્યું અને આ નથી કર્યું આ પ્રમાણે બહુબહુતા પ્રાણીને કાળ
 ભેતભેતામા કાળ દહને હરી લે ॥ માટે સા ચાર પ્રમાદ કરવો ॥

૬૦ ૧૪ ૧૫

जरा जान न पीडेइ, बाही जाव न वड्डइ ।
 जाविदिआ न हायति, ताव धम्म समायरे ॥ ३ ॥

જરા જ્યા સુધી ના પીટે
 જ્યા સુધી બ્યાધિ ના વધે,
 થઈ ઈદ્રિય હાનિ ના
 ત્યા સુધી ધર્મ આચરો

૩

માટે જ્યા સુધી ઘડપણ આગું નથી જ્યા સુધી રોગનો ઉપદ્રવ
 નથી નથી, જ્યા સુધી બધી ઈદ્રિયો તથા ઐશ્વર્ય થયા નથી ત્યા સુધી
 અવશ્ય ધર્મને આચરવો ભેઈએ

સવુજ્જહ કિં ન વુજ્જહ, સગોરી સલ્લ પેચ્ચ દુલ્લહા ।

ળો હુ ઉગ્ગમતિ રાદ્ધો નો સુન્ન પુણરવિ જીનિય ॥ ૪ ॥

જનો જાગો, ન જાગ્યા તો

પછી સદ્બોધ દુર્લભ

વીત્યો કાળ નહીં આવે

પુન નૃદ્દેહ દુર્લભ

૪

હે લોકો ! બોધ પામો ભગૃત થાઓ શા માટે ભગતા નથી ? આવો સદ્બોધ બીજા જ મમા પછી ખરેખર દુર્લભ છે જે સમય પસાર થાય છે તે પાછા ફરીને આવતો નથી અને આજુ કુપ્રાપ્ય મનુષ્યજીવન પણ પછી સુલભ નથી

સુચ ૨ ૭૦ ૧ ૧

લદ્ધુણ વિ માણુસત્તણ, આરિઅત્ત પુણરવિ દુલ્લહ ।

બહવે દસુયા મિલક્કુયા, સમય ગોચમ મા પમાયણ ॥ ૫ ॥

માનવી દેહની પ્રાપ્તિ

દુર્લભ આર્યતા વળી,

ધણા મ્હેન્છો ભમે મૂઠ

માટે પ્રમાદ ના કરો

૫

મનુષ્યજીવ પામીને પણ ધણા જીવો ચોર અને મ્હેન્છા ભૂમિમા ઉત્તરના થાય ॥ તેથી આર્યમાર (આર્યભૂમિનું વાતાવરણ) પામવો તે પણ દુર્લભ છે માટે સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરો

૭૦ ૧૦ ૧૬

જા જા વચ્ચે રયગી, ન સા પડિનિયત્તહ ।
અહમ્મ કુળમાણસ્સ, અફગ જત્તિ રાહબો ॥ ૬ ॥

વહી જે જાય છે રાત્રિ
તે પાછી ફરતી નથી,
અધર્મ કરનારાની
જાયે નિષ્ફળ રાત્રિઓ ૬

જે જે રાત્રિદિવસ જાય છે તે પાછા ફરતા નથી આવ્યા દૂર કાળના
જીવનમાં પણ અધર્મ કરનારનો સમય નિષ્ફળ ગયાઓ જાય છે

૭૦ ૧૪ ૨૪

કુસાગે જહ ઓસવિ દુણ, યોવ ચિદુહ છમ્મમાણણ ।
एव मणुयाण जीविय, समय गोयम मा पमायण ॥ ७ ॥

કુશાગ્રે ઓસનું જિંદુ
સ્વદંપ કાળ ટકી રહે,
જીવન તેવું મનુષ્યોનું
દષ્ટે પ્રમાદ ના કરે ૭

કામદાના અગ્ર જાગ પર અવલગીને રહેતુ આકળનું જિંદુ જેમ થોડી
વારજ રહી યકે છે તેજ પ્રકારે મનુષ્યોના જીવનનું સમજી અમય માત્રનો
પ્રમાદ ન કરે

૭૦ ૧૦ ૨

મુવળ્લવસ્સ ડ પવ્વયા મવે સિયા હુ આગાસસમા ષળન્તયા ।
 નરસ્સ લુબ્ધસ્સ ન તેહિ કિંચી રૂચ્છા હુ આગાસસમા ષળન્તયા ॥૮॥

હગ સુવર્ણ રૂપાના
 હો કૈલાસ સમા ભલે,
 ન હીરે લુબ્ધની તૃષ્ણા
 નભ જેવી અનત જે ૮

કૈલાસ પર્વત જેવડા, સોના અને રૂપાના અસખ્ય પર્વતો હતાય
 આપવામા આવે તો પણ એક લોભીને માટે તે પૂરતા નથી કારણ કે
 તૃષ્ણા ખરેખર આકાસ જેવી અનત છે, તૃષ્ણાનો પાર પમાતો જ નથી
 એક પુરાઈ ન પુરાઈ ત્યાં બીજા અનેક જગે છે

૭૦ ૬ ૪૮

મળો સાહસિઓ મીમો, દુદ્ધસ્સો પરિચાનહ ।
 ત સમ્મ તુ નિગિઠ્ઠામિ, ઘમ્મસિન્સાહ ફન્થગ ॥ ૯ ॥

સાહસિક અને ભીમ
 દુદ્ધ ઘોડા સમું મન,
 દોડે તે વશ્ય થાયે છે
 ધર્મ શિક્ષા લગામથી ૯

મન એ સાહસિક, ભયભર અને દુદ્ધ ઘોડા જેવું જ તે સસારના
 વિવિધ વિષયો તરફ આમતેમ દોડી રહ્યું છે પરંતુ તેણે અચલ મન પણ
 ધર્મશિક્ષાથી લગામ વડે (જીવિમાન ઘોડાની માફક) અવરથ વરા થઈ
 શકે છે

સવ વિલિય ગીય, સગ નદ વિઠમ્બિય ।

સવે આમરણા મારા, સને કામા દુહાનહા ॥ ૧૦ ॥

સર્વે ગીતો વિદ્યાપો ઓ

સર્વે નૃત્યો વિટળના,

સર્વે આભૂષણો ભોભે

કામના મૈ દુખાવક

૧૦

બધા સમીત તે એક પ્રકારના વિદ્યાપ સરખા છે સર્વ પ્રકારના નૃત્ય કે નાટક એ વિટળના રૂપ છે બધા અલકારો તેો ભોભરૂપ છે અને બધા કામભોગો એકાંત દુખને જ આપનારા છે

૬૦ ૧૩ ૧૬

નોંધ — વૈરાગ્ય ભાવનાવાળા સાધકની ભાવના કપરના મ્લોકમા વ્યક્ત કરી છે આત્માના આનંદ આનંદ તેને અન્ય પદાર્થો ભોગવવા છતાં દુઃખ નેવા લાગે છે

અધુવ જીવિય નષ્વા, સિદ્ધિમગ્ગ વિમાણિમા ।

વિણિઅદિગ્ગ મોગેસુ, ઘાઠ પરિમિઅમપ્પણો ॥ ૧૧ ॥

ને બાણે મુવ આત્માને

બાણે અમુવ જીવન,

આયુને અદ્ય માને તે

નિવૃત્ત ભોગથી બને

૧૧

(વૈરાગ્યવૃત્તિ કેમ બને ?)

મનુષ્ય જીવનનું આગ્રહ્ય બહુ દુર્લભ છે મળે જ પ્રસિદ્ધ થયેનું અવિત પલ અનિત્ય છે માત્ર આત્મસુસિદ્ધિ (વિકાસ)નો માર્ગ જ નિત્ય છે અને તેથી નિત્યતાને ચોધરો સાધક આમ વિચારીને દુરંત જ ભોગથી નિવૃત્ત બને

જહા કિમ્પાગફલાણ, પરિણામો ન સુન્દરો ।

एव सुत्ताण मोत्ताण, परिणामो ऽ सुन्दरो ॥ १२ ॥

કુળો કિંપાકના મોઠા

પરિણામે ન સુન્દર,

લોગબ્યા લોગનું તેમ

પરિણામ ન સુન્દર.

૧૨

જ્યાં તે ચિંતવે કે જેમ કિંપાક કુળ મોઠા લાગે છે પણ તેનું પરિ-
ણામ સુંદર નથી તેમ લોગવેલા લોગનું પણ પરિણામ સુંદર નથી

૭૦ ૧૯ ૧૭

उवलेवो होइ भोगेसु, अमोगी नोवलिप्पइ ।

भोगी भमइ ससारे, अमोगी विप्पमुच्चइ ॥ १३ ॥

છે કર્મ લેપ લોગોમા

લેપાયે ન અલોગી કો',

લોગી ભમે ભવાબ્ધિમા

અલોગી મુક્ત થાય છે

૧૩

કામલોગોથી કર્મબંધન થઈ જવાતો મલિન થાય ■ પણ ભોગરહિત
જવાતો શુદ્ધ થઈ કર્મથી લેપાતો નથી લોગી સંસારમા ભમે છે અને
ભોગમુક્ત સંસારથી મુક્ત થાય છે સારાશ કે લોગીને જ બંધન છે અલો-
ગીને બંધન હોતા નથી

ચત્તારિ પરમગાણિ, દુહાહાણીહ જતુણો ।
માણસત્ત સુદૈ સદા, સજમમ્મિ ચ વીરિય ॥ ૧૪ ॥

ચાર શ્રેષ્ઠાગની પ્રાપ્તિ
દુર્લભ જીવને કહી,
મનુષ્યત્વ, શુતિ, શ્રદ્ધા
ચોથી સયમમાં ગતિ ૧૪

પ્રાણીમાત્રને આ ચાર ઉત્તમ જીવનવિકાસના વિભાગો પ્રાપ્ત થવા આ સંસારમાં બહુ દુર્લભ છે (૧) મનુષ્યત્વ (૨) સત્ય મનુષ્ય (૩) અડમ્બ વિશ્વાસ (શ્રદ્ધા) અને (૪) સયમની શક્તિ

૭૦ ૩ : ૧

જેસિં વુલે સમુત્તને, જેહિં વાસ વસે નરે ।
મમાઈ હુપ્પહ વાલે, જનમનેહિ મુષ્છિઓ ॥ ૧૫ ॥

લઈ જે કુળમાં જન્મ
વસે જે સ્થાનને વિષે,
મારુ તારુ કરે મૂર્ખ
મમતા તે તણી ધરી ૧૫

પરંતુ જે કુળમાં અને જે ધર્મમાં મનુષ્ય ઉત્પન્ન થયો દોષ છે અને ન્યા નિવાસ કરતો દોષ છે ત્યાં મમત્વભાવવાળો તે બાળક (મૂર્ખ) આ મારુ આ મારુ એમ માનીને પ્રત્યેક પદાર્થો પર (આસક્તિથી) ઘટવાને બદલે) આ' અને ગા' આસક્તિ જ થતો રહે છે

સુચ૦ ૧ ૭૦ ૧ : ૪

વિત્ત સોચરિયા ચેર, સન્નમેય ન તાણણ ।

સન્નાણ જીવિય ચેર, કમ્મુણા ઉ તિઉઝ્ઙ્ઙ ॥ ૧૬ ॥

દ્રવ્ય, સહોદરો સર્વે
ત્રાણુરૂપ થતા નથી,
તેમ નાણી જનો વર્તે
કર્મથી મુક્ત થાય તે ૧૬

માટે જ મહર્ષિઓ કહે છે કે, ધન, સહોદરો ઇત્યાદિ કાષ્ટપણ વસ્તુ
ત્રાણુરૂપ થતી નથી (જીવન પણ કાળિક છે) તેમ નાણીને આ સસારમાં
આસક્ત ન થતા) નિરાસક્ત બાવે જે કર્મો કરે છે તે ખરેખર કર્મબંધનથી
ક્ષત થાય છે

સુચ૦ ૧ ૭૦ ૧ ૮

જહા કામિણિણ હેહ, સહસ્સ હારણ નરો ।

અપઃથ અમ્બગ મોચ્ચા, રાયા રજ્જ તુ હારણ ॥ ૧૭ ॥

જેમ કો કોડીને કાજે
સોનામ્હોર શુભાવતો,
મૂર્ખ રાગી મરે જેમ
અપચ્ચ ક્ષણ ખાઈને ૧૭

અણુસદ્વપિ વહુવિહ મિચ્છાદિદ્વિયા, જે નરા અણુદ્વિયા ।

વદ્વનિકાદયકમ્મા મુણતિ, ધમ્મ ન પર કરેત્તિ ॥ ૧૮ ॥

જે કર્મભારથી મૂઢ
અજ્ઞાની અધ તે જનો,
મત્પુરુષો તણી શિક્ષા
મુણાને આચરે નહિ

ધર્મનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ જાણાવતું
શ્રમણ નિસ્કૃતિના આદર્શને ગમજાવતું

દશવૈકાલિક સૂત્ર

[ગૂજરાતી અનુવાદન]

જેમાં સદૃશ દશવૈકાલિક સૂત્રનું ગૂજરાતી ભાષાતર ઉપરાંત
ઉપયોગી સમૃદ્ધ અને સરળ નોંધ તથા ટિપ્પણ

૯ ૫ ૦-૨-૩

કિંમત ૦-૪-૦

—પાપનું પ્રાયશ્ચિત—

આધુનિક યુગોચિત પ્રતિક્રમણ
બારે નોંધને લગતા દોષોનું પ્રાયશ્ચિત

જેની એક બાજુ પ્રાકૃત ભાષામાં મૂળ પદો તેની નીચે સરકૃત
અપાયુક્ત શ્લોકો, અને બીજી બાજુ ગૂજરાતી ભાષામાં
અનુવાદિત પદો અને તેની નીચે અમરકારક
નિસ્કૃત વિવરણ

૯ ૫ પોલો આનો પૃષ્ઠ સખ્યા ૧૦૦ કિંમત દસવા આનો

દિનકરના આહુકોને બીજ વર્ધની ભેટ

આદર્શ ગૃહસ્થાશ્રમ

લેખક મતબાવ

માતા, પિતા, ભાઈ, બેન, મગા વહાના સ્નેહી, મિત્રો તથા પતિ પત્ની વચ્ચેના પારસ્પરિક કર્તવ્યોનો સ્પષ્ટ અને ત્રીણવટભર્યો સચોટ ખ્યાન આપનારુ આ પુસ્તક ધાર્મિક, મામાજિક અને રાષ્ટ્રીય એમ ત્રણે દષ્ટિઓનો સમન્વય કરી સચોટ રીતીમાં લખાઈને દૂર વખતમાં બહાર પડે છે

તે મેળવવા માટે આજેજ દિનકરના આદર્શ

કારણ કે

આ પુસ્તક કાઢીને સોળપેશ સાદગીના લગભગ ૨૦૦ પાનાનું ચરો એટલે આપને દિનકર તો માવ મફતજ આવશે

ગુરતમાં બહાર પડનારા

આચારાગ સૂત્ર

સમૃદ્ધ નોંધ સાથે ગુજરાતી અનુવાદન

લેખકઅર્થ

જિન જિન્ન વિષયો પરના પ્રગટ થયેના લેખો

પુસ્તકો મળવાના થયેના

મહાવીર કાર્યાલય સાબરમતી, ગુજરાત

દિનકર મહિર, સાબરમતી, ગુજરાત

અજરામર જૈન વિદ્યાશાળા: લિબ્રરી

સાધક સહચરી પ્રત ૩૦૦૦

ના

ખર્ચની વિગત

કોઉન સોળપેછ સાર્વજિક ફોર્મ હા પૃષ્ઠ ૧૫૩

કાગળ	૧૫૨—૪—૬
હામણી	૧૧૪—૦—૦
વળામણી	૧૦—૧૧—૦
બધામણી	૧૮૦—૦—૦
પૂઠાના કાગળ તથા	
હામણી	૫૦—૦—૦
ખોલ નમ ૨	૨૨—૧૧—૦
મૂળ લખાણ તપાસણી	૨૫—૦—૦
પરચુરણ મજુરી	૫—૫—૮
જેકેટ ખર્ચ	૩૦—૦—૦
બવરથા તથા પ્રચાર ખર્ચ	૧૧૦—૦—૦
કુલ ખર્ચ	૭૦૦—૦—૦

